د هندوستان پښتانه

"باره بستي"

صفيه حليم
Safia Haleem

تخنيکي څانګه
www.da

Ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

لړلیک

سرلیک	مخ
پېژندنه	
د اکبر دولت	
شیخ رکن الدین	
جهان او جهانګیر	
دریا او جهان	
د جهان زوال	
وروستی پاڅون	
بهادر او دلېر	
د باره بستي اوسني پښتانه	

Bara Basti

This is the fourth book in the series written by Pashto writer Safia Haleem. She studied Pashtoon Communities in Various parts of present day India in 2003/4 while working for the BBC. She met those Pathans who have now integrated in the society like the rest of Muslims living in India, but having their traditions and identity.

About 100 km from Delhi the road going towards Buland Shahar District takes you to a chain of villages by the Ganga River. They are known as Bara Basti, which roughly translates as twelve villages. This area is near Muradabad and Meerut and were established by one Pashtoon Tribe of Dawoodzais. In the 16th Century during the time of Sher Shah Suri, the first settlement was inhabited by families who built Mud forts (Garrhi) and lived as villagers rearing horses brought from the north of Afghanistan. In the Mughal period some of their powerful leaders provided trained soldiers and took part in various battles to expand the empire . The uprising of Khan Jehan Lodi against the Mughal King Shah Jehan was supported by Darya khan married and settled in Bara Basti. The 12 villages which originated the name of this place have multiplied in to nineteen and several Garrhis are no more there due to the

ketabton.com - The Digital Library

Ganges water erosion and migration. Bassi, Bagrasi, Chandyana, Khanpur, Hassan pur, Poth , Bahadur Garrh , Sher pur, Pulwarra, Mohammad pur, Daulat pur, and Grora were the original villages. The author interviewed people from that area and compared the information for facts with other historical sources. She was helped by the academics of Jawaharlal Nehru University and Jamia Millia Islamia in Delhi.

پیژندنه

د هندوستان تر ټولو لوی ولایت، اتر پردېش نومېږي چې دوه نیم لکه مربع کلومیټر زمکه کې یې یو سل او نوي میلینه خلک ژوندکوي. دلته د مسلمانانو شمېره اتلس في صده ده. د ډېلي نه په سړک ددی یوسر نه بل ته درې ورځې د موټرلاره ده. دا د هندو مذهب د زېږیدو اود مسلمانانو د کلتور مرکز ګڼل کیږي. لرغوني تاریخ دلته دنامتو سلطنتونواو ښارونوحال راکوي چې ځینې یې اوس نړۍ واله شهرت لري. اګره، لکهنو،کان پور،میرټ (میرټهه)، علي ګړهه، برېلي، بنارس او اله اباد د یادولو وړ دي.

په دی ولایت کې د ګنګا او جمنا د سیندونو تر منځ پراخ مېدانونه یو وخت دوآب نومیدل چې پکې روهیله پښتنو ښارونه ابادکړي و. هم دلته د میرټ(میرټهه) او مراد اباد سره جوخت د ګنګا سیند پر غاړه دباره بستي په نوم یوه سیمه ده چې په پښتو کې د دولسو کلیو مانا ورکوي. اوس دا کلي په وړو ښارونو اوختي دي خو پکې د هم هغو پښتنواولادونه ژوند کوي چې د شپاړسمې میلادي پیړۍ راهیسې دلته مېشت او اباد شول. د باره بستي په کلیو کې لومړي پښتانه د شېر شاه سوري پر وخت اباد شول خو مغل

باچا جهانګیر پر وخت دلته ځینو ته زمکې او جاګیر ورکړې شواو دوي پکې کچه کلاګاني جوړې کړې. په وولسمې پیړۍ کې دلته د مغل پوځ لپاره جنګیالي تربیه کېدل. له دی ځایه کله د مغلو پر ضداوکله ددی دساتنې لپاره پښتنوځاني او مالي قربانۍ ورکړې. د شاه جهان پر ضد د خان جهان په پاڅون کې هم ددی سیمې مشران وړاندې وچې د ځینو نومونه د مغل تاریخ په پاڼوکې ښکاري خونورپه زرګونو کسان بې نومه مړه شول. دلته اوسیدونکي ټول خلک د پښتونخوا د مومند او غوریاخېلو له ټبر دي او په یویشتمې پیړۍ کې هم ددوي دودیزه ژوندېر بدلون نه دی موندلې.

د باره بستي هغه دولس کلي چې د ګنګا پر غاړه د یو بل نه په لږه فاصله اباد شول، بسي، بګراسي، چندیانه، خانپور،حسن پور، پوټهه، بهادرګړهه، شېرپور، پلواړه،محمدپور،دولت پور اوګروړا نومیږي. وروسته ورسره نور کلي هم اباد شول چې جلالپور، ګېسوپور،حیاتپور، محي الدین پور، بروالـه او بهړکاون دي، خودی سیمی اوس هم د باره بستي نوم د لاسه نه دی ورکړې. ددی ځای د پښتنو په اړه یوکتاب په اردو ژبه محمد عبېد الله خان په ۱۹۳۹ میلادي کال کې ولیکلو چې " یادګار سلف، تاریخ باره بستی افغانان" نومیږي او د مغلو د بېلا بېلو تاریخي پېښو نه علاوه د هر یوکلي د خلکو شجرې پکې موندل کیږي. د باره بستي د پښتنو ځینې روایات د اتر پردیش د نورو پښتنو په څیردي خو نور یې د پیښور د شاو خوا نه له ځانه سره راوړي دي. د هند د بیلا بیلو قامونو سره یو ځای ژوندپکې د خپلې پیژندګلوۍ احساس ژوندی ساتلې دې. هغه چې زمکې لري تر اوسه د کلي د ژوند سره تړاو لري خو نورو یې د ښار ژوند غوره کړی دی.

د باره بستي کیسه یواځې ددی ځای د پښتنو حال نه دی بلکه د مغلود ځواک په ټینګولو کې د هند د پښتنو هلو ځلو یو څرک دی. د شیر شاه سوري نه وروسته دده لوی سرداران په بنګال او بهار کې د یو ځای کیدو لپاره لاس پښې وهلې خو تکړه مشر یې نه لرلو. هغه څوک چې د مشرۍ وړ و، د اکبر باچا له خوا ولمانځل شول خو تر دي بریده چې ځواکمن نه شي.

ketabton.com - The Digital Library

د اکبر دولت

د ۱۵۷۵ میلادي کال په هند کې د مغل اکبر باچا د واک نولس کاله وتلي و. د اګرې په بازار کې د یواولسي سندرغاړي (بهانډ) سندرې ته را ټولوخلکو غوږ نیولی وچې پرسویه (منظوم داستان) یې ویېلو. د داستان اتل دګجرات د احمد اباد نه مغل والي سره په قافله کې روان و دوي د سیروهي د سیمې نه تیریږي چې داکبر باچا په قلمروکې نه ده شامله. ددې ځای د راجپوت ځوانانو یوه ډله د قافلې مخه نیسي اود والي د محافظانو سره په جګړه شي. د داستان اتل خبریږي او لکه د زمري خپل اس زغلوي . د راجپوت ځوانانو مخې ته ورځي ، خپله لنډئ توره راباسي، راجپوت وربانډې حمله کوي او ځوان په خپل تندي ټپ خوري ، دی په قهر شي او خپله توره دومره په زوره د راجپوت په سروهي چې هغه پرې دوه ټوټې شي او د اس نه راپریوځي. د راجپوت ورورد بدل اخستو لپاره راوړانډې کیږي خود هغه ځوان د تورې په یو ګوزار دی هم قتل شي. ددوي ملګري له وېرې په تېښته شي او د قافلې خلک په ارام خپل سفر جاري وساتي.

ددې " پرسویه" د سندرې اتل د ګجرات نه راروان شوی دولت خان نومیدو، چې د میړانې کیسه یې له ده وړاندې اګرې ته رارسیدلې و. د هندي پرسویه دا مضمون خلکویو بل ته په خوند ویېلو، ان تر دې چې یوه ورځ د اکبر باچا په دربار کې یو سندرغاړې زمزمه کړه . باچا هم د شعر نه خوندواخیستوخوکله چې خبریږي چې دسندرې اتل دولت خان یو خیالي کیریکټر نه بلکه دده د والي په قافله کې شامل و نو والي ته دده د لیدو خواهش څرګندوي. دولت خان کله چې د اکبر باچا په خدمت کې حاضریږي نو هغه د خپلو اوږو نه یو ښکلی طوسي شال لرې کوي او د دولت خان پر اوږو یې تاووي. بیا په ډېر شوق ورسره خبرې کوي او دده د ټبر په اړه ترې معلومات غواړي.

د دولت خان پلار عمر خان نومیدو او نیکه یې هم دولت خان و چې وروسته یې نوم په شېر خان واړاو. دوي په خټه لودیان او د یوسف خېلو د قبیلې نه و. کمال الدین ملک احمد د سکندر لودی په حکومت کې ډیلي ته ورغلې و . دده څلور ځامن و، دولت خان (

شېر خان) نصرت خان ، بهادر خان او موسی خان. نصرت د تجارت د سامان سره لومړې لاهور ته ولاړو. د لاهور والي چې هغه هم دولت خان نومیدو او دده د خپلوانو نه و ، ورته هرکلی ووېل ،د ابراهیم خان لور یې ورپه نکاح کړه او جاګیر یې ورله ورکړو. وروسته نصرت خان خپل نور وروڼه هم لاهور ته وروبلل.

څه موده وروسته ددولت درې واړه وروڼه د سکندرلودی په بلنه اګرې ته ورغلل اوهلته دوي ښه ونازول شول. د مغل باچا بابر د حملې اود لودی حکومت دختمیدو سره دریو وروڼو د خپلو خپلوانو سره د پنجاب خاوره پریښوده او بهار ته ولاړل. هلته په پټنه کې یې د نورو پښتنو په شان ساده ژوند پیل کړو. په دې وخت کې د لودیانو د شاهي کورنۍ له خوا د ډیلي د تخت د نیولو په هڅه پښتانه د سکندر لورې د زوې سلطان محمود بېرغ لاندې راټول شول چې پکې دا درې وروڼه هم شامل و.

بل خوا فرید خان (شېر خان سور) د مغلو نه د هند د مرکز اخستو په هڅه کې و او په بهار کې یې پلویان ډېر شول. په ۱۵۴۰ م کې د بابر د مړینې سره شېر خان په جونپور کې د سلطان محمود لښکر ته ماته ورکړه . په دې لښکر کې نصرت خان او دده وروڼو د شېر خان (سوري) پر ضد جنګ کاو. د ماتې خوړلو وروسته دې وروڼو پوځي ژوند ته شا واړوله او بېرته یې تجارت پیل کړو.

کله چې فرید د شېرشاه په نوم د ډیلي پر تخت کښېناستو نو دولت خان (شېر خان) ورته سر ټیټ کړو او دده په پوځ کې شامل شو. مغل همایون د خپل سلطنت د بېرته اخستو لپاره لاس پښې وهلې او په بهار او بنګال کې یې څو جنګونه وکړل. دولت خان (شېر خان) په داسې یو جنګ کې ووژل شو او څلور ځامن یې پاته شول. شېر شاه دوي ته زمکې او جاګیرونه ورکړل او عمر خان یې له ځانه سره وساتلو. د لودیانو ځینې امیران د مغلو په لنډه دوره کې دکن ته ورغلل و او په دوي کې یو تن عالم خان کله چې بېرته د شېر شاه سره مل شو نو دده یوه لور بي بي لاجي عمر خان ته ور وراده شوه. په ۱۵۵۱ م کې عمر خان د ګوالیار په کلا کې و چې هلته د بي بي لاجي زوې وزیږیدو او دې د خپل نیکه په نوم دولت خان ونومول شو.

د باره بستي سیمه د ګنګا سیند پر غاړه ده . یو اولسي روایت کې واي، هغه مالونه چې شیر شاه سوري په کشتیو کې

ketabton.com - The Digital Library

راغوښتل، زيات وخت د سيند پر غاړو دده له حريفانوله خوا چور شو. ددی د مخ نيوي لپاره هغه د خپل پوځ يو تن عيسا خان ته دا دنده وسپارله او هغه له خيبر پښتونخوا د سيمې نه ورته پښتانه راوبلل. هغه کلي چې دوي په لومړي سر کې پکې ديره شول " بسي " نوميږي .

د شېر شاه له مړينې وروسته دده زوې اسلام شاه لودی سرداران له ځانه سره وساتل او دوي ته يې لوړې عهدی ورکړې. د اسلام شاه تر ژونده دغه لودی ورونه په امن کې و . خو د ده د مړينې سره حالات بدل شول. د اسلام شاه د خورخاوند مبارز خان خپل ماشوم خوريونه ووژل او پخپله سلطان محمد عادل په لقب د گواليار په کلا کې خپله باچاهي اعلان کړه . عمر خان په دی وخت کې د هغه امبارکی له نه و ورغلی او مبارز خان دا خبره ورته په زړه کې غوټه کړه. هغه وخت مغل همايون يو واری بيا ټول پنجاب نيولی ،تر ډيلي سيمه يې په لاس کې وه او په اگری کې د واکمن په توگه پر تخت ناست و.

عادل شاه (مبارز خان) اوس په لکهنو کې خپل ځواکونه راټولول اوله کوموافغانانوچې په وېره او يا يې نه خوښيدل هغوي سره يې سمه دمه دښمني کوله. د عمر خان او دده له ورونو يې ټول جاگيرونه واخستل نودوي پوه شول اوددی لپاره چې مبارز خان راضي کړي ، لکهنوته ورغلل. هلته مبارز خان ددوي د نيولو او په بندي خاني کې د اچولو امر وکړو. خوعمر خان ته چا ژر خبر راوړواو ده د خپلی کورنی سره د گجرات د بهټه راجپوت حاکم سره پناه واخسته. هغه دده هرکلی وکړو، د خرڅ لپاره ورله زمکې ورکړې او دې هم هلته پاته شو.

د همايون د واک موده دده په مړينې ختمه شوه خو دده زوې اکبر باچا د خپلو پت منو اميرانو په ملاتړ پر تخت کښېناستو. افغانان د يو راجپوت هيمو چندرا په مشرۍ د پاني پت په مېدان کې بيا مغلوته مخامخ شول. په دی جنگ کې د عمر خان ورونه هم شامل و. چې محمود او قاسم دواړه پکې ووژل شول او کمال خان ژوندې پاته شو. له دی جنگ سره په هند کې سوري واک پاې ته ورسيدو.

عمرخان د خپلوورونو په وژنه دومره خفه و چې د مغلود واک په سيمه کې ژوند کول يې خوښ نه شو اود۱۵۵۶ م په پاې کې د خپل عيال سره بيا د گجرات مرکز احمداباد ته ولاړو. هغه وخت دده زوې دولت خان د وو کالو و. احمد اباد ته په لاره دوي د مالوې نه تېر شول چې هغه وخت شجاعت خان پکې واکمن و. ده

چې د عمر خان د قافلې اسونه او پيلان وليدل نو حرص په مخه واخستو او له ده يې ښه اسونه او پيلان په زوره وگرځول. عمر خان هغه وخت ورسره جنگ كول مناسب وونه گڼل او وړاندی ولاړو خو شجاعت خان پښېمانه شو او ورپسې يې د تاوان په توگه يو زر روپۍ وروزغلولې. عمر خان ددی پېسو اخستل خپل سپکاوې وگڼلو اود مننی سره يې ورله بېرته واستولې.

په ۱۵۶۱ م کې اکبر باچا د ماشومتوب له درشله وتلې اود خپل سرپرست او استاد بېرم خان د پنجو نه د وتلو لپاره يې لاس پښې وهلې. بېرم خان د مغل سلطنت د ساتلو لپاره پښتنو ته امتيازات ورکول. ددوي لوې سرداران چې يو وخت د لودي باچاهانو د تخت پاې ټينگې کړې وې اوس د مغلو سره مله و. پدی کې عالم خان لواڼي، شهباز لودی، دولت خان لودی، محمد خان نيازي، ناد علي مېداني، حسن خان بېټني، مبارک خان کاکړ، عمر خان افغان، بابو منقلي، غازي خان مېداني او فتح خان سور شامل و. اکبر باچا د بېرم خان سره له يوې شخړې وروسته، هغه نه ټول اختيار واخستو او دې يې حج ته ورواستوو.

هغو پښتنو سردارانو چې په بنگال او اړيسه کې يې تر هغې مغلوته غاړه نه وه ايښې، سلېمان کرلاڼي ، داود خان، قتلو خان، او عيسا خان و. اخواپه گجرات کې د لودی پښتنو د بغاوت اود جنگونو له کبله اکبر نشوکولې چې بنگال او اړيسه ته ولاړ شي او تر ۱۵۷۳ م دا سيمی خپلواکه وې. د لوديانود وخت زيات تره پښتانه اميران هغه وخت په گجرات کې راټول و چې يوه خپلواکه سيمه وه. د عمر خان اخښې (د مېرمنی ورور) عالم خان هغه وخت په احمد اباد کې دده کوربه و. دده په هلو ځلو ورته ملازمت پېدا شو خو عمر خان د پښتنود مشر شېر خان فولادي سره اړيکې جوړی کړی چې د پټنی نه ورغلي د شېر شاه پاته شونې پښتانه يې په ځان راټول کړی و.

مغل باچا اکبرنه غوښتل چې په دومره لوې شمېر پښتانه دی يو ځاې په گجرات کې پاته وي. دده مورخينو ليکلي چې هلته دی اميرانو به مدام د يو بل سره نانډرۍ وهلی، تر دی چې ددی ځاې واکمن اعتماد خان وويريدو او اکبر ته يې پيغام ورواستاو چې دده مرستی ته دی راشي. هم هغه وه چې اکبر د خان کلان په مشرۍ يو لوې لښکر د گجرات د نيولو لپاره ورواستاو او اخر دا صوبه په مغل سلطنت کې شامله شوه. د ځوانۍسن ته د رسيدو سره دولت خان د پلاراوماما نه بېل د گجرات د يو بل لودی امير حاجي خان سره ملازمت وکړو. ددی ټولی کورنۍ ځانگړتيا په دی کې وه چې

ketabton.com - The Digital Library

دوي به ديني او دنياوي دواړه زدکړې کولې. دولت خان ته په احمد اباد کې د"اوټاوه" جاګير په برخه ورسيدو . ده د يو بل امير هيبت خان لور بي بي راجي جيو راواده کړه.

خو د مغلو پر ضد د پښتنو بغاوت سوړ نه شو اود شېر خان فولادي په مشرۍ پښتنو هغه کلا محاصره کړه چې مغل امير اتکه خان پکې تم و. ددې خبر په اوريدو اکبر باچا په ۱۵۷۲ م کې پخپله د اګرې نه احمد اباد ته روان شو . په نهو ورځو کې يې هلته ځان ورسوواو په يوسخت جنګ کې پښتانه مات شول . په دې جنګ کې عمرخان هم ووژل شو چې د باغيانو په صف کې ولاړ و. په داسې حالاتو کې مغل به د باغيانو کورنۍ نه غچ اخستو. له دې ويرې د پلار د مړينې سره دولت خان د ټولې کورنۍ سره د احمد اباد نه ووتلو او د سورت د راجه سره يې واړول. د سورت راجه دده هرکلې وکړو اودې يې خپل مشاور وټاکلو.

په ۱۵۷۷ م کې د ګجرات حالات ښه شول نود دولت خان پير، ابو تراب ورپسې پيغام ورواستاو چې بېرته خپل وطن (ګجرات) ته راشه. دولت خان يو وارې بيا ګجرات ته ورغلو نو د ابو تراب په هلو ځلو د مغل والي خان اعظم محمد عزيز کوکه سره معرفي شو. ده پوځي صلاحيت او علم سره، ښه اخلاق هم لرل نو ډېر ژرد مغل والي، نږدې ملګرو او اميرانو کې شامل اود "چله وار" نيمه پرګنه ورله د جاګير په توګه ورکړې شوه. کله چې اکبر باچا خان اعظم اګرې ته بېرته راوبللو نوده دولت خان هم له ځانه سره بوتلواو په هغه سفر کې د دولت خان مېراني سندرو ته کډه وکړه.

د اکبر باچاپه تاريخونوکې دا خبره بيابيا کيږي چې ده پښتانه ډېر ونازول اودوي ته يې زمکې او جاګيرونه ورکول خو په حقيقت کې داځايونه دومره لرې پرتو سيموکې و چې بل څوک به ورته نه تلل. د جهارکهند ، اړيسه او د بنګال کې په ځينو ځايونو کې دومره ګڼ ځنګلونه و چې په هغې کې کور جوړول ګران و. په زمکې دکرونديې لپاره دوي مجبورو چې په جونګړوکې ژوندوکړي، دختوکلاګانې جوړې کړي او د وحشي ځناورو نه ځان وساتي. هغه زمکه چې پخوا به پکې يوه نه وه ګرځيدلي د هغې اړول ګران وې او دا هر څه به زيات وخت په انساني متوکيدل. ځينو ځايونو ته به په مياشتو بهرني خلک نشول رسيدې. اکبر به په افغانانو شک کاواو که څه هم د خپل پلار همايون سره د شېر شاه سوري جنګونه ده پخپله نه و ليدلي خو د هغه پاته شوني افغانان يې ليدل ، چې د هند په ختيځ او جنوب کې يې جنګ ته بدې وهلې

وی.

پښتنو سردارانو زور لګوو چې ددوي جاګير اوزمکې دې په پنجاب کې وي، چې پښتونخوا ته نږدې واو دوي ورته په اسانه ورتلای شول. خواکبرنه غوښتل چې پښتانه په اقتصادي توګه قوي اوبيا سر راپورته کړي. په آيين اکبري کې ليکلي دي چې ۴۵ پرګنې داسې هم وې چې د اکبر پر وخت د پښتنو زمينداراتو سره وې. په دې کې زيات د ډيلي اود اګرې په صوبو کې وې.

اکبردا هم ليدل چې پښتانه په مغل دربار کې ناارمه وې. ددوي لپاره مغلو ته سر ټيټول عيب ښکار يدو. څوک چې به يې دربار کې ځان ته نږدې کړل هغوي چې هر وختې موقع پيدا کړه، تري باغي شول. د سکندر خان سور زوي عبد الرحمان سور او غازي خان تنولي چې په ۱۵۵۷ م کې ده ته تابع شول، د مان کوټ د نيولو نه وروسته په ۱۵۶۰ کې د بېرم خان سره په بغاوت کې شامل شول او په سمبهل او پنه کې يې ورته جنګ پيل کړو. د سليمان کراني وراره جنيد کراني مغل دربار ته ولاړواو اکبر ورله په "هندان" کې جاګير ورکړوخودې ګجرات ته وتښتيدو او په ۱۵۷۲ او ۱۵۷۳ کې يې هلته د مغلو سره جنګ وکړو . ګجرات د مغلو لاس ته ورغلو نو دی بهار ته ولاړو او هلته يې جنګ وکړو. د سکندر سور يو بل زوي محمود خان سور او د عادل شاه زوي حسين خان هم په ۱۵۷۲ م کې د اکبر د دربار نه ووتل، بېرته ورتسليم شول او ۱۵۷۴ م کې تري بيا وتښتيدل.

په مغل دربار کې لږوافغانانو ته مهمې چوکۍ ورکړې شوې وې. د اکبر ۴۱۵ منصب داران و چې پولس پکې پښتانه و. په آيين اکبري کې ليکلي دي چې هغه وخت ۵۱ هندوان په لوړو منصبونو ټاکلي و. بل خوا د پښتنو لوې شمېر د مغل په پوځ کې د جنګيالو په توګه ځانونه ورګډول او مغلو به ددوي له جنګې صلاحيتونو کار اخستو. دده پاليسي دا وه چې د جنګ لپاره تري کار واخله خو په مهمو عهدو يې مه اخله.

په هند کې بل جنګيالي قام د راجپوت هندوانو و چې اکبر د ودونو د لارې ورسره خپلوي وکړه او لوړې عهدې يې ورله ورکړې . هغه هڅه وکړه چې افغانان د نورو قامونو سره ودونه وکړي او خپلې لونه دوي ته ورکړي خو دا هغه مېدان وچې دی پکې کامیابه نشو. پښتنو په نورو قامونو کې ودونه نه کول. د مغل په پوځ کې د سپرو پوځيانو معاش د نورو سره برابر و او هغه کومانډانان چې ددوي په سرټاکل کيده ، ورسره يې ښه چلن کوو. خو داکبر يو قانون دا وچې يو پښتون عسکر ته به د کال د

ketabton.com - The Digital Library

ځلورو زرورو پو نه زياتي پېسي نه ورکول کيږي. دا هغه پاليسي وه چې ډير پښتانه پرې خفه و.

په اگرى کې مغل واکمن د دولت خان د صلاحيتونو او پوځي انتظام نه کار واخستو. ده ته يې د شاهي قواو مشر او سپه سالار مرزا خاني سره يو ځاې د پوځي ډلو د جوړولو دنده وسپارله. دولت خان د توري مېړنى و او په جنگونو کې به د سپه سالار سره مله و. په ۱۵۸۸ م کې د دکن سلطان مظفر شاه(درېم)د ځلورو زرو عسکرو سره په گجرات کې د اکبر پاچا پر ضد پاڅون وکړو . اکبر خپل والي عبدالرحيم خان ته د اگرى نه امر وکړو چې تر څو ورته کومک نه وي رسيدلى، هيڅ جنگ ونکړي. خو دولت خان والي ته مشوره ورکړه چې که برى دى ومونډلو نوپه دى کې به نورهم درسره شريک وي، که غواړى چې دخان خانان منصب درسره پاته شي نو پخپله دا جنگ وگټه. عبدالرحيم خان د لښکر ټول انتظام د دولت خان په لاس کې ورکړو چې دا سيمه يې ورته ونيوله . کله چې خان خانان لاهور ته ولاړو نوپه گجرات کې يې خپل نايب دولت خان وټاکلو. وروسته د سنده صوبه هم د دولت خان پر مټ مغل سلطنت کې شامله شوه نو اکبر هغه ته د دوو زرو عسکرو منصب او نور اعزازات ورکړل. په ۱۵۷۹ م کې دولت خان د رنتهمبور په کلاکې و چې دده دوېم زوې پير خان وزيږيدو. راتلونکي دېرش کاله دولت خان دخان خانان په ملازمت کې و او د هغه سره يې دومره نږدى ملگرتيا لرله چې په هر يو جنگ کې به يې دي له ځانه سره بيولو. دى د شهزاده مراد سره د دکن د نيولو لپاره هم ورواستول شو . د مراد د مړينې نه وروسته دى د شهزاده دانيال لوې مله او منصب دار وټاکل شو او د احمد نگر په جنگ کې يې د خپلو دوو زامنو مبا محمد خان او پير خان سره يو ځاې د جنگ په مېدان کې مېړانه وښودله.

پير خان پخپل انتظامي صلاحيت د اکبر باچا د باور وړ شو او په ۱۶۰۰ م کې يې دملتان والي وټاکلو. هغه وخت د پارس باچا په کندهارد حملې گواښونه کول او دوه کاله وروسته کله چې شاه عباس د کندهار په کلا حمله وکړه نو خان جهان دربار ته وبلل شو او ورته په کندهار د يو ناممکن دفاع د تياري لپاره امر ووشو .

دولت خان د يو څه مودى لپاره د احمد نگر والي هم پاته شو. دى په ۱۶۰۱ م کې مړاوپه برهان پورکې يې خښ کړو. دده په مړينې د هغه وخت مورخينو وليکل " که سل دولت خان زيږيدلى واې نو ددى يو د مېړانى سره يې نشو برابرولى". د هغه په مړينې اکبر باچا وويل " نن شېر شاه له دى نړۍ رخصت شو"

ketabton.com - The Digital Library

شيخ ركن الدين

۱۶۰۵ م كال دې او مغل باچا اكبر د هندوستان پر تخت پنځوس كاله حكومت نه وروسته د اګرى په كلا كې د ژوند وروستۍ سلګۍ وهي. د ده كټ ته يو خوا دده د امېرور ورور مان سنګه ولاړ دې او بلى خوا ته يې با اعتباره سردار خان اعظم مرزا عزيز كوكه دى. د باچا لمسى شهزاده خرم كله دده كټ ته او كله بهر په دالان كې د نورو سردارانو خوا ته ورځي. ده خپل پلار شهزاده سليم پسى پيغام وراستولى دى چې په شاهي مانۍ كې سازش روان دى .

مان سنګه او خان اعظم غواړي چې د شهزاده سليم زوې خسرو دى د اكبر باچا ځاې ناستې اعلان شي. دوي د اكبر باچا هغه خبره پر ځاې كوله چې د خپل زوې شهزاده سليم د بغاوت پر وخت يې كړې وه. سليم نافرمانه او كمزورې واو يوځل يې د پلار پو ضد بغاوت هم كړي و. خواوس دى د باچا يواځيني ژوندي زوې او ځاې ناستې و. دسليم ورونه دانيال او مراد په دكن كې مړه شوي و. په مغل سلطنت كې د ځاې ناستې قانون نه و او هر څوك چې به برلاسى شول، پر شاهي تخت به كښېناستو. اكبر باچااوس د خبرو كولو هم نه و چې د خپل زوې سره كيدونكې ناانصافي مخه يې نيولې واې. سليم چې د پلار د ځنكدن خبر تر لاسه كړو نو د اګرې كلا ته وروخوزيدو خو په لاره ورته بل خبر د خپل زوې خرم له خوا ورته راورسيدو چې دده مېرنې وروړخسرومرزا اوس پر باچاهي تخت ناست دى او خلك ورته سر ټيټوي. د هند په سياست كې هغه وخت دا كار د سليم د مرګ اعلان و.

شهزاده خرم چې كله خپل ځان هم په خطر كې وليدونو له كلا يې پښې وويستې. دواړه پلار او زوې په يوكشتۍ كې له جمنا سيند پورى ووتل او نږدې وه چې له اګرى تښتېدلى واې چې د شهزاده سليم يو منصب دار ركن الدين ورته ډاډ وركړ چې هم هلته دى ايسار شي. ركن الدين د اګرې په كلا كې دننه څو پښتانه پېژندل او پوهيدو چې هغوي به چرى هم خسرو د باچا په توګه نه مني. هلته سليم ته پت من كسان هم واو د شپې په تياره كې د يوى او بلى ډلى خلك په دالانونو كې خپلى پرى ته ځانونه رسول. .

سليم د ركن الدين مشوره ومنله او هم هلته په انتظارشو. څو ساعته وروسته ركن الدين ته خپلو ملګرو خبر راوړو چې د اكبر باچا پت منو پوځيانو هغه سازش رنګ كړو او شهزاده خسرو د نورو باغيانو سره له كلا تښتيدلې دې. سليم ددى خبر په اوريدو د ركن الدين مننه وكړه او كلا ته د خپلو ملاتړو سره وردننه شو. اته ورځې وروسته سليم د هند پر تخت د جهانګير باچا په لقب كښيناستو. ورپسې د خپل زوې خسرومرزا د نيولوپاره تر پنجاب ورپسې ولاړو، دى ونيول شو، په اګرې كې يې بند، په سترګو ړوند او اخر د خرم په وېنا په زندان كې ووژل شو. ځينې تاريخي سرچينې واي چې د مارچ په څلورمه په ۱۶۲۲ م كې يوه شپه خرم بندې خانې ته ورغلو او خپل (ميرنې) ورور ته يې مرۍ خپه كړه. په بله ورځ د هغه جنازه يې په ډېر درناوي وكړه او په عالم ګنج كې يې خښ كړو. عامو خلكو دده په قبر،وير او ماتم كوو اود هرى جمعې په شپه به هلته ورتلل. د خرم په امر دده مړې هلته نه وويستل شو او د ګجرات اله اباد ته يې يوړو . كله چې دده مړې كومې ښاريې نه تيريدو نو خلكو به هلته ورله يو زيارت جوړاو چې هره جمعه به ورته خلك ورتلل. په اله اباد كې دده ښكلې مزار اوس هم شته.

ركن الدين د شېر شاه سوري د يو تكړه پوځي كوماندان شېخ عيسا زوې و، چې په ختېه بازيد خېل و. شېخ عيسا د پېښور او د چارسدى تر منځ د ګيدړۍ نومى كلې اوسيدونكې و. د خپلو خدمتونو په بدل كې ورته مراد اباد او د ميرټ تر منځ لويه زمكه وركړى شوي وه چې هلته يې د خپلو شپږو زامنو، يوسف ، حسن، عمر، خضر ،داود خان او ركن الدين سره څو كلي اباد كړي و. ركن الدين تر ټولو مشر وچې درى زامن او يوه لور يې لرل. د مشر زوې نوم يې كمال الدين، د دوېم عبد الرحمان او درېم يونس خان و.

شهزاده سليم د باچا كيدو نه وړاندى ركن الدين ته لوړ منصب او لوې جاګيروركړى واو دى لا پخوا د جهانګير نږدى ملګرو نه و. هغه ورته د شېر خان خطاب او د دريو زرو او پنځو سوو عسكرو منصب وركړى و. د دى نه وړاندى ركن الدين د يو ازبك سره ملازمت كوو او په يو جنګ كې يې لاس غوڅ شوى و. ده د پېښورسره نږدې په بازيد خېلو كې هم د خپلوانو سره اړيكې نه وې شلولې.

اخوا د دكن په برهان پور كې د لودى دولت خان زوې پير خان د خپل كور مخى ته په باغ كې ناست و. د ورور دواړه

ketabton.com - The Digital Library

يتيمان عزيز خان او بهادر خان ورسره و . هلته د مړي د ختم او د دعا نه وروسته خلک خپلو کورونو ته تللي وخو يو څو تنه ايسار و. د ده وروړمحمد خان تري تم و او يواځي د سر وېښته يې په ځنګله کې موندل شوي و چې د پير خان زړه يې له نړئ تور کړو. محمد خان څو ورځي وړاندی په مجذوب حالت کې له کوره وتلی او په لاره د سيمي ګونډ او بهېل قبايلو وژلی و. پير خان د سيمی له خلکو د ورور بدل اخستی و او ډېر يې له توري ايستلي و. هغه ته د مغل باچا جهانګيرلـه خوا ايلچي رارسيدلي و . په دکن کې د نورو اميرانو سره پير خان ته هم نوي باچا د يو خلعت، او اس په ورليږلو خپل دربار ته د راتلو امر کړی و. پير خان لکه د خپل پلار دولت خان د توری مېړنی، په ديني علم سمبال واو د ښو اخلاقو خاوند و. دی د برهان پور نه روان شو او مخه يې اوس لاهور ته وه چې جهانګير پکې مېشت و. کله چې دی دربار ته حاضر شو نو باچا ورلـه د خلعت خاص نه علاوه يو مرصع خنجرهم ورکړو او دی يې پخپلو خاصو سردارانو کې شامل کړو. څو ورځي يې پير خان دربار ته رابللو، د دکن حالات يې پوښتل اوکله چې دده قابليت يې وليدو نو ده ته يې د صلابت خان (د اوسپنی په څېر کلک) خطاب او دوه هزاري منصب ورکړو.

جهانګير باچا په اوړي کې د کابل د سفر هوډ وکړو او پير خان يې له ځانه سره بوتلو . په دی سفر کې به هره ورځ د پير خان صلاحيتونه او د هغه استعداد نه خبريدو. دری مياشتي وروسته چې دی بيرته لاهور ته وګرځېدو نو هلته يې ده ته نه يواځي د خپل زوئ ، " فرزند ما " په ويلو د خان جهان خطاب ورکړو،بلکه دده منصب يې پنځ هزاري کړو. په ۱۶۰۷ م کې دوي بيرته کابل نه راغلل . جهانګير ملا احمد ته امر وکړو چې د پير خان لپاره يوه خاص انګشتري جوړه کړي . په دی ليکلي و.

" فرزند خاص شاه شداز قدرت الله.
خان جهان مريد جهانګير بادشاه

ښاي دا شعر پخپله د جهانګير وي. په دی موقع پير خان د ځانګړو سوغاتونو سره ولمانځل شو. د مرواريدو لړئ، اسونه، خلعتونه، دومره چې بېلګه يې چرته نه وه ليدل شوی. له دی وروسته پير خان له خلکو هېر شو او د خان جهان نوم په تاريخ کې پاته شو. په باچا دده اغيز دومره وچې خلکو جهانګير ته که څه خبره رسوله نو خان جهان ته ورتلل چې سفارش يې وکړي.

د باچا کيدوسره ، خپلو پټ منو اميرانو ته د منصبونو ويشلو وروسته جهانګير خپلو دښمنانو ته د سزا ورکولوپاره متي

راونغښتي. د شهزاده خسرو په هغه بغاوت چې د اګری په کلا کې يې د اکبر باچا په مړينې کړی وه، جهانګير داسی فکر کاو چې دخان اعظم پکې لاس و. د هغه سره يې ليدل بند کړل او نږدی وه چې ټول القاب اوامتيازات يې تری اخستی واې چې خان جهان باچا ته د هغه وکالت وکړو، دلايل يې ورکړل ، د هغه د پلار شمس الدين محمد اتکه خان نېکي يې ورپه ياد کړه او دا چې د هغه مور دده څومره خدمت کړي و . هم دده په وينا باچا د خان اعظم زوړ منصب او جاګير ورته بېرته ورکړل او ده ته د سزا ورکولو فيصله يې بدله کړه.

په دی سازش کې د شهزاده خسرو ماما مان سنګه هم شامل و او جهانګير د راجپوت قام نه دومره زړه تور شو چې ددی د هرغړي د وژلو هوډ يې وکړو. په دی موقع هم خان جهان باچا ته د مان سنګه پخواني خدمتونه ورپه زړه کړل او د راجپوت قام د ښوکارونو او ددوي د مثبت ونډې يادونه وکړه. باچا دا خبره هم وومنله او په دکن کې دمان سنګه جاګير يې ورته بحال کړو. خان جهان د خپل پلار دولت خان د ملګري خان خانان په اړه هم د باچا په زړه کې رخه ليرې کړه. په هغه دا تور وچې دده عنبرحبشي ته په دکن کې ډېرې پرګنې جاګير ورکړي اولـه کبله يې هلته ډېر اغېز پيدا کړي و . هغه له خپلو اختياراتو ناوړی ګټه اخسته . باچاعنبر اګری ته راوبللو او ترينه پوښتنې پېل شوې. خان جهان ډېر په جرات دخان خانان وکالت وکړو . جهانګير ته يې دده د پلار او نيکونو هغه خدمتونه ورپه زړه کړل چې د بابر، همايون او د اکبر په وخت يې په تېرو څلويښتو کالو کې دده کورنی ورته کړي و. داسی ښکاري چې خان جهان په خبرو کې تکړه او د يو وکيل په حېث به يې داسی دلايل ورکول چې خلک به يې قانع کړل.

د جهانګير د تخت پر کښېناستو درېم کال دليپ راې د خپلو اختياراتو نه ورتير شو اونږدی زنداني شوې واې خو د خان جهان په وينا هغه ته معافي ورکړې شوه. ډېرو نورو امراو خپله خبره دده د لاری باچا ته رسوله او هم دا وه چې باچا غوښتل ده ته د سلطان لقب ورکړې شي او دې د غسل خانې په امراو کې شامل شي. خو هغه دا عهده او لقب قبول نه کړل. دا هر څه د نورو درباريانو او اميرانو د حسد باعث ګرځيدو چې د افغانانو اغېزو ته يې د خطر په سترګه کتل او باچاته به يې د شير شاه سوري وخت وريادا وو. يو ځلې امير لامرا شريف خان د جهانګير د باچاهی په شروع ورځو کې ورته مشوره ورکړه چې ټول پښتانه دې د مغل

ketabton.com - The Digital Library

سلطنت نه وباسي. ځکه چې دوي د مغلو د دښمن په توګه را زيږيدلي دي. ددی په نتیجه کې د فرمانونود ليکلو کار پېل شو خو بيا خان اعظم باچا ته ددی کار نتيجې په ګوته کړې نو لاس په سر شو.

خان جهان په ۱۶۰۰ م کې دملتان والي ځکه وټاکل شوچې ايرانيانو په کندهارد حملې ګواښونه کول او دوه کاله وروسته کله چې شاه عباس د کندهار په کلا حمله وکړه نو خان جهان دربار ته وبلل شو او ورته په کندهار د يو ناممکن دفاع د تياري لپاره امر ووشو . کله چې پښتانه خبر شول نو ډېر خلک پرى راټول شول.

دکن د هند جنوبی برخه او د سمندري تجارت يو مهم مرکز و. اکبر باچا دلته څو ښارونه نيولي و چې پکې د ده زوې دانيال حاکم و. ددی سيمې ساتنه په دی ګرانه وه چې ځاي قبايلو د مغلوواک نه منلو . د دانيال د مړينې نه وروسته د جهانګير بل زوې شهزاده سلطان پرويز دی سيمې ته ورواستول شو خو هغه هم ناکامه شو. هلته دعنبر اولس راپورته کړی او د مغلو ډېرى زمکې او پرګنې يې نيولي وې. باچا دپورا دکن سيمه نيول غوښته اوځينواميرانو ورته مشوره ورکړه چې خان جهان د دکن سره بلد و نو پکار ده چې د شهزاده پروېز د پوځي مشاور په توګه ور سره ولاړ شي. باچا په دی خوشاله نه و ځکه خان جهان له درباره لېري لېږلو ته يې زړه نه و خو داخبره يې وومنله. ښاي نورو درباري اميرانو غوښتل چې خان جهان له باچا ليرى شي او په دی توګي يې اغيزه کمه شي.

د دوو مياشتو د سفر نه وروسته خان جهان د مغل پوځ د تازه ډلو سره برهان پور ته ورسيدو اود دکن د لومړي جنګ لپاره يې مورچې ونيولې. د عنبر جنګيالي د سيمې سره بلد او چريکي جنګ يې کوو. ده سره په لوی شمير برګي قبايل مله و. يو وخت هلته د سختی ګرمۍ له کبله په مغل لښکر کې د خواړو او د اوبو کمی پيدا شو . خان جهان د نواب سپه سالار او نورو امراو سره د بالا ګهاټ سيمې د يوکلي په څنډو ايسار و . ځاي خلکو وباندی غله او نور شيان ډېرګران خرڅول . څو ورځې وروسته برسات پيل شو او خواړه نور هم کم شول . د شاو خوا برګي قبايلو به په نهرو مغلو پوځيانو حملی کولی تر دی چې د پوځ مورال راټيټ شو او د يو بل سره به ونښتل. خو عنبر ددی موقع نه هيڅ ګټه وانخسته او د صلح لپاره يې خواست وکړو. شهزاده پروېز او خان جهان صلح ته راضي نه و خو اخر يې حالاتو ته وکتل او په دی شرط روغه

وشوه چې د شهزاده دانيال پر وخت چې د بالا ګهاټ نه احمد نګر، جالنه او مونګي پتن پوری کومې پرګنې وې هغه دی بېرته دوي ته ورکړی شي.

د روغې نه وروسته شهزاده پرويز برهان پورته مخه کړه او څو ورځووروسته د جهانګير په امراګرې ته روان شو. د دکن ټول مالي ملکي او پوځي اموريې خان جهان ته وسپارل چې تريوکال يې دا دندې سر ته ورسولی. په برهان پورکې د کومو خلکو زمکې چې د برګيانو د بغاوت پر وخت ددوي له لاسه وتلی وي، خان جهان هغه بېرته ورله ورکړې . خو جهانګير د دکن د حالاتو نه مطمين نه وځکه په دربار کې د هغه مغل اميرانوورته غوږ کې دا خبره څڅوله چې دومره لويه سيمه دپښتنو په لاس کې نه وه پکار. باچا، خان اعظم (مرزا کوکلتاش) دکن ته ورواستاوچې د خان جهان نه ټول انتظام پخپل لاس کې واخلی. داسې ښکاري چې يا خو جهانګير ورباندې اعتماد نه کوو او يا بيا ددکن انتظام يواځې خان اعظم کولې شو ، باچا اوس هم عنبر ته سزا ورکول غوښته او فرمان يې جاري کړو چې د شمال لوېديځ نه دی په دولت اباد حمله ووشي.

د دکن ددوېم جنګ تياري وشوه. شهزاده پروېز او خان اعظم يوی خوا، او خان جهان له بلی خوا نه د برګيانو د حملو د مخ نيوي لپاره ورغلل. په دی غرنۍ جنګ کې شلو زرو برګيانو چريکي جنګ کاو چې د غرونو په غارونوکې يې بارود اووسله پټه کړې وه . کله چې خان جهان د خپل پوځ سره "ديهاري" ته ورسيدو نو هلته ځاي اوسيدونکو ورته مورچې نيولی وې. خان جهان په يوه بله لاره بالا ګهاټ ته ورسيدو. هغه وخت دې وړاندی، د مان سنګه پوځ په منځ کې اوراجه صورت سنګه د خان اعظم سره ورپسې و. په سخت باران کې دوي وروورو دولت اباد ته وخوځيدل. اخوا هغه ځواک چې د عبدالله خان فدوي په مشرۍ کې دوي سره يوځاې کيدو، له وړاندی رسيدلی و خو انتظار يې ونکړو اوپخپل مخ سر د دولت ابادنيولو لپاره روان شو. په لاره کې د يوی تنګی دری نه د تيريدو پر وخت د عنبر پنځوسوزرو عسکرو ورباندی حمله وکړه . دوه دری ورځې سخت جنګ کيدو خواخر مغل تېښتې ته اړشول.

دمغل د پوځ مشرانو اوس د يونوی جنګي پاليسې لپاره مشوره وکړه. مان سنګه او نورو ويېل چې د برسات او د خوراکي موادو دکمي له امله پکار ده چې دوي بېرته برهان پور ته ولاړ شي. خو خان جهان ويل که تاسو بېرته ځئ نو ولاړ شئ، زه نه شم تللې. د

ketabton.com - The Digital Library

هغه ځایه څو میله شا ته په " ترتم" نومی سیمه کې د مغلو یو بل لښکر پروت و. مان سنګه خان جهان ته مشوره ورکړه چې دې دی د هغه لښکر سره یو ځای وراندی ورشي. خو خان جهان په دی هم راضي نه شو، بېرته ګرځیدل ورته ناځواني ښکاریده. اخر تولو ورته مینت زاری پیل کړي او په بله ورځ دی ترتم کې د خواجه ابوالحسن د لښکر سره یو ځای شو. دري شپې هم هلته د برګیانو له خوا وربانـدي ګولی وریدي خود دکن د جنګ څه فیصله نه کېده او خان جهان د یولوی حملی لپاره ناقراره و. اخوا د" ملکاپور" نه ورپسی بیا بیا د شهزاده پرویز او د خان اعظم لیکونه راتلل چي برګیانو سره جنګ مه کوئ. مان سنګه او خواجه ابوالحسن پوهیدل چې دوي د شهزاده خبره که وونه منله نو ورته جنجال جوړیږي. خان جهان ورته وویل چې ماته باچا د دکن د نیولو امرکړی دی او زه اختیار نه لرم چي بېرته ولاړ شم. اخر مان سنګه او خواجه ابوالحسن باچا ته یو لیک ورواستوو چي خان جهان بېرته ګرځیدو ته تیار نه و خو ددی امکان نشته چې دومره لږ پوځ سره دی دکن فتح کړو. که مقابله وشوه نو نتیجه به زمونږ ماته وي. که باچا سلامت زمونږ په بېرته ګرځیدو خفه کیږي نو ددی پره مونږ پخپله غاړه اخلو.

په هغه ورځ د خان اعظم له خوا هم یو لیک راغی چې د بیجا پور حاکم عادل شاه دکهني په یو لیک کې د صلح خواست کړی دی نو ځکه ده دمغلو ټول لښکر ته د بېرته راستنیدو امر وکړو. د روغی نه وروسته خان جهان برهان پور ته ولاړواو هم هلته پاته و، تر څو شهزاده پرویز د خان اعظم په مشوره ور ته د خلعت او نورو امتیازاتو سره د "بیرار" انتظام وسپارلو. باچا هم په دی فیصله خوشاله واو هغه ته یې د لیک سره ځیني پرګني په انعام کې ورکړې. خان جهان ډیره موده په بیرار کې پاته شو دده د علم سره مینه وه او لوی شمېر د تصوف کتابونه به ورسره و چې دده په محفلونو کې به خلکو په زوره ولوستل او وربانـدی به تبصری کیدی.

جهان او جهانګیر

په ایلچپور (دکن) کې د لمر خاته سره خان جهان د خپل کور نه بهر دیوان خانی (حجری) ته ولاړو چې په یو باغ کې یې جوړ کړې و . هلته ځیني خلک دده سلام ته حاضر شوی و. دوي یې رخصت کړل نو هغه چار واکي چې د حکومتي کارونو لپاره ورغلي و،ده سره کښېناستل. د دکن د بیلا بیلو سیمو د پوځي امورو په اړه خبرونه ورته واورول شول. یو څو مهمو لیکونو ته د ځواب لپاره یې هلته ناستو علماو نه مشوره واخسته اودری ساعته وروسته دی بیرته کور ته ورغلو. هلته د کورد غړو سره یې ډوډۍ وخوړه، په جومات کې د ماسپښین له لمانځه وروسته بیا دیوان خانی ته ولاړواو پاته کارونه یې سر ته ورسول. نن ماځیګرله لمانځه وروسته په باغ کې د کفترو د الوت سیالي وه او ډېر خلک ورته راټول و. د ماښام د لمانځه پر وخت جمع وشوه او خلک خپلوکورونو ته ولاړل. خان جهان بیا په دیوان خانه کې کښېناستو او دخپل استاد مولانا ابراهیم سره د نویو کتابونو په اړه خبری وکړې. په ځینومسایلو یې ځان پوه کړو او هغه سره د شپې د ډوډۍ خوړلو وروسته کور ته ولاړو. ده په وونی کې یوځل د ښکار لپاره ټاکلی وه او په یو تېز رفتار اس سپورد ملګرو سره به ځنګل ته تللو. یو کال او نهه میاشتې په برار کې یې تېر کړل نودجهانګیر باچا لیک یې تر لاسه کړو، چې زه درپسي خفه شوی یم بیرته دربار ته راشه.

د خان جهان وکیل بهګوان داس نومیدو . هغه ورته وویل چې اوس د خریف د فصل اخستو وخت دی او په داسی وخت کې ستا ورتلل به د اولس لپاره ستونزې جوړی کړي. ښه به دا وي چې د یوی میاشتی لپاره خپل سفر وځنډوه. خان جهان په دکن کې مغل سپه سالار ته لیک ورواستاو، نو هغه د اګری دربار ته عریضه ولیکله چې تر څو ددی صوبی ټول کارونه په پورا ډول سر ته ونه رسیږي او په دی تسلي وشي چې هر څه سم دي، خان جهان ته دی هم دلته د پاته کیدو اجازه ورکړې شي. ددی عریضې څو ورځې وروسته د شهزاده سلطان پرویز عریضه هم وررسیده. باچا دواړو ته ځواب ورکړو چې که داسی ده نو پیر خان دی په دکن کې

ketabton.com - The Digital Library

ایسار شي.

وروسته یوبل فرمان یې خان جهان ته ورواستاو چې د تهانېسر ضلع (ولسوالي) په غرونو کې دکول او بهېل زات ډاکوانو کورونه جوړ کړي دي او خلک په ازاروي. داسې مې اوریدلي دي چې بهادر ګجراتي هم دکن کې د ورننوتلو هوډکړی دی نو ضروري ده چې ته هلته ورشي او د بیرار د پرګنو په بدل کې هلته ځان له پرګنې واخلي. کله چې شاهي فرمان وورسیدو نو خان جهان دا شهزاده پروېز ته ښکاره کړو او د هغه په اجازه تهانېسر ته روان شو. د مغل باچا له خوا د یو امیر دبریالیتوب لمانځنه او د نوری زمکې د هوس دا یوه بېلګه ده. نه یواځې دا چې پښتانه، بلکه نور هم د ارامه او ځوکاله سیمو نه یې لیرې کړل، او هغو سیمو ته به یې ورواستول چې پکې ناارامي وه. هغه پرګنې (زمکې او کلي) چې پښتنو به اباد کړل، له دوي به یې واخیستل او بل ځای به یې ورله زمکه ورکړه. خان جهان تر یوکال د تهانېسر په پوځي کلا کې پاته شو او د باچا امر یې پر ځای کړو. بل کال یې بیا برهان پور ته وراستاواوپه دی موده کې څو وارې قیمتي خلعتونه او اسونه د تحفې په توګه ورولېږل.

خوجهانګیر د دکن د حالاتو نه راضي نه و او غوښتل یې چې پخپله ورسره ووینې. خان جهان پسی شاهي فرمان ولاړو چې څومره ژر کولی شي دربار ته حاضر شه. باچا په دی وخت کې په اجمېر شریف کې لنډ محال پلازمېنه جوړه کړی وه. د لاری فاصله دولس سوه میله وه او خان جهان د دویشتو ورځو د سفر نه وروسته اجمېر ته و رسیدو. هلته دده هرکلی چې په کوم ډول ووشو ددی ټول حال د حیات افغاني لیکوال په دی ډول بیان کړي دي.

دی لا اجمېر ته نه و رسیدلی چې شهزاده خرم ورته یو عراقي اس او نوری تحفې ورواستولی. د ښار نه بهر باچا ورته خپل خسر مرزا غیاث الدین بېګ (د ملکې نورجهان پلار) د هغه زوی مرزا ابوالحسن اصف الدوله (د خرم خسر) او نواب مهابت خان د هر کلی لپاره واستول. دوي څومیله وړاندی پخپله خوښه د هغه سره بدرګی لپاره ورغلل. د باچا سره د لیدو لپاره د ماځیګر د لمانځه نه وروسته وخت وټاکل شو دوي یې د اجمېر سره نږدې په ګورشاه کې یو ښکلی اراسته مکان کې ایسار کړل. ملکې نورجهان د ایراني مېوو څو طشته چې په هغه ورځ ورته د مشهد نه رسیدلي و، او په شاهي مطبخ کې تیار شوي څو ډوله خواړه د غرمې د ډوډۍ لپاره د سوغات په توګه ورواستول. د ماځیګر د

لمانځه نه وروسته پیر محمد د څوځوانانو په بدرګه د یواراسته پیل اوبیلا بیلو سوغاتونو سره د باچا په خدمت کې حاضر شو . دلته باچا په دارلامارات خاص و عام کې چې د محل بهرنۍ غولی و د عامو خلکو په وړاندی راتلو او د عوامو سلام او درشن به یې ورکول. عامو خلکو ورته سوغاتونه ، هاتي، اسونه، اوښان او غوایان د ډالۍ په توګه او منصب دارانو او سرکاري اهکارو د خپلو خپلو سیمو رپورټونه وړاندی کول. دا چلن د اکبر باچا له وخته رواج شوی و. بیا لیکوال واي.

"کله چې نواب (پیر محمد) دی دیوان کې ورددننه شو نو باچا یې له لیرې ولیدو او سر یې ورته ټیټ کړو. د باچا او دده تر منځ د یو غشي د ویشتلو فاصله وه چې نیم فرلانګ کیږي. د باچا د غږ په اوریدو، دی هغه ځای ته ورسیدو چې "کلان بار " نومیدو او یواځې وزیران او نور امرا به پکې ولاړ و. نواب هلته باچا ته دري وارې (فرشي) سلام وکړو، هغه ځای چې د ګلانو سبج (دکانچه) وربانډی جوړ و او خلکو به باچا ته سجده کوله، هلته یې ورته سجده وکړه. د شاه د محفل بساط (فرش)یې په ادب بوسه کړو. هلته چې باچاپه جهروکه (ګېلري) کې ناست واشاره یې ورته وکړه چې بره راوخېژه. خواجه ابوالحسن چې د بخشي ګري په لوړ مقام ناست و د چغتاي دستور سره سم د نواب لاس ونیولو، بره یې بوتلو او د باچا د پښې د ښکلولوشرف یې ورته ورکړو. باچا پخپلو ګونډو ودریدو او نواب ته یې غیږه ورکړه. بیا یې دده تندی ښکل کړو او حال یې وپوښتلو. بیا دی (خان جهان) د جهروکې نه راښکته شو او پخپل ځای ودریدو او دری ځلی یې بیا ورته ټیټ سلام او دري سجدی وکړې.

خان اعظم چې پخپل ځای ناست و راپاڅیدو او د نواب له خوا ورته څلور لعل (یاقوت) پینځه لوې مروارید او سل جهانګیري اشرفۍ ډالۍ کړې او د شهزاده پروېز سلام او سجدات یې ورته وړاندی کړل. باچا به بیا بیا ترینه د سفر حال احوال پوښتلو تر څو چې نورو کارونو ته یې هیڅ پام ونکړو.

کله چې لمر پریوتو نو د څوکیدارانو او د محافظانو سلامي وشوه او (باچا) د ماڼۍ دننه دولت خانه کې چې دیوان خاص نومیدو ولاړو. په سر کې شهزاده خرم ورته حاضر شو . بیا نور ارکان دولت، خان اعظم، نواب خان جهان اعتمادالدوله (غیاث بېګ) مهابت خان،خواجه ابوالحسن میر بخشي او ځیني نور ملګري . هلته هم ټول وخت د پیر محمد نه یې د سفر د تکلیفونو پوښتنی کولی . یو ساعت وروسته د دکن په معاملوبحث پیل شو. باچا

ketabton.com - The Digital Library

وويل، دا څوکاله کيږي چې زما په زړه کې خواهش دی چې ټول دکن دی ونيسم، نوضروری ده چې ددی صوبی ټول حالات دی راته بيان شي. مثلا دا چې شاهي پوځ کله چې په لومړي ځل په بالا گهاټ حمله وکړه نو بې له جنگه ولي بيرته وگرځېدو. دوېم ځل چې د عبدالله خان کومک وونه رسيدو نو ددی سبب څه و، او پوځ لپاره بېرته برهان پور ته د راگرځيدو فېصله، په تېره بيا مان سنگه دا فېصله په کوم مصلحت وکړه. د دکن د نورو معاملاتو د سر ته رسولو لپاره نواب سپه سالار(خان خانان) څه هلی ځلی کوي. پير محمد ډېر په احتياط باچا ته ټول حالات وويل. په دی مجلس کې يو تن د خان خانان مخالف و ده وويل تر څو چې خان خانان هلته موجود وي د دکن يوه معامله به هم سمه نه وي او دا صوبه به چرى هم د مغلو لاس ته ورنشي. دی سړي نور هم غوښتل چې د خان خانان سپکاوې وکړي خو پير محمد خپل دلايل پيل کړل او وې ويل د دکن په معاملو په داسی محفلونو کې بی له سوچ او فکر خبری کيږي او هغه خلک چې داسی خبری کوي هيڅ د حالاتو نه نه دي خبر، که نه دخان خانان په وفا او کار کې هيڅ شک نشته. ځينې امرابی احتياطه دي او د دی خبرې نه د دکن واکمنو پوراپورا گټه اخستی ده . د دکن خلک په خلاص مېدان کې جنگ نه کوي، چې د شاهي پوځ ځوانان ورته خپله مېړانه وښاي. هم دا ده چې دکن نه فتح کيږي. خان خانان په دی گرم نه دی ځکه د هر کار لپاره يوخاص وخت ټاکلی وي. باچا وويل زه دا دی لس کاله کيږي چې په تخت ناست يم . د هغه وخت راهيسې تر نن پوری مې ډېر خلک دکن کې وټاکل ، لويه سرمايه مې خرڅ کړه خو د دی سره هلته حالت د لومړي ورځې په ډول دې. هر څوک چي راځي واي چې خان خانان هيڅ گناه نلري. ښاي دا خلک پخپله په حالاتو نه دي خبر که نه د زړه نه يې هڅی کړې وې نو دا سيمه به يې نيولی وې.

په دی وخت کې شهزاده خرم خبره راوچوله چې خان خانان د دکن امورو ته پام نه دی کړې . پلار ته يې وويل که اجازه وي نو زه به د گجرات له خوا او سلطان پروېز به د دکن (جنوب)له خوا پوځ کشي وکړي نو زما باور دی چې دا سيمه به ونيسو. ددی په ځواب کې خان جهان وويل شهزاده دی ژوندې ووسي، هغه د باچا مشر زوې او ځاې ناستې دې او د ډېرو کلونو نه په دی صوبه کې هڅه کوي. خانخانان دده اتاليق دې که دی د گجرات له خوا د دکن د نيولو لپاره ولاړو نو ددی دواړو زړه به مات شي چې گڼي دوي ددی کار جوگه نه دي. زما باوردې چې تر راتلونکي کال به د

دکن مهمات پورا شي. او شهزاده ته يې وويل تا ته دا مناسبه نه ده چې د خپل مشر ورور په اړه داسی خبری وکړې چې گوندی دکن ته پام نه کوي."

د حيات افغاني دا ليکنه د مغل دربار د غورځو پرزو او د دربار د سازشونو يوه انځورورانداې کوي. جهانگير يو عېش خوښوونکې، نازولې او جاه طلب انسان و. دزمکو نيول دده ارمان واود هند چار چاپېره يې لښکری لېږلې چې ملکونه ورته ونيسي. دده اته سوه ښځې وي چې ځينې نکاح شوي او نورې مينځې وې. په دی مجلس کې شهزاده خرم پخپل مشر ورور اعتراض کوي چې د پلار زړه ترې بد شي. د تخت د وراثت په اړه د نفرت زړي په دی محفلونو کې به کرل کيده. ښاي د خان جهان له خوا د شهزاده پروېزدفاع د خرم په زړه کې رخه اچولې وي چې پايله يې د هغه په وژنه تمام شوه.

په بله ورځ د خان جهان کور مخی ته گڼ خلک راټول و . د خپلو خپلوانو نه علاوه د هری طبقې کسان هغه ته د سلام لپاره ورتلل. د باچا ترور، (د اکبر باچا لور) خان جهان ته د رنگارنگ خواړو، ميوو او شيرينيو سل د سروزرو او سل نقرئ طشتونه د غرمې ډوډئ ته ورواستول. په ټول ښار کې ددی ډوډئ کيسی کيدي. تر دی وروسته باچا به هره ورځ ده ته خلعت او سوغاتونه ورکول . په دی کې اسونه، جواهرات او نور شيان شامل و. تر ټولو هغه قيمتي او ښکلی اس و چې د ايران باچا شاه عباس حسېني د خپل سپرلي لپاره د عراق نه راغوښتی او جهانگير ته ورواستولی و. شهزاده خرم چې د اسونو شوقي و، ډېر وغوښتل چې د پلار نه دا اس واخلې خو وريې نکړو هغه دا اس د خپل سپرلي ته ساتلي و خو او س يې دا خان جهان ته ورډالئ کړو.

مغلو د دکن او هلته اوسېدونکو په اړه ډېرمعلومات نه لرل چې دا سيمه له نور هند نه توپير لري.

دکن (دکهشڼ) په سانسکرت ژبه کی جنوب لوري ته وايې ځکه چې داسيمه دهندوستان د گنگا د وادئ په جنوب کی پرته ده . که څوک د هند نقشه وگوري نوددی په جنوب کې يولوئ مثلث په سمندر کې غزېدلی دی. همدغه ددکن سيمه ده چې د يو لوې مېزپه شان دغرونو د دريو سلسلو په مينځ کی راښکېل شوې ده . ددکن د لوېديځ او ختيځ ساحلونه چی په ځايي ژبه کې ورته گهاټ وايې دوه سرحدونه لري . چی د سمندر نه ورپورته د هند ترجنوب پوری رسيږی. ددغې سيمې د لوېديځی غاړی غرونه لوړدی او د جنوب لوېديځ نه د لمدې هوا مخه نيسی. هم دا ده چی دلته باران لږ او د

ketabton.com - The Digital Library

مارچ له میاشتې بیاد جون ترمیاشتې پورې پکې هوا وچه وي. د دکن ختیځه برخه ټیټه ارتفاع لرې ، له جون بیاداکتوبر تر میاشتې د باران اوبه پکې په بخاربدلیږي زیات سیندونه یې وروسته په بنګال خلیج ور ګډیږي خو په اوړي کې وچ شي.

مرهټه د هندي اریاي نژاده خلک دي. چې زیات تره د هند د اوسني مهاراشتره ایالت کې اوسیدل. دوي په وولسمي او اتلسمي میلادي پیړی کې د هند په جنوب ختیځ برخه کې ځان له سلطنت جوړکړو. دوي ته کله کله کهشتریه جنګیالي هم ویل کیږي او ژبه یې مراټهي ده. مرهټه توری په عام ډول د مهاراشتره کې اوسیدونکو لپاره چې په مراټهي ژبه خبری کوي کاریدله خو مراټهي ژبه نور قامونه هم واي ځکه دا د مرهټه تعریف نه شي کیدي.

مها په سانسکرت کې لوې او راشتې یا راشته د ځای یا د قام لپاره کاریږي. په دریم ..ق.م پیړی کې د اشوکا راجه پر وخت په ځینو لیکنو کې د راشتریکا (راشترک، راشتریه) خلکو زکر شوی دی چې په دکن کې اوسیدل. د مرهټو ۹۶ قامونه و چې هر یو یې بیلا بیل نومونه لري.

د دولسمی پیړی نه وړاندی ددوي ببلا بیل مشران و خو په وولسمي پیړی کې دوي د چتر پتي شیواجي د مشری لاندې یو شول او په لومړي ځل دوي ځان ته د هند په جنوبي ساحلونو یو سلطنت جوړ کړو . د هغه د مړینې نه وروسته د مرهټو مشر به پیشوا نومیدو او د مغلو او نورو قامونو سره به تل په جنګ و.

په ۱٤۸۲م کی د مسلمان بهمني سلطنت په ټوټې کیدودکن په پینځو مسلمان واکمنو ریاستونووېشل شوي و،چې ګولکنډه، بیجا پور، احمد نګر، بیدر، او بیرار نومېدل. د دکن په زیاتوځایونو کې د لرغونو مرهټه واکمنو له خوا، کلا ګانی او حصارونه جوړ شوي وو. پردغوکلاګانومسلمانانوداسی دفاعي برجونه ور زیات کړل چې له بهر نه د حمله کوونکولپاره یې نیول ګران وو. د دکن بهمني واکمنو د پارس (ایران) ، ترکي او ځینو اروپایي ملکونو سره تجارتي اوسفارتي اړیکي ټینګی کړی. برهان پور د ململ ټوکر، ګلداره وریښمو او کمخواب چې د سرو زرو په تار به اوبدل کیدو، لپاره نوم لرلو او له دی ځایه به پارس، مصر، ترکیې، روسیې او پولینډ ته استول کیدل .

دی مسلمان واکمنو د خپلې ساتنې اودفاع لپاره دختیځې او شمالي افریقې نه مرئیان راوستل اوهمداسې به بی شمیره عرب او ترک تجاران او عالمان د سمندر له لاری دکن ته ورتلل. خو د

فارس اغیزه پرې تر ټولو ډیره وه . د بیجا پور یو واکمن یوسف عادل شاه چې ماشومتوب یې په فارس کې تیر شوی و، د پینځلسمی پیړۍ په پای کې دجمعی په خطبه کې شیعه د دکن سرکاري مذهب اعلان کړ.

په دکن د مغلو حملې د اکبر باچا پر وخت پیل شوې وې. دده زوي شهزاده مراد د احمد نګر ښار تر دوو کالو کلا بند کړې و چې ددی نامتو ملکې چاند بي بي ورسره مقابله وکړه. چاند بي بي د خپل ماشوم زوي د سرپرستی په توګه حکومت کاو . خواحمد نګر په کورنی جنګونو دومره کمزوری شو چې اخر یې روغه وکړه او مغلوته د باج ورکول یې وومنل. د اکبر بل زوي دانیال هم هلته مړ شوې واوبیا د جهانګیرزوي پرویز د ټول دکن په نیولو کې پاته راغلي و.

د وولسمی پیړۍ په سر کې مغلو په برهان پورکې خپله پوځي چاونی جوړه کړه. هغه وخت دا ښار په اتلس کلومیتره مزکه کی غزیدلی وو. په ۱۶۱۶ م د نومبرپه میاشت کې مغل پوځ د شهزاده خرم په مشری د دکن د نیولو لپاره روان شو. دې د خپلې نازولې میرمنې ممتاز محل او اولادونو سره د برهان پورپه کلا کې ایسار شو. دده مرستې لپاره په سیمه کې پاته مغل پوځ هم فعاله شو او په څو کالو کې بهمني سلطنت ړنګ شو. شهزاده خرم ، عبد الرحیم خان خانان د دکن صوبه دار وټاکلو او دده د کومک لپاره د مغلو دیرش زره سپاره، شپیته زره پلې پوځ یې هلته وساتل. د دکن نه خرم ډیر مال و زر تر لاسه کړل. په دی کې دوه سوه پیلان چې دری پکې د سرو زرو او نهه په نقرۍ ساز اراسته و. ددی ځای نامتو پیل "سرنات" نومیدو چې هغه وخت یې بیعه یو لک روپې وه. خرم دا مال اسباب خپل پلار ته ورواستول . ددی ټول مال او دولت اندازه ۲۲ لکه او شپیته زره روپۍ لګول شوې وه چې دوه لکه جهانګیرباچا خپلی نازولی ملکې نورجهان ته او شپیته زره یې د حرم نورو میرمنو ته ډالۍ کړې.

خان جهان د جهانګیر یومهم مشاور و او باچا به د هغه مشورو ته درناوي کاوو. داسی وخت و چې خان جهان به په اس ورختلو نو جهانګیر ده ته لاس ونیولو او په اس یې سپور کړو بیابه یې ورپسې ووژړل . د جهانګیر په دربار کې اروپاي سفیرانو هم دخان جهان د اغیزو زکر کړې دي. په ۱۶۱۶ م کې "لارډ ټیري" د جهانګیر په دربار کې و اووی لیدل چې باچا، پیر خان (خان جهان) زما د زړه مالک، سلطان ، نواب(لارډ) په توګه مخاطب کړو.

ketabton.com - The Digital Library

دريا او جهان

د پېښور په سويل کې د بربرو نومی کلی ملک ابراهيم خان داود زي پخپله حجره کې ناست دې يو ماشوم په منډه راځي او ده ته خبر ورکوي چې اسونه راروان دي. د ملک ابراهيم په سترګو کې د خوشالی رڼا ليدل کيږي، خپل کشر زوې نېکنام ته اشاره کوي او دی سمدلاسه کور لوري ته ورځي چې پر ښځو د مساپرو د ډوډۍ غږ وکړي. هلته چا د وړاندی نه د کور له بامه خېبر لوري ته ګرد او دوړی ليدلي دي او ښځې د خاورو په لويو لويو خانکونو کې د اوړو په اخښلو بوختی دي ، ماشومان چرګانو پسی منډې وهي او ښځو ته يې رانيسي چې پښې ورله تړي. د نېکنام مور د کلي قصاب کره ماشوم ورليږي چې ژر ورله غوښه راوړي. په حجره کې ناست ټول کسان د ابراهيم خان سره يو ځاې بهر پټيو ته روان شول دری ځوانان د ښارويو د يوی جوپې مخی ته په اسونو راځغلي، د ليرې نه د خپل کلي خلک ويني نو اسونه هم هلته په شنو پټيو کې پرېږدي او پخپله رامنډه کړي.

تر ټولو وړاندې د ابراهيم خان مشر زوې دريا خان دې چې د راتلو سره د پلار په پښو لوېږي. پلار يې غېږي کې نيسي او له تندي ورله خوله پاکوي. ور پسی دده بل ورور عثمان خان دی چې ابراهيم ده ته هم غاړه ورکوي او سترګی يې د درېم زوې لټه کوي . هغه سپين ږيري او ځوانان چې ددی قافلې د هر کلي لپاره راوتلي و دوي بدرګه کوي. د کلي ټول ماشومان هغه وخت بهر په شين مېدان کې ددی اسونو ننداريې ته ورغلی دي. د ابراهيم خان سترګې اوس هم د خپل درېم زوې زکريا خان په لټه کې دي اخر دی ويني چې تر اوسه په اس سپور دې. او يو بل کس دده د اس قېزې نيولي ورسره پلی روان و. ابراهيم خان پوهيږي چې زوې يې يا ناروغه او يا ټپي دې. د حجري نه دوه کسان يو کټ ورزغلوي او ابراهيم د زکريا اس ته نږدی ورځي. د هغه رنګ ژيړ وي او د دوو کسانو په مرسته چې له اس کوزيږي نو پلار ته يوه شېبه دريږي خو په پښو کې يې طاقت نه وي او ژريې په کټ څملوي چې وربانديې نوې ملتاني څادر غوړيدلی و. ابراهيم ملک

ketabton.com - The Digital Library

دده پر مټ ترلې پټکې د نسواري رنګ داغ ويني نو پوهيږي چې دی ټپي و. د کلي ډم ته خبر ورکوي او دريا خان پلار او نورو ته د هغه د ټپ کيسه کوي.

په هغه ماښام تر ناوخته دابراهيم خان حجره اباده وه او خلکو ددريا خان له خولې د هغه د بلخ د سفر کيسه اوريده. دا درې واړه ورونه مياشت کيده چې د خيبر نه وراخوا ادينه چې اوس ورته جلال اباد ويېل، د لارې کابل او بيا له هغه ځايه بلخ ته ورغلي و. ددی نه وړاندې دوي به د باجوړ له لارې د بدخشان غرونو ته ورتلل او هلته نه به يې اسونه اخستل. څو ورځې په پېښور کې له دمې وروسته پنجاب ته به يې ووړل او خرڅول. خو اوس د جهانگير په باچهی کې د خيبر اپريديانو ددی تاريخي درې لاره قافلو لپاره خوندي کړې او مغل باچا له دوي سره روغه کړې وه.

هم دا وه چې دريا خان د خپل پلار په اجازه سږ کال پخپله په دی لاره داسونو د پلورلو لپاره يو لوی تجارتي قافلي سره بلخ ته ورغلی و. د پېښور يو پراچه تجار هم ورسره و چې د پيسو په حساب او د معاملی په کولو پوهيدو. دريا خان اوس د سيمي د سيندونو غرونو او د درو نه ښه بلد شوی و.

د بربرو په کلي کې څو ورځې د دريا خان د سفر کيسي کيدي هغه اسونه چې ده راوړي و ښه چاغ او ښکلي و. د کلي په شنو مزکو ورته د خسماني او ساتني بندوبست شوی و. مياشت وروسته دريا خان ددی اسونو سره د پنجاب په لوري روان شو. په يوه ورځ کې د اباسين او د کابل سيندونو سنگم ته ورسيدو. په سيند اوس دوه د لرگي پلونه تړل شوي و چې يو يې د خاروو او اسونو او بل يې د پلي خلکو لپاره و. د اکبر باچا له خوا جوړ د اټک سره دنوي کلا شاو خوا، د مساپرولپاره شير شاهي سرايونه اوس هم اباد و. درې ورځې وروسته دوي د پنجاب په کسور کې دمه وکړه چې د اسونو لويه مندی به پکې جوړيده او د خويشگو پښتانه به ددوي کوربانه و.

دريا خان يو څواسونه دلته خرڅ کړل خو دوه ورځې وروسته د اگرې په لوري روان شو. د پنجاب په شنو ميدانونو کې اسونه نور هم ښه شول خو په لوميړي ځل دی اسونو په گرمی هوا کې ساه واخسته . په عامه توگه د اسونو تجارانو به داوړي په ختميدو اسونه هند ته اوړل خو دريا خان په دی باور و چې لکه د انسانانو څاروي هم د هوا سره ځان عادتولی شي.

په اگرې کې دده د رارسيدو خبر د جهانگير باچا په دربار کې شيخ رکن الدين ته هم ورسيدو . هغه پخپله هم نورو اسونو ته اړتيا

لرله او کله چې د دريا خان سره مخ شو نو د هغه د شرافت او د ميړاني نه ډېر اغيز من شو. دده په تندي کې د فراست او د پوهي نښې يې وليدې او د اسونو د خرڅولو نه وروسته يې دريا خان ته بلنه ورکړه چې له ده سره بسي ته ورشي. په بسي کې هغه وخت رکن الدين ښه ډېر کورونه جوړکړي و. يوه ورځ او د شپې د سفر نه وروسته دوي بسي ته ورسيدل . رکن الدين خپلو ميلمنو ته ښه درناوې وکړو. په بسي کې مساپر پښتانه ټول دريا خان نه تاويده او نه يې غوښتل چې دی هندوستان نه بيرته خپل کلي ته ولاړ شي.

ښاي د دريا خان شخصيت او يا دا چې رکن الدين په سيمه کې نورو پښتنو د ابادولو ته ليواله وچې ده ته يې خپله لور بي بي ببرۍ ور واده کړه. د هغی په پسول کې يې د پوټ (پوټهه) نومی کلی ورله ورکړو چې د بسي نه په لږه فاصله و او د رکن الدين په جاگير کې شامل و. هدف يې دا و چې دريا خان د خپلې ميرمنې سره په پوټ کې ژوند پيل کړي. خو دريا خان دی ته تيار نه شو او د نوی ناوې سره بېرته د بربرو کلي ته يې مخه کړه. دی د خپل پلار مشر زوی و او د هغه د مړينې نه وروسته دی د کلي مشر هم و . دا څرگنده نه ده چې ملک ابراهيم څه وخت وفات شو.

جهانگير باچا په ۱۰۱۶ ه (۱۶۰۷ م) کې کابل ته د ورتلو هوډ وکړو خو دی د پېښور د ناظم احمد بېگ خان کابلي د انتظام نه خوشاله نه و. په هغو ورځو کې به د باچاسفر ډېر مهم کار و. ده سره په سوونو اسونه، پيلان، په زرگونو عسکر د حفاظت لپاره د خوراکي موادو گاډي د حرم د ميرمنو لپاره خدمت گاران ، پخونکي او دغسی خلک مله و. هر ځاې چې به دی قافلی پړاو وکړو نو هلته به يو وړوکي ښار اباد شو، بازار به پکې ولگيدو، خيمې او تمبوانو به لوی ځای نيولی و. د نږدی سيمو نه به خلکوخپل شيان دی قافلی ته راوړل او په دوي به يې پلورل. هر پړاو به يوه يا دوه ونی وخو کله کله به باچا د سيمې دهوانه خوند واخيستو نو زيات به تم شو. دا پړاو به يوازې د ښکار لپاره نه و، بلکه يو ډول د باچا سرکاري سفر هم و. ده به په لاره د سيمې مشرانو سره وليدل چې ده ته سر ټيټولو له ورتلل او څوک چې حاضر نشو، هغه به باغي گڼل کيدو. ددی سوونو کسانو لپاره به د سيمې ناظم د ځای او د استوگنې انتظام کوو او مشران به يې خبرول. جهانگير د پېښور او د پنجاب د سيمو واک رکن الدين ته سپارلی وچې دده د سفر پورا انتظام وکړي. هغه د دی لپاره چې پېښور ته ولاړو نو لورکره د بربرو کلي ته ورغلو او دريا خان يې وليدو. هغه محال دريا خان يي هم دجهانگير باچا سره د ملاقات لپاره بوتلو.

ketabton.com - The Digital Library

خو څوورځی وروسته د روژې په ۲۹ نېټه رکن الدین د وو پنځوسوکالو په عمرکې لاهورکې وفات شو. جهانگیر دده په مړینې ډېر خفه شو او دده زمکې او کلې یې دده زامنو ته په میراث کې ورکړل. دا هم د هغه وخت د مغل واکمنو یوه سیاسي پالیسي وه چې کوم امیر ته به یې زمکې په انعام کې ورکړی وی ، که هغه ورته پټ من پاته کیدو نو اولازونو ته به یې د فرمان له مخې دا زمکې میراث کې ورکولې. که داسی نه وه نو ټولې زمکې به یې تری واخستې. په هغو حالاتو کې د بغاوت مخه به په دی توگه هم نیول کیده.

کمال الدین په پېښور کې د پلار پر زمکو کښېناستو او ده ته یې د وو نیمو سوو منصب ورکړو. دریا خان د خپل خسر د مړینې نه وروسته د خپلی کورنۍ سره یوځل د بسي لور ته ولاړو او هلته یا خو د مېړمنې په ټینگار او یا دا چې مغل دربار ته دده شهرت رسیدلی و او ښاي چې جهانگیر باچا د زوې شهزاده خرم په پوځ کې ورته د منصب پېشکش ووشو، دریا خان په پوټ کې د ایساریدو فېصله وکړه. ده ته د یوی پخې کلا د جوړولو اجازه هم ورکړې شوه چې هغو ورځو کې به لږو خلکو تر لاڅه کوو. هم دا وه چې دریا خان په پوټ کې خپل کور او کلا دواړه پاخه جوړکړل. دریا خان کله چې په پوټ کې ژوند پیل کړونو خپل دری واړه ورونه یې اگرې ته را وغوښتل او دوي هم د شهزاده خرم په پوځ کې منصب داران شول. عثمان خان یو زروپلی عسکرو او اتو سوو سپارو منصب دار و . نېکنام د وو سوو پلی عسکرو او دریو سوو سپارو مشر منصب دار و . زکریا خان د دکن په پوځ کې د خان جهان سره کومکي سردار و.

په ۱۶۱۸ م کې د پنجاب په شمال کې د غرنۍ ملک کانگړه راجه سورج مل د سیمې د نورو زمکه والو په زمکو تعرض پیل کړو . جهانگیر خپل زوې خرم ته چې اوس د شاه جهان لقب یې ورته ورکړې و، ددی سیمې د رالاندې کولو امر وکړو او د ستمبر په لسمه نېټه شاهي پوځ د احمد اباد(گجرات) نه کانگړی ته مخه کړه. په دی لښکر کې دریا خان هم شامل و. د مغل پوځ سر لښکر بکرما جیت یوکنډک ته د ابراهیم خان مومند په مشرۍ د یوې لارې نه کلا ته د ورداخلیدو امر وکړو. سورج مل کلا خپل ماشوم زوې ته پرېښوده، د چمبه د راجه سره یې پناه واخسته او هم هلته مړ شو. دمغلو محاصره چې تنگه شوه او نورددی ځاې خلکو مقابله ونکړې شوه نو دا کلا یې ورته تسلیم کړه.

په ۱۶۲۰ م کې د خان اعظم د مړینې نه وروسته جهانگیر،

خان جهان د گجرات والي او د شهزاده پروېز اتالیق وټاکلو خو هغه وخت په دکن کې د مغلو پر ضدیو واری بیا د بغاوت لمبی راپورته شوې . ددی دریو مسلمان واکمنو ، نظام الملک ، قطب الملک او عادل خان په گډه پنځوس زره پوځ سره په مغلو حمله وکړه او وروورو دوي یې سیمې نه د برهان پور په کلا کې محاصره کړل. عبد الرحیم باچا ته پیغام وروواستاو چې که ددوي کومک ونشو نو ښاي د راجپوت سردارانو په شان د ځان وژنی رسم (جوهر) پورا کړي. هغه وخت د راجپوت هندوانو یو دود و چې کله په جنگ کې د ماتې سره مخ کیدل نو د سلامي کیدوپر ځاې به یې کوماندانانو په گډه ځان ووژلو. په دوېم دسمبر ۱۶۲۱ م کې شاه جهان د دېرشو زرو سپرو او شلو زرو پلی عسکرو سره یو وارې بیا دکن ته روان شو. دری میاشتی وروسته دا پوځ د نربدا سیند پر غاړه پړاو وکړو اودبرهان پور محاصره ختمه شوه. دلته هغه ځینې سیمې په جنگ او ځینې د خبرو اترو او د تاوان د ورکولو په لوز ونیولې. اخر د دکن باچاهانو د پینځو لکو روپو د تاوان په بدل کې ورسره روغه وکړه او مغلو ته یې د وړاندی نه زیاتې سیمې پرېښودې. د جهانگیر زوې سلطان پروېز د شرابو د لاسه پخپل مرگ مړ شو او شاه جهان دیو بل سیال نه بې غمه شو. اوس دده یو ورور شهر یار پاته وچې د پلار نازولې مېرمنې نورجهان یې ملاتړ کوو.

په هند کې دجهانگیر په بوخت کیدو د ایران باچا شاه عباس صفوي گټه واخسته، په کندهار یې حمله وکړه او هلته مغل عبد العزیز نقش بندي کلا بند پاته شو. شاه جهان ایله د دکن نه اوزگار شوې و چې پلار ورله امر وکړو چې کندهار ته دی لښکر یوسي . هغه وخت د برساتونو موسم پیل شوې و اوددی دومره لوې لښکر خوځول ورته ممکن نه و . ده د مانډو (مرزي هند) په کلا کې اړولي و او اراده یې دا وه چې هلته درې میاشتې پاته شي او وروسته کوچ وکړي. د مانډو نه شاه جهان پلار ته د شاهي فرمان په ځواب کې ولیکل " د حکم سره سم زه په مانډو کې ایسار یم ، هر کله چې برسات ختم شي نو زه به کندهار ته ورشم. خو د کندهار ته ورتگ د هند د معرکو نه توپیر لري، د ملتان نه کندهار پوری دری سوه کوس (۹۰۰ میله) فاصله ده. هلته غله کمه ده، مقابله به مې د شاه عباس غوندی با تجربه عسکر سره وي، نو ځکه د لښکر د پاره د غلی دانی انتظام ضرور دې. ددی لپاره مناسبه ده چې د ملتان پنجاب او د کابل صوبی دی ما ته راکړې شي چې د لښکر لپاره د خواړو انتظام وکړم او دومره خزانه هم راکړئ

ketabton.com - The Digital Library

چې د لښکر د سامان او د تنخواه لپاره کافي وي. ددی نه علاوه زما د چار واکو د منصب او په تنخواه کې د بدلون او د جاګیرونو د بدلولو اختیار دی هم په بش پړه توګه ما ته راکړی شي."

د شاه جهان له خوا دا غوښتنې د خپلواکۍ په لور د هغه لومړي ګام و. داسې ښکاري چې جهانګیر د خپل زوې د ارادو نه په اندیښنه کې شو . د شهزاده خسرو(ورور) سره د شاه جهان چلن اوپه بندي خانه کې دده مړینې ورته وېره ودرولې وه. ټول پنجاب شاه جهان ته د ورکولو معنا دا وه چې جهانګیر په لوېدیځ کې د خپل سلطنت هغه برخه ورله ورکوي چې دده لپاره د ملا د تیر په شان وه. زوې یې د دهول پور نومی پرګنه هم پخپل جاګیر کې د شاملولو خواست کړې و چې د اګری او د ګوالیار په منځ کې د ۵۵ کلومیټر په فاصله یوه شنه سیمه ده. هغه په دی باور و چې پلار به یې دده په بریالیتوب خوشاله وي او ضرور به دا سیمه هغه ته د انتظام لپاره ورکړي او پخوا ددی چې باچا ددی څه امر ورلیږلې وې ، هغه دریا خان د پوځ د یوی ډلی سره د دهول پور د انتظام لپاره وراستوو. خو دشاه جهان لیک لا باچا ته نه و رسیدلې چې د ملکې نورجهان په وېنا دا پرګنه د شهزاده شهر یار په جاګیر کې شامل کړې شوه. هغوي هم د وړاندی نه د خپل جاګیر د انتظام لپاره خپل منصب دار شریف الملک وراستولی و چې د دهول پور سیمه یې نیولی وه.

کله چې دریا خان د شاه جهان د مراسلی سره هلته ورسیدو نو شریف الملک یې مخه ونیوله. د زباني بحث نه وروسته خبره توري او غشي ته ورسیده. دریا خان د جنګ له ډګره چری نه و په شا شوی. په نتیجه کې د دواړو ډلو تر منځ ښه مرګ ژوبله وشوه. شریف الملک په یوه سترګه پر غشي ولګیدو نو نور یې له جنګه لاس واخستو او د خپلوجنګیالو سره د دهول پور نه ووتلو. دریا خان په دی سیمه کې خپل تسلط جوړ کړو او شاه جهان یې له حاله خبر کړو. کله چې شریف الملک اګری ته د باچا دربار ته حاضر شو نو هغه ته د دهول پور پیښه په دی توګه بیان شوه، چې باچا فکر وکړو، زوې یې له ده بغاوت کړی و. ددی پیښې سره سره ښاي نورجهان هم باچا ته خبرې کړي وي . جهانګیردومره په قهر شوچې شاه جهان ته ورکړی شوی د دواب تر منځ ټول جاګیر یې د هغه نه واخستو او شهزاده شهر یارپه نوم یې کړو. د کندهار د نیولو کار یې هم شهر یار ته وسپارلو. شاه جهان ته خپلو جاسوسانو خبر راوړو چې په دربار کې دده پر ضد سازشونه روان و چې نورجهان یې په سر کې وه. هغه پلار ته یې یوګیله

من لیک ورواستاوچې پکې یې د نورجهان د چلن شکایت کړې و چې د دوي په معامله کې د مداخلې په تور یې تورن کړه. باچا ددی لیک په تر لاځه کولو نور هم په قهر شوځکه ملکه نورجهان ورباندې ډېره ګرانه وه.

د نورجهان اصل نوم مهر النسا او د پارس (ایران) د یو کډوال غیاث الدین لور وه. د شپاړسوکالو په عمر کې دا په یو ترکمن منصبدار علي قلي استاجلو واده شوه چې د غیاث الدین په څیر له ایرانه هند ته ورغلی و. اکبر باچا علي قلي ته دده په مېړانه د شېر افګن (دزمرې پرزوونکې) خطاب ورکړی و. دی د بنګال په یوه شخړه کې وژل شوی اود ځینو خلکو دا نظر دی چې د هغه په وژنه کې پخپله دجهانګیر لاس وځکه ده د مهرالنسا سره مینه لرله. دا یوه افسانه ده او تاریخي حقایق یې ملاتړ نه کوي. مهر النساد مېړه له مړینې وروسته د خپلی ماشومې لور سره پلارکره میشت شوه چې د اکبر باچا یو منصب دار و. له هغی مهرالنسا دربار ته هم تګ راتګ کوو. یو ځل په یوه مینا بازار (مېله) کې دا جهانګیرولیده، خوښه یې شوه اوژر د جهانګیرشلمه نکاح کړې میرمنه شوه. په دی کې شک نشته چې مهرالنسا یوه با استعداده او هوښیاره ښځه او باچا ته تر ټولوګرانه وه. هم دا وه چې له واده وروسته یې هغې ته د نور محل او بیا د نورجهان خطاب ورکړو او پخپلو سیکو یې ددی نوم لیکلې و.

له واده وروسته د نورجهان د کورنۍ او د نورو ایراني امیرانو اغېزې د هغه وخت په مغل سلطنت کې دومره ډېرې شوې چې پخوا هند کې یې څارې نه لیدل کیږي. په لوړو او مهمو دندو ددوي د ټاکلو یوه بېلګه د کابل والي مهابت خان و. دده خپل نوم زمانه بیګ او پلار یې غیور بیګ ،د ایران (شیراز) نه کډه کړې وه او وروسته دوي دواړو د خپلو نومونو سره کابلي لیکلو. د اکبر باچا په وخت کې زمانه بیګ هند ته ولاړو او هلته په مغل پوځ کې شامل شو. ورو ورو دی د شهزاده سلیم په ځانګړي دسته کې ورګډ شو. کله چې سلیم باچا شو نو ده ته یې د پوځي منصب سره د مهابت خان خطاب ورکړو. د شاه جهان د بغاوت د ختمولو لپاره ده د جهانګیر د پوځ مشري کوله او وو زرو کسانو شخصي پوځ یې لرلو . په پېښور ښار کې دده په نوم جومات اوس هم شته چې دده زوې جوړکړې و.

په ۱٦۱۵ م کې جهانګیر باچا د پیر روښان د غورځنګ یو غړي او دده لمسي،اله داد ته د بخښنی سره شل زره ضرب سیکې او یو مرصع خنجر په انعام کې ورکړل. د دکن د نیولو لپاره د

ketabton.com - The Digital Library

مغلـود پـوځ يـوی ډلـی مـشري هـم ورتـه ورکـړې شـوه. الله داد،دروښـاني پـاڅون د سـالاراحداد اخـښي واومغلـو غوښـتل چـې پـه خيبـر پـښتونخوا کـې د افغانـانو بـېلا بېلـی قبيلـی ددوي واک تـه د تـابع کيـدولپاره رامـات کـړي.. هلتـه د تللـو نـه وړانـدې جهـانګير باچـا الله داد تـه درشـيد خـان خطـاب اوقيمتـي سـوغاتونه هـم ورکـړ ل او د ضـمانت لپـاره يـې تـرى دده مـشر ورور او زوی پـه دربـارکې ايسارکړل. پـه ۱۶۱۷ م کـې الله داد د مهابـت خـان تـر څـارنی لانـدې پـه افغانـستان کې خپلـه دنـده سـر تـه رسـوله اوڅـه موده پـه کابـل کـې و. مهابـت خـان دی د يـو پـوځ سـره لـومړی د بنګـښو سـيمي تـه ورواسـتاو خـو هلتـه اولـس دده مخـالف شـو ان تـر دی چـې دې يـې د خـاين پـه تـور تـورن کـړو. د الله داد لپاره دا يو ګران کار واو دی د مغلو نه بېل شو.

خـو پـه ۱۶۲۰ م کـې الـه داد د جهـانګير باچـا نـه بخـښنه وغوښـتله، دی معـاف کـړې شـو او پـه خپـل پخـواني منـصب دوه نـيم زره پلـي او دوه سـوه سـپرو بيـا بحـال کـړي شـو. دده ورور او زوی چـې د مهابـت خـان پـه وينـا د ګواليـار پـه کـلا کـې بنـدي سـاتل شـوي و، خوشـی شـول او زر روپـی يـې ورلـه ډالـی کـړې. پـه ۱۶۲۵ م کـې دی د کنـدهار د يو لښکر مشر وټاکل شو او وروسته د خان جهان لودی پـه پـوځ کـې شـامل و. يـو ځلـی مهابـت خـان جهـانګير تـه وويـل چـې پـه دی ټولـو پـښتنو کـې رشـيد خـان هوښـيار ميړنـي او اغيـزمن ځـوان و او هغـه تـه يـې مشوره ورکـړه چـې يـا خـو رشـيد خـان د دکـن نـه بېرتـه راوبلـي او يـا د هغـه ملګـری خـان زمـان پـه دی سـرحدي سـيمه کـې د کومانـدان پـه توګـه ونـه ټـاکي. هغـه انديـښنه وښـودله چـې کـه دوي دواړه يـو ځـاې شـول نـو هـم هلتـه بـه د شـاهي پـوځ پـر ضـد پـاڅون وکـړي. د رشـيد خـان د خـدمتونو پـه بـدل کـې ده تـه پـه شـمس ابـاد کـې جـاګير ورکـړی شـو. خـو دده کـورنی د کمپـل پـه سـيمه کـې پخپلـو زمکـو ژونـد کـوو چـې د "پرانـي ډانـګ" نـومي کلـي کـې وی. ده هلتـه يـوه کچـه کـلا(ګړهـي)جـوړه کـړه چـې تـر اوسـه يـې کنـډوالي پـه سـترګو کيـږي. لـه هغـه راهيـسي دا ځـاې د مـاو رشـيد ابـاد پـه نـوم شـهرت لـري. د رشـيد خـان پـه وخـت کـې ځينـي اپريـدي او بـنګښ قبايـل دلتـه مېـشت شـول . مـاو رشـيد ابـاد اوس د فـرخ ابـاد ضـلع پـه قـايم ګـنج کـې دي او د نـواب رشـيد خـان قبـر هـم دلتـه جـوړ دی. د هنـد لـه ويـشه وروسـته ددی سـيمي يـو بـل پـښتون، ډاکټـر زاکـر حـسين د هنـدد جمهوريـت لـومړي صدر وټاکل شو.

دا څرګنـده نـه ده چـې د بـاره بـستي کلـي څـه وخـت د دريـو نـه دولـسو تـه ورسـيدل. د شـيخ رکـن الـدين د مړينـي نـه وروسـته پـه بـسي کـې دده دوېـم زوی عبـد الرحمـان د کلـي او قـام مـشر شـو او پـه دی

وخـت کـې دده ترونـو حـسن، عمـر، خـضر او يوسـف نـور کلـي ابـاد کـړل. عمـر خـان پـه بګراسـي نـومي کلـي کـې ځـان لـه کـوراو کـلا جـوړکړل او ورو ورو دده دوو زامنـو داود او محمـد خـان تيـر پکـې ابـاد شـو . خـضر خـان د بګراسـي نـه دری ميلـه جنـوب پـه چنديانـه نـومی ځـاې کـې خپلـو زامنولـه کورونـه جـوړکړل. دی هـم د جهـانګير باچـا پـه پـوځ کـې د ټيټـي رتبـې يـو منـصب دار و. يوسـف خـان، د خـان پـور پـه نـوم يـو نـوی کلـی اباداويوه ښـکلي کـلا يـې پکـې جوړه کړه چې کنډوالي يې تر شلمي پېړۍ پاته وي.

د رکـن الـدين بـل ورور شـيخ حـسن تـر ډېـرې مـودې پـه کابـل کـې د مغل پوځ د کومکي سـردار دنـده پـر غـاړه لرلـه. جهـانګير باچـا ورتـه منـصب ورکـړی و او د هغـه پـه بـا اعتمـاده سـردارانو کـې شـامل و. پـه ۱۶۲۳ م کـې کلـه چـې د بلـخ مغـل والـي نـذر محمـد د باچـا پـر ضـد بغـاوت او د لـسو زرو قـواو سـره يـې پـه کابـل حملـه وکـړه نـو ددی د مقـابلی لپـاره پـه پـوځ کـې شـيخ حـسن هـم ورواسـتول شـوچې جهـانګير ورته د مبارز خان خطاب ورکړی و.

بـسي کـې د رکـن الـدين ورونـو او ددوي اولادونـو پخپلـو کـې خپښـي کـولي اوکـه هلـک يـا جينـی لپـاره پـه کـورنۍ کـې څـوک نـه و نـو د پېښور دبازيـد خېلـو نـه بـه يـې خپلـوان راوسـتل. پـه دی کليـوکي پاتـه ددوي نـور ټبـر نـه بـه کلـه کلـه ځوانـان هلتـه ورتلـل او پـه مغـل پـوځ کـې به يې د جنګيالو په توګه ځان شاملوو.

ketabton.com - The Digital Library

د جهان زوال

اوس په خيبر پښتونخواکي د دلزاک قام يو کس هم نه نشته ځکه لوی شمېر دلزاک د هند د جنګونو لپاره ورتلل او دوي ډېر ښه غشي ويشتونکي و. ددوي، د مومندو او يوسفزو تر منځ به تل جګړې وې اود وولسمي پيړۍ د پيل نه دلزاک په ټول هند او په تېره بيا دکن کي خپاره شول. د جهانګير د حکومت په شروع کي دکن کي د سختو جنګيالو ضرورت و د ۱۶۱۱ م په لوی کيمپېن کي د پير خان (خان جهان) په مشرۍ کي لوی شمېر مهم افغانان په جنګي ډلو کي ورسره و. دده په پوځ کي درۍ زره دلزاک سپاره و چي د بيجاپور د نيولو لپاره يي ورواستول.

ملک عنبر چي په دکن کي د مغلو پر ضدمورچې نيولي وی دده د ماتولو لپاره د مغلو د پوځ لويه برخه پښتانه وچي ددوي يو څو سرداران ،علی خان نيازي، محمد خان نيازي، احمد خان نيازي، مبارز خان ، ناهر خان، دلاور خان، منګل خان، کمال الدين (د شېر خان زوی) شهباز خان لودی، مبارک خان سرواني، الله داد ، بختيار خان، بوډا خان، جلال خان او جمال خان د دلاور خان زامن، سکندر خان دومړو.

د دکن د ملک عنبرسره په يوجنګ کي حسن خان ميا ووژل شو او دده زوی بهلول ته باچا د سربلند خان لقب ورکړو. په دی وخت کي دجهانګير اود شاه جهان تر منځ اړيکي وراني شوی او يواځينی کس چي دواړويي مشوره منله، خان جهان و. شاه جهان خپل پلار ته د هغو اميرانو فهرست ورکړی و چي د خسرو مرزاد بند نه خوشي کول يي غوښتل. دا هغه کسان و چي دهغه په اند د جهانګير مخالفان و. خو خان جهان باچا ته وويل چي کيدايشي په دی کي د بی ګناه خلکو نومونه هم شامل وي. باچا د هغه مشوره وومنله اوبی له دی چي هغه نومونه يي کتلی واي، فهرست يي وسيزلو. خو په دی کار دشاه جهان په زړه کي رخه پيدا شوه او هغه خان جهان ته د پلمی په انتظار شو.

د جهانګير لومړی مېرمنه مسلمانه او دده دزوی شهر يار مور وه. نورجهان غوښتل چي ددی لورلاډلي بېګم د باچازوی شهر يار ته واده کړي او ددی لپاره هغي د جهانګير ځای ناستي شهر

يارګڼلو. دشاه جهان مور يوه راجپوت وه اوده د نورجهان د وربرې ارجمند بانو سره په مينه واده کړی. يو خوا نورجهان د خپل زوم او بل خواد هغی وروراصف خان د خپل زوم لپاره د واک او د قدرت په سازشونو اخته و.

نورجهان تر دی حده خپل اغيز د ساتلو په هڅه کي وه چي جهانګير ته يي څوک نه پرېښودل. د کندهار نيول د دواړو ډلو د پاره د سيالی ور موضوع وه. نورجهان خپل زوم شهريار د کندهار د مهم لپاره تيار کړو . مرزا رستم صفوي چي د ايران نه ورغلی و د هغه اتاليق وټاکلو.

جهانګير دشاه جهان وکيل مير عبد السلام خپل دربار ته د راتلو نه منع کړو. هغه چي خبر شو نو خپل استاځی افضل خان يي د پلار دربار ته ورواستاو چي غلط فهمي لېري کړي. خو باچا هغه بي له ليدو بيرته وګرځوو. شاه جهان د لښکر سره پخپله لاهور ته روان شوچي پلاز پخلا کړي. داسی اوازه ګډه شوه چي زوی د پلار پر ضد بغاوت کړی دی. جهانګيرددی خبرپه اوريدو دومره په قهر شو چي د زوی سره د جنګ لپاره د لاهور نه ډيلي ته روان شو. دده د پوځ مشر مهابت خان او د ورانـدی تلونکو کومانده د عبد الله خان په لاس کي وه چي په زره کي يي د شاه جهان ملا تړ کاوو. په ۱۶۲۳ م د اپريل په مياشت کي د جمنا سيند پر غاړه پلار او زوی د يو بل مقابل ته ودريدل. د جنګ په ميدان کي عبدالله د جهانګير د پوځ نه ولاړو او دشاه جهان لوري ته ودريدرو. د جهانګيري لښکر ملا ماته شوه خو هم هغه وخت دشاه جهان سپه سالار بکرما جيت په يوی ګولی ولګيدو او د هغه لښکرګډوډ شو. شاه جهان د جنګ د بندولو اعلان وکړو او بيرته د دکن په لوري روان شو. د پلار او زوی په دی جنګ کي پښتانه هم وېشلي و. د شاه جهان سره په جنګ کي دا افغانان مله و. معصوم خان د موسی زوی . دريا خان. بهادر خان د هغه زوی. بابو خان برېڅ. علی خان نيازي. خواجه داود (د عثمان خان ورور) ابراهيم خان (د عثمان وراره) کوم کسان چي وروسته ورسره مله شول ، عدل خان، پهاړ خان او حيدر خان نوميدل. دريا خان دده دکندک مشر و.

جهانګير د خپل پوځ يوه برخه د شهزاده شهريارپه مشری ور پسي واستوله . ورووړو هغه کسان چي دجهانګير نه بيل شوي او په دی هيله دشاه جهان سره يو ځای شوي و چي ډېر ژر به دی د هند پر تخت کښېني،پوهه شول چي د پلار تله درنه ده. داسي کسان چي له شاه جهان نه يي لاس واخستو نود جنګ د ميدان حالت واوختواو شاه جهان ته بله لاره نه وه بي له دي چي د اړيسه نه

ketabton.com - The Digital Library

بنګال لوري ته ولاړ شي. د بنګال حاکم ابراهیم خان له وړاندی نه د ملکې نورجهان له لوري فرمان تر لاڅه کړی و چې دشاه جهان حساب دی برابر کړي. د ابراهیم خان سره په جنګ کې دشاه جهان بی شمېره عسکر ووژل شول چی دده څلور نامتو سرداران پکې شامل و. شاه جهان د دوېم جنګ لپاره خپل پاته پوځ ترتیب کړوچې په دی کې دریا خان او دده زوې بهادر خان دواړه ورسره مله و. ددی نه علاوه دلاور خان برېڅ، کریم داد خان، محمد خان مومند، داراب خان او خواجه صابر هم د خپلو ډلو سره پاته و. په ۱۶۲۴ م کې شاه جهان په بنګال کې ددرېا خان پر مټ اکبرنګر ونیولونو هغه ته د شېر خان لقب لس زریز (پینځ سوه پلي او نور سپاره) منصب یو لک روپۍ نغدی او هاتیان ورکړی شول

د بهاګل پور په مېدان کې د سیند پر غاړه سخت جنګ ووشو . سردار محمد خان مومند د خپلو اویاو ملګرو سره ووژل شو . خو اخر د جهانګیر لښکر ماته وخوړه او د بنګال حاکم ابراهیم بیګ سر یې په نېزه کې ټومبلې شاه جهان ته راوړو. بنګال او بهار دواړه د شاه جهان لاس ته ورغلل نو په بنګال کې یې داراب خان صوبه دار وټاکلو او دی پخپله په بهار کې د روهتاس په کلا کې میشت شو. په ۱۶۲۶م د مارچ په میاشت کې شاه جهان، خپل دوه زامن داراشکوه او اورنګزېب، د دوو لکو روپو او نورو قیمتي جواهراتواو پیلانو سره پلار ته ورواستول چې روغه ووشي خود اکتوبر په میاشت کې دپلار او زوې د پوځ تر منح یو واری بیا په جونپور کې جنګ ووشو چې پکې دوه زره کسان ووژل شول. تر دوو کالو هم دغه حالت و او اخرشاه جهان ناروغه شو.

جهانګیر اوس پخپله د جنګ نه ستړې و او ده غوښتل چې زوې سره روغه وکړي خودشاه جهان د بغاوت په ختمولو کې دخان جهان نه علاوه دکابل والي او د جهانګیر مشر وزیر او با اعتماده منصب دار مهابت خان ډېر لوې رول لوبولی و. دوي دواړه د شهزاده خسرو پلویان و او په دربار کې د مهابت خان د اغېز په زیاتیدو ملکې نورجهان د خطر احساس کاو. باچا اوس د ساه لنډۍ په مرض اخته واو د حکومت ټول کارونه نورجهان کول. کال وروسته ملکې نورجهان هڅه وکړه چې مهابت خان د خپلې دندې نه لیرې کړي خوهغه ته مخبرانو خبر راوړو او پخوا له دی چې وژل شوې واې د خپلو عسکرو سره د شاهي ماڼې نه ووتلو. هغه وخت دده سره اله داد(رشید خان) هم مله و.

خان جهان اوس ورو ورو د ګمنامۍ کندو ته په لویدو شواو ډېر شیان ورته پلمه شول. د مهابت خان بغاوت، د جهانګیر ناروغي،

دشاه جهان سره د اصف خان ملاتړ، چې یو بې رحمه اوکبرژن انسان و. په دی حالاتو کې خان جهان په وېره او د خپل راتلونکي په اړه اندېښمن شو. د دکن ځینې برخې د نظام شاه سره وې او هغه مغلو ته باج ورکوو. خان جهان د هغه سره اړیکې ښی ساتلی وې. بل خوا د جهانګیر اوشاه جهان تر منځ اوږدی جګړې کې ډېرو پښتنو سر خوړلی و. ده فکر کړی و چې که په راتلونکي کې د پلار او زوې تر منځ په جنګ کې راښکېل شو نو د نظام شاه دربار ته به پناه ووړي. د نظام شاه د سلطنت پیشوا (روحاني مشر) حمید خان و اوده د پښتنو د دینې عالمانو درناوې کوو. دده د فشار لاندی خان جهان د بالا ګهاټ (سمندری ساحل) واک د نظام شاه پوځ ته وسپارلو،د هغه نه یې دری لکه روپۍ واخستې او د سیمې نورو فوجدارانو ته یې وویل چې نظام شاه ته دی تسلیم شي. یواځې د احمد نګر پوځدار سپه دار خان دده امر نه و منلی. دا د خان جهان یوه لویه تېروتنه وه . خو هغه فکر کوو چې د مغل واک په ټینګولو کې دده کورنۍ دېرې قربانۍ ورکړي دي او تر اوسه ترې جهانګیر او شاه جهان دواړه خوشاله و. خو په دی معامله کې هم جهانګیر او هم شاه جهان ورته په قهر شول.

دریا خان اوس درې زامن لرل چې سر ابدال، محمد خان او عنایت خان نومیدل. دری واړه هلکان لا ځوانۍ ته نه و رسیدلي چې ددوي مور ببېرۍ بي بي(د رکن الدین لور) مړه شوه. دوې په پوټ کې ژوندکاو . پوټ اوس د میرټ ولسوالۍ پوری مربوط دې. او د میرټ ښار نه څلور دېرش میله سویل ختیځ کې واقع دې. دلته د هندو راجه ګانو یو ډېر مشهور باغ پشپاوتي په نوم و او دی سیمې ته به یې پشپاوتي ویېل وروسته دا نوم پوټ شو. تر شلمې پېړۍ د دریا خان د کلا څو برجونه پاته و خو د ګنګا اوبو کال په کال زمکه خوړلې او اوس په پوټ کې کنډوالې یې هم نه لیدل کیږي.

دریا خان د ګګیانود قام یوه بله مېرمنه رابعه بي بي راواده کړه. ددی مېرمنې دوه زامن ووزیږیدل چې جلال خان او یوسف خان ونومول شول. دریا خان اوس د شاه جهان د لوې منصب دار شېخ فرید مرتضا خان بخاري په پوځي کنډک کې شامل و. په ۱۰۲۵ ه (۱۶۱۶م) کې کله چې شېخ فرید د کانګړې په جنګ کې پخپل مرګ مړ شو نوشاه جهان د دریا خان مېړانه د وړاندی نه څارلی وه . هغه یې د یوې پوځې ډلی مشر وټاکلواو له ده سره شپاړس کاله ددی لوې سلطنت په بیلا بیلو سیمو په جنګونو کې شامل و. د بنګال، بهار او اله اباد په جنګونو کې یې ښه مېړانه ښکاره کړه.

ketabton.com - The Digital Library

اوس دده زوي سر ابدال هم ځوان شوي او ورسره په جنګونو کي مله و. په ۱۶۲۵ م کي د تونسه په جګړه کي دريا خان ډېره توره ونکړه او ماته يي وخوړه. نور افغانان لکه دلاور خان او معصوم خان د باچاد پوځ سره ډغره عبث وګڼله او جهانګير ته تسليم شول. خو په دی شخړه کي هغو پښتنو چي د لوديانو له وخته د هند د واک لپاره يي هلی ځلی کولی د خان جهان سره راټول شول. داسی ښکاري چي هند يو واري بيا د افغانانو لاس ته ورتلی شو ځکه مغل کورنی پخپلو کي اخته وه.

نورجهان د ناروغه جهانګير پر ځاي اوس د سلطنت ټولي فيصلی پخپله کولی او د مهابت خان نه د ځان خلاصولو لپاره هغه يي لاهور ته ددی پيغام سره راوبللوچي دی به د بنګال والي وټاکل شي. مهابت خان چي د نورجهان له ارادو خبر شو نوپه ۱۶۲۶ م کي د خپلو پنځه زرو راجپوت عسکرو سره د کابل نه پنجاب ته لښکر کشي وکړه. هغه وخت د جهانګير او د نورجهان قافله د کابل په لوري خوزېدلی وه او د جهيلم سيند پر غاړه يي پړاوکړي و. مهابت خان په دی کېمپ حمله وکړه ، باچا يي پرغمل ونيولو اواعلان يي وکړو چي دي (مهابت خان) به د ټول هند واکمن وي. نورجهان په دی وخت کي د هوښيارۍ نه کار واخستو او خپل مېړه ته يي پيغام ورواستاو چي مهابت خان ته دی داډ ورکړي چي دی ناروغه او د حکومت کولو جوګه نه دی او دده تابعت کوي خو بلی خوا ته ملکه پخپله د مهابت خان سره د جنګ پلان جوړ کړو. مهابت خان په دی سازش پوه نه شو. د باچا جهانګير سره د راجپوت عسکرو شمېره يي کمه کړه او پخپله په لاهور کي د تاج په سرولواو پر شاهي تخت د کښېناستو لپاره روان شو. په دی حالاتو کي شاه جهان دکن لوري ته تللي و او د خان جهان نه يي د دکن د تر لاسه کولو هڅي پيل کړي. خان جهان د مهابت خان له بغاوت خبر شوي و او نه پوهيدو چي په دی اړی ګړی کي د چا پلوي وکړي. دي اوس هم جهانګير ته پت من و چي د ناروغی په حالت کي د مهابت خان دبندي په حيث په يوه خېمه کي پروت و.

نورجهان د جهانګير د خوشی کولو لپاره هغه ته پتمن راجپوت جنګيالي راوننګول چي ددی په ملاتړ ودريدل. هغه په يو هاتي (پيل) سپره شوه او د پوځ مشري يي پخپل لاس کي واخستو. دی عسکرو د لاهور سره نږدې په هغه کېمپ حمله وکړه چي باچا پکي ساتل شوي و. د يو لنډجنګ نه وروسته ورجهان خپل مېړه راخلاص کړو او هري خوا ته يي خبر خپور کړو چي مهابت خان باغي و. په هند د مهابت خان باچاهي سل ورځي وه. ملکي ددی

بغاوت د ختمولونه وروسته ناروغه جهانګيرکشمير ته بوتلو. خو هلته دده حالت نور هم خراب شواو په اتم نومبر ۱۶۲۷ م کي دی مړشو. د هغه مړي لا هور ته يوړل شو، خو د ملکي ورور اصف خان چي د شاه جهان خسر هم و، د باچا د مړيني خبر پټ وساتلو او خپل زوم ته يي ليک ورواستوو. شل ورځي وروسته يو قاصدشاه جهان ته په دکن کي د اصف خان له خوا د پلار د مړيني خبر ورکړو. شاه جهان د دريو ورځو د ماتم نه وروسته د اګری په لوري روان شو. خسر يي خپل ټول اميران راټول کړل او د جهانګير د جنازی نه وروسته يي شاهي مانۍ پخپل لاس کي واخسته. د جهانګيربل زوي شهر يارچي د نورجهان زوم و، دکشميرنه لاهور ته ولاړو او هلته يي ځان د هند باچا اعلان کړو. اصف خان ورسره د جنګ لپاره لښکر يوړواو ماته يي ورکړه. شهزاده شهر يار ژوندی ونيول شواو د خسرو په شان دده سترګی د اصف خان په امر ړندی کړی شوی او په بندي خانه کي يي واچوو.

په باره بستي کي پخوا راهيسی يوه کيسه مشهوره ده. په برهان پور کي کله چي دپلار د مړيني خبر شاه جهان ته راورسيدونود خان جهان لښکر په مېدان کي دهغه مقابل ته ولاړ و. له هغه دير ملاتړي اوس د شاه جهان لوري ته اوړيدلي و چي پکي دريا خان هم و. شاه جهان پخپل دربار کي د ټولو په مخکي دريا خان ته مخ واړاو او په فارسي کي يي ورته وويل، " دريا خان شنيدم که ننګ افغان از ګورستان مي خزد، تو که افغان با نام ونشان هستي، در اين وقت مصيبت شريک يار وفادار خود نه شدي"

دريا خان ما اوريدلی دی چي د افغان ننګ د هديري نه تيرېږي. ته چي په نوم او نښان افغان يي. په دی سخت وخت کي د خپل وفادار يار ملګري نشوې. واي چي دغه سنګ زن جمله د دريا خان لپاره د زغملو وړه نه وه او هم په هغه ورځ خپل منصب او اعزاز يي په لته ووهل او د خان جهان سره ملګري شو.

دری مياشتی وروسته شاه جهان اګری ته ورسيدو، خو هندو نجوميانو ورته ويلي و چي که ددولسو ورځو نه وړاندی پر شاهي تخت کښېناستونو دابه ورته ښه شګون نه وي. په ۱۰۳۷ ه (۱۶۲۸ م) کي شاه جهان پر شاهي تخت کښېناستو او د جمنا د سيند پر غاړه د يو نوي ښار شاه جهان اباد د جوړولو امر يي وکړو. لکه چي د مغلو دود و، د اختر په موقع د باغيانو لپاره به د بخښني ورځ وه. دريا خان ته دده ملګرو مشوره ورکړه چي ډېر پښتانه اوس

ketabton.com - The Digital Library

دشاه جهان سره مله دي او له جنګ څه نه جوړيږي. هم دا وه چې دریا خان يو واری بيا له خان جهان بيل شو ، په مغل دربار کې حاضر شو او له باچا يې بخښنه وغوښته. باچا دی وبخښلو او د څلورو زرو پلی عسکرو او دري زره سپارو منصب يې ورته ورکړو. ددی سره يو زين شوي اس ، يو پيل د زنځير سره او شل زره روپی نغدی ورته انعام کې ورکړی.

په هند کې د مهابت خان د بغاوت او د شاه جهان پر تخت کښيناستل د پښتنو مشرانو لپاره د اندېښني وړ خبره وه. د مغل سلطنت د زوال نښي راڅرګندي شوي او د هند په لر وبر کې خلکو د خپلواکۍ لپاره سر راپورته کړو. په دی کې راجپوت او پښتانه په سر کې و. شاه جهان ددی لپاره چې حالات ورته کړکېچن نشي، مغل مخالفانو ته يې څه نه ويېل. مهابت خان ته يې بخښنه اعلان کړه اودی يې د خپل پوځ مشر وټاکلو. خان جهان يې د دکن صوبه دار وټاکلو چې يوه ټيټه رتبه وه او په څرګنده د هغه سپکاوی و.

وروستی پاخون

د اګری ښار نه بهر په يوپراخ ميدان کې افغانان په وړو وړو ډلوکي ناست دي. له مازديګره ددوی مشران په يوی لوی کېږدی کې د خان جهان لودي سره په مشوره بوخت دي. دريا خان او نوروامیرانو د خان جهان خبری اوريدلي دي او اوس هر يو کس په دی خپل نظر ورکوي چې څه کول پکار دي. په دی ميدان کې اوس د ډېروخلکواته مياشتي شوي وي چې د انتظار په حال و. خان جهان تولو سردارانو ته خپلی وروستی خبري وکړې چې دی به د سهارلمانځه وروسته کوچ کوي او هر څوک واک لري چې که دده سره ځي او که د مغل پوځ برخه کيږي.

په بل سهار دصفر د مياشتي وويشتمه نېټه د ١٠٣٨ ه کال (ميلادي١٦٢٨ کال)، خان جهان چې خپلو نږدی ملګرو ورته پيرو ويېل، د لمانځه وروسته پخپل اس سپور شو نواسمان ته يې وکتل او وي ويېل. " خدايه ته خبر يې چې زه د خپل ناموس د ساتني لپاره دا ځاې پرېږدم . زما په زړه کې د بغاوت اراده نشته." بيا دا لوی لښکر ختيځ کې ددهول پوريه لاره مالوی ته روان شو.

اته مياشتي وړاندي شاه جهان د هند پر تخت کښيناستونو په بنديل کهند کې ججهر سنګه راجه بغاوت وکړو اوددی بغاوت د ماتولو لپاره هغه د پوځ مشري مهابت خان ته ورکړه. دا د شاهجهان د هوښيارتوب يوه نښه وه چې مهابت خان يې دکابل نه ليری ، خپلي ګټي لپاره يو بل د شخړی ځاي ته ورواستوو. د قدرت او د منصب لېواله د کابل پخواني والي، د سلو ورځو لپاره د هند پر تخت د کښيناستو خوند څکلي و او دده قابو کول د باچا لپاره مهم و. . نوي باچا دا هم نه غوښتل چې خپل افغان سرداران چې په بده ورځ کې يې دده ملاتړکړي و، د انعام نه بی برخی کړي. پر تخت د کښيناستو سره شاه جهان داسی سردارانو او اميرانو ته لوړ منصبونه ورکړل چې دويشت(٢٢) تنه پکي پښتانه و.

خان جهان يي د ٧ زروسپرو او٧٦ زرو پلو عسکرومنصب داريه توګه اعلان کړو. هغه وخت دي په دکن کي واو شاه جهان خپل فرمان د دکن، خان ديس او د بيرار صوبه داري او نور اعزازات د يو استاځي په لاس ورواستول. د باچا استاځي جان نثار

ketabton.com - The Digital Library

نوميدواو د شاهي طغری سره لا دکن ته نه ورسيدلی چې خان جهان خبر شو چې شاه جهان د سپه سالار منصب مهابت خان ته ورکړی و. هغه وخت ټولو پښتنو د شاه جهان نه دا توقع لرله چې ددوي دهلوځلو په بدل کې نوې باچا به ددوي مشر خان جهان ونازوي. که د مهابت خان په ځای بل څوک وې نو ښای هغوي به پرې دومره نه و خفه شوې. خو مهابت خان څو وارې دا ثابته کړې وه چې له پښتنو يې ښه نه راتلل. د شاه استاځي جان نثار دخان جهان د چلن او کړو وړو په اړه باچا ته راپورونه لېږل او داسې يې ورڅرگنده کړه چې گوندی دې د شاه جهان سره پټ من نه و. خان جهان د اگری نه ډېر لری و او اندازه يې نشوه کولی چې باچا دده په اړه څه نظر لرلو.

ددريا خان او سکندر دوتاني په شان ځينو نورو مخه ورو افغانانو ورته ويلي و چې ځان له دی جلا حکومت اعلان وکړي خو خان جهان چری د باچهۍ خوب هم نه و ليدلی. بله دا چې ځيني ملاتړي يې يو واری بيا د شاه جهان سره ولاړ و. د جان نثار دتلو نه وروسته هغه د برهان پورکلا سکندردوتاني ته پرېښوده او پخپله مالوې ته روان شو. دده سره لوې شمېر پښتانه سرداران مله و. خان جهان اگری ته د رسيدو نه وړاندې مغل دربار ته د خپل سفرپه اړه پيغام ورلېږلی و.

کله چې باچا د خان جهان د راتگ نه خبر شو نوخپل سپه سالار مهابت خان ته يې امر وکړو چې د پخوا په شان دهغه هر کلي ته له ښاره بهر ورشي. مهابت خان ته دا خپل سپکاوې ښکاره شوچې د يو پښتون صوبه دارهر کلي له ورشي. دې زړه نازړه ولاړو خوافغانانو ته يې د وسلی سره ښار ته د وررننوتو اجازه ورنکړه، دليل يې دا وچې دا د باچا د امنيت لپاره يوگام و. اخوا خان جهان دا کار د خطر الامه وگڼله او داسې يې انگېرله چې باچا دده د وژلو پلان لري. دده سره مله ځيني پښتانه هم په دی بدگومانه شول. ددی لښکر جوش او قهر په زياتيدو و او هر وگړی دی ته په انتظار و چې خان جهان به ورته کله په اگرې د يرغل اشاره کوي. خودې جنگ له نه و ورغلی او د شاه جهان سره يې ليدل غوښته. باچا، خان جهان خپل دربار ته راوبللو خو هلته هم دده ډېر سوړ هر کلی وشو. هغه اميران چې دده په راتگ به ورته په پښو پريوتل يا خو شاه جهان وژلي او يا يې بې واکه کړی و. پاته اميرانو ده ته د خاين په سترگه کتل ځکه د دکن بالا گهاټ يې نظام شاه ته ورسپارلی و. ددی نه علاوه هغه ته د جهانگير د ملاتړي په سترگه کتل کيده.

راتلونکې اته مياشتی خان جهان هر څه ته ځير و او د شاه جهان د حکومت انتظام يې وڅارلو. هغه زمکې چې ده ابادی کړې وي نورو ته ورکړې شوې. شاه جهان د خپل پلار د وخت ټول اميران يو يو دربار ته رابلل او د تخت په جنگ کې ددوي د ونډی په اړه يې تری پوښتنې کولې. څوک يې د بغاوت په تور تورن کړل، له چا يې زمکې ، القاب او خطاب واخستل اود ځينو نه يې سم دلاسه سر پرېکړو. په مغل حکومت کې د تقاعد سيستم نه واو شاه جهان د نوو اميرانو لپاره هم ځاې جوړولو. دخان جهان نه دا پوښتنه کيده چې بالاگهاټ يې ولی دښمن ته سپارلی و. دده په دليلونو د باچا تسلي نه کيده. له اگرې بهر د هغه زامنو ته د مخلص خان زوې مرزا لښکري د دربار نه خبرونه راوړل چې هلته ددوي دپلار د بندی کولو سازش روان و.

په دربار کې پاته ده ته څو پټ منوکسانوهم خان جهان ته خبر ورکړو چې د شاه جهان شاو خوا ځينو اميرانو د ده پر ضد يوه کړۍ جوړه کړي ده او بل څوک نه پرېږدي چې په باچا اغېز وشيندي. ددی کړۍ مهم لوبغاړې د باچا خسر د ممتاز محل پلار او د نورجهان ورورراصف خان و. هغه دتخت ټول دعوا لرونکي، دشاه جهان ورور شهريار چې سترگې يې ورته سيځلي وې، وربرونه (د خسرو زامن)داور بخش او گرشاسپ، دده د تره دانيال دوه زامن، طهموراس او هوشنگ په يو مخه ووژل.

په داسې حالاتو کې د خان جهان نږدې ملگرو او خپلوانو دده ژوند هم په خطر کې ليدو او ورته يې ويل چې پخوا له دی چې وربندی څه ووشي، ځان دی له اگری ووباسي. د هغه وخت مغل تاريخ ليکونکو دا ټولې پېښې په داسی تعصب ليکلي دي چې ښېلگه يې موندل گران کار دې. ملا محمد صالح کمبوه ليکي، " پير خان افغان يو بی نومه کس د خان خانان عبد الرحيم په واسطه د جهانگير په ملازمت کې داخل شو" وړاندې ليکي، " په يو معمولي خبره دومره وويرېدوچې يو زر پښتانه يې له کور چاپېره او د خوف نه ځان دننه بند کړو."

ښاي شاه جهان او دده مشاور هغه وخت په دومره لوې شمېر لښکر د پلازميني سره نږدې په ليدو پخپله اندېښمن وځکه دوي هم پوهيدل چې پښتانه جنگ ته تيارو. ښاي دوي هم غوښتل چې خان جهان د خپل لښکر سره له اگرې ولاړ شي. هم دا وه چې خان جهان د سازش د خبرونو په راتلوهم له اگری وونه وتلو او دربار ته تگ يې بند کړو. دوو زرو افغانانو شپه او ورځ دده ساتنه کوله. کله چې شاه جهان دده په غېر حاضري خبر شو نو پوښتنه يې

ketabton.com - The Digital Library

وکړه خو دده خسر اصف خان ورته سم ځواب ورنکړواو د باچا بد گوماني پرې زیاته شوه.

باچایو تن اسلام خان ورپسی واستاو چې د دربار ته د نه ورتلو دلیل وواي. هغه اسلام خان ته خپله وېره څرګنده کړه او ورته یې وویل چې د شاه جهان په لاس لیکلي عهد نامه دی ورته راوړي چې دده ژوند به په امان کې دي. شاه جهان ورته لیک ورواستاو او اصف خان ورته په خوږه ژبه وویل چې که ته غواړې درویش شي نو مونږ ټول به هم درسره مله شو. خود خان جهان په دی خبرو تسلي و نه شوه. په اصل کې هغه دخپل ځان په شان دنورو امیرانوسره د شاه جهان چلن لیدو اواندازه یې کوله چې پایله به یې څه وي. هغه هر څه یې وسنجول نو اخر د اګری نه د وتلو هوډ یې وکړو. اصف خان ته یې د خپل ورتګ پیغام ورولیږلو چې باچا خبر کړي. دا څرګنده نه ده چې دا خبر باچا ته ورسیدو او که نه؟ خو مغل مورخ واي چې خان جهان پټه له اګری ووتلو.

د خان جهان سره لوی شمېر پښتنو نه علاوه، دده دوه زامن حسین خان او عظمت خان ، دده وراره بهادر خان، دده زوم شمس الدین او دده دوه ورونیه محمد او محمود، بهیکن خان، بهادر خان، دریا خان، ایمل خان ترین، سردار خان ، عزیز خان اوکمال الدین (د شیخ رکن الدین زوی) و. دا چې دریا خان ولی د اتو میاشتو په موده کې د شاه جهان د دربار نه بیا ووتلو او د پښتنوسره مله شو، تاریخ پرې ګونګ پاته دی.

خان جهان او دده ملاتړي، دهول پور ته رسیدلي و چې د شاه جهان له خوا ورپسي استول شوي پوځ را ورسیدو. په دی کې راجپوت او سپدان شامل و. دا خبره د حیرانتیا وړ ده چې شاه جهان ورسره د روغې یا د جرګې هڅه ونکړه او دی لښکر وربانديي یرغل وکړو. ددوي تر منځ سخت جنګ ووشو او د خان جهان دوه زامن، دوه ورونيه، زوم او شپېته نور کسان ووژل شول، دی پخپله هم ټپي شو. خو د چمبل د سیند نه پوری غاړی راجپوت سیمې ته په تلو کې کامیابه شو . په بندېل کهنډ کې بکرما جیت دده سره مرسته وکړه او دی د نظام شاهي سلطنت د احمد نګر ښار ته (دکن) ته ورسیدو. په لاره ده سره نور افغانان هم مله شول لکه سکندر دوتاني او بهلول میا، چې د بالا پور جاګیرداران و.

نظام شاه دده ډېر قدر وکړو . دی یې خپل دربار کې پر مسند کښېنولو. د "بیر" پرګنه یې د تنخواه په توګه اودده ځینو ملګرو ته یې هم زمکې ورکړې. شاه جهان اوس په تشویش کې شوځکه هغه لیدل چې د هند په لر او بر کې پښتانه بیا ناارامه و. هغه

پخپله دکن ته مخه کړه، او دا ځلی یې د نظام شاه د ختمولو هوډ هم وکړو.

د ۱۶۲۹ م په سر کې شاه جهان د خپل ټبر سره یو واري بیا ددکن د برهان پور مانۍ ته ورسیدو. په مغل کورنۍ کې د لیک ولوست او د شعر ډېر قدرکیدو. دشاه جهان مشره لور جهان ارا یو با استعداده لیکواله وه اود هغه وخت ځینې پېښې یې پخپلو یاداشتونو کې لیکل. د خان جهان په اړه لیکي، " نه پوهېږم چې څه وشول، خان جهان زما د پلار د ماشومتوب ملګرې و او یو بل ته به یې ډېر قدر کاوو. تالي بېګم چې زما د پلارښځه ده د خان جهان د خپلوانو نه ده . هغې خوارې ته به اوس ډېر مشکل وي."

دشاه جهان په پوځ کې هم لوی شمېر پښتانه شامل و، الله داد (رشید خان) احداد، مبارک خان نیازي، عبدالرحیم روهیله حبیب سور، خان جهان کاکړ، عثمان روهیله (د بهادر خان تره) هغه سرداران دي چې نومونه یې د تاریخ په پاڼو کې پاته دي. د باره بستي یو بل پښتون منصب دار دیوان صدر خان چې د شېر پور د باني شېر خان کشر ورور و د شاه جهان نه بېل اوپښتنو سره یو شو. خو ددی سره سره د دریا خان زوی بهادر خان پخپله شېر خان (شهباز خان) او شیخ عبد الرحمان (د رکن الدین زوی) د مغلو په ډله کې جنګیدل. د خان جهان د بغاوت اغېزې تر مالوي او بندېل کهنډ ورسیدې.

دریا خان او خان جهان د خپل ملا تړ لپاره ، پېښور ته لیکونه ورواستول ، نوپه پښتونخوا کې هم خلک راپاڅیدل. د دریا خان اخښي شیخ کمال الدین د حکومت نه بېل شو . ځان سره یې خلیل مومند ، داود زي، یوسفزي، برکلاني ختک ، ایمان حاجي او توري قبایل راپاره کړل . د احداد زوی عبدالقادر یې ددوی مشر کړو . د جلاله زوی کریم داد ته یې هم وویل چې خلک دی یو ځای کړي او د روښاني انقلاب ناره دی پورته کړي. د احداد بل خپل محمد زمان هم د جنګ لپاره متې راونغښتې. په ۱۶۳۰ م کې د کمال الدین په مشری دا پښتانه د ایلم غره سره نږدې (سوات او بونیر تر منځ) راټول شول چې په پېښور حمله وکړي. شېر خان چې د پېښورزمکه وال و، د قبایلو دیو لښکر په مرسته د اټک او ددی شاو خوا سیموخلک ځان سره کړل . پښتنو ښار محاصره کړي وخو دمغلو مشر کوماندان سعیدالظفر خان ورته د کابل نه نور پوځ راوغوښتواو دوي د دواړو غاړو نه راګېر شول. د څو ورځو د سخت جنګ نه وروسته دپښتنو دلی تیت او دا پاڅون ختم شو.

خان جهان اوس خپلی کورنی سره بیجا پور ته ووتلو او پاته

ketabton.com - The Digital Library

پوځ د دریا خان په مشرۍ ورسره یو ځای شو . بیا ده دولت اباد ته ځان ورسوو. هلته دده ملاتړو ورته وویل چې د خپلې باچاهۍ اعلان دی وکړي . ده وویل، " زما د ژوند پنځوس کاله وتلی دی زه نه یم خبر چې ز ما نه وروسته به مې زامن د حکومت کولو جوګه وي او که نه . هر مغل به د ښارونو او کلیو نه افغانان شړي او بیا د افغانانو دکورخدمت ګاری به ما ته ښیراوې کوي چې دده د لاسه مونږ دی حال ته ورسیدو. زه دځپړوو هل نشم زغملی."

اوس د هغه د ملاتړو لپاره د امېد هیڅ نښه نه وه پاته . دوي یو قوي پوځي مشر ته اړتیا لرله او خان جهان د مغلو سره جنګ نه غوښتلو. دی پوهیدو چې د جنګ په حالت کې به دواړو غاړو ته پښتانه وژل کیږي. په دی حالت کې یوځونور تکړه مشران تری ولاړل. بهلول او سکندر دوتاني په سر کې ترینه بیل شوي و. د نورو افغانانو سره د نظام شاه چلن ښه نه و . هغه افغان مهاجر چې د مغلو نه په تیښته ورغلي و،حېرانه پاته و چې څه وکړي. مغل پوځ د نظام شاه سره په جنګ کې پورا زور لګولی و او هلته یې یو څه بی ثباتی راوستې وه. د دریا خان، اېمل خان ترین او سردار خان روهیله په مشوره خان جهان اوس پنجاب ته د ورتلو قصد وکړوچې هلته دده د کومک امکان زیات و. خو د پښتونخوا د لښکر د ماتیدو نه خبر شو او مغل باچا دده د نیولو یا د وژلو لپاره د هند مرکزي برخو کې ورته هر ځای کمین نیولې و، نو پنجاب ته یې د ورتللو نه ډډه وکړه. د دریا خان د کومک په انتظار ده په "بیرګاون" کې پوځي کېمپ لګولی وچې مغلو پری یرغل وکړو. دده ځینې جنګیالي ووژل شول نو ده په سیوګاون کې مورچې ونیولی. کله چې د دریا خان کومک راورسیدونو دوې د نظام شاه سره د یو ځای کیدو لپاره بیا د دولت اباد لوري ته وخوځېدل. د شاهي پوځ دوه سرداران عبدالله خان فېروز او مظفر خان باره ورپسی و. خان جهان په سرونج کې د شاهي پوځ پنځوس پیلان ونیول اوکالپي ته د تللو لپاره بندېل کهنډ کې داخل شو. کالپي کې هغه وخت لوې شمېر افغانان مېشت و.

په ۱۰۴۰ ه (۱۶۳۱ م) کې د راجپوت لښکرو مشر بکرماجیت هم د خان جهان په لټه راوتلو. دی هم لکه دپښتنو پخوا د شاه جهان نه بېل شوي و او غوښتل یې چې بیا ورسره یو شي خو ددی لپاره هغه له پکار و چې ځان پت من وښاي. دخان جهان وړاندنیو پوځونو د مظفر خان سره جنګ کوو. دریا خان د بیلا بیلو جنګونو نه وروسته دپښتنو د جنګیالو په وروستي ډله کې و او په بندهر نومی ځای کې د بکرما جیت پوځ د دریا خان دډلی نه کړۍ

په شان راتاو شو او دوي یې له نورو بېل کړل . هغه وخت د راجپوت د پوځ شمېره ډېره وه او دریا خان ددی جوګه نه و چې ورسره جنګیدلې واې. خو ده د عاقبت پرواه ونکړه او په راجپوت لښکرو یې ورودانګل. دی د ټوپک په یوی ګولۍ ولګیدواو د اس نه راپریوتو. دده جنګیالو دده د وژل کیدو وروسته هم جنګ جاري وساتلو . څلورسوه افغانان چې ددریا خان زوې محمود خان هم پکې و، ووژل شول نورود راجپوت پوځیانوکړۍ ماته کړه او د خان جهان د ډلې سره یو شول. بکرما جیت د دریا خان او د محمود خان سرونه پرېکړل او دباچا خدمت ته یې واستول چې ځان له بخښنه تر لاځه کړي.

شاه جهان په برهان پور کې په کشتۍ کې ناست و او د جنګ خبرونه به ورته په ساعت رارسیدل. کله چې د دریا خان سر یې ورته راوړو نو ده یو بېت وویلو

رفتـــم به سېر دریا دیدم عجب تماشا
دریا درون کشتي ، کشتي درون دریا

زه د سیند سېل له وتلی ووم او یوه عجیبه ننداره مې ولیده، دریا په کشتۍ کې و او کشتۍ په دریا کې .. دریا خان د مرګ پر وخت د نهه څلویښتو کالو و.

خان جهان د دریا خان په وژنه نور هم مایوسه شو اوکالنجر ته یې مخه کړه چې دبهار ایالت ته ځان نږدی کړي. هلته هم لوې شمېر افغانان مېشت و. یوه ورځ خان جهان په ډولۍ کې ناست و او چیلم یې څکول. دده زوې راغي او ورته یې وویل که ته غواړې چې جنګ وکړې نو په اس سپور شه او حمله وکړه دا نور خلک ولی له ځانه سره تباه کوې. ده ځواب ورکړو ته باور لرې چې مونږ به د شاهي پوځ مقابله وکړی شو کاشکه د یو زخمي ښاروي په شان د هلو ځلو پرځای یوه داسی لاره پېدا شوی وې چې زه مکې معظمې ته ولاړ شم . داخبره په ټوله مانا دا متل په ریښتیا کوي چې، " جنګ پرې ورتپل شوې و"

د خان جهان سره نه زور و او نه وسایل چې د باچا د پوځ سره جنګیدلی واې. مغلو دده د ماتولو لپاره په زوره دې د جنګ دګر ته ورایستلې و. کله چې دده ملاتړي او نور خلک خبر شول نو ورو ورو تری په بیلیدو شول. په زرګونو نور پښتانه چې د شمالي برخو نه ورغلي او د مال غنیمت یا د مغلو پر ضد راپاڅیدلی و دوي هم نا امیده شول. د کالنجر سره نږدی مغلو په یو چپاو کې دده زوې حسن خان ژوندی ونیولو.

د مان سون (بارانونو) د پېل سره شاه جهان پخپل پوځ کې

ketabton.com - The Digital Library

بدلون راوستو. د شاهي پوځ مشر سپه سالار، اعظم خان وټاکل شو او مهابت خان يې د اجمېر والي کړو. خان جهان اوس په راجوړي کې ايسار شو. دده سره څلور سوه سپاره و چې تر ورستيو ورسره پت من پاته شول. هغه دا جنګيالي په مېدان کې منظم ودرول . د شاهي پوځ نه بهادر خان روهيله راوتلو او د خان جهان د وراره بهادر خان لودي سره يې يو په يو جنګ پېل کړو. په دې جنګ کې بهادر خان روهيله ووژل شو.

شاهي پوځ ته نورکومک راورسيدو نو بهادر خان لودی مجبوره شو چې بېرته راشي. لنډ وخت وروسته دی د بهار سنګ بندېله له خوا مغلوب شو او په جنګ کې وژل شو.

خان جهان خپل سفر جاري وساتلو. هغه اوس پوهه و چې که د مغلو لاس ته ورغلل نو د کورنۍ سره به يې ښه چلن نه کيږي هم دا وه چې ښځې او ماشومان يې په سيوګاون نومې کلي کې د نورو خپلوانوکورونو ته ورواستول او پخپله د وروستي جنګ لپاره د سپن هوندا سيند په غاړه دمی ته ايسار شو. هم دلته يې وصيت وکړواو خپلی زمکې يې وويشلې. په ۲۴ جنوري ۱۶۳۱ م کې ده توره را واخسته او دمغلو سره دوروستي جنګ لپاره په اس سپور شو. د سيند پر غاړه په دی جنګ کې هغه د خپل زوې عزيز خان سره ووژل شو . اېمل خان ترين، فريد خان، دده وراره جان جهان ، د هغه زوې او جلال خان چې د بهادر خان زوې و، ژوندي ونيول شول او د مظفر خان په امر هم هلته يې ووژل. د ټولو نه يې سرونه پرېکړل.

د شاه جهان د دور يو مصور تاريخ پادشاه نامه نوميږي . په دی کې د شاه جهان د فتوحاتو او د بيلا بيلو جنګونو په لاس کښل شوی انځورونه يو ځا شوي دي. په دی کې يو انځور د خان جهان د وژنې هم دې، او واي چې د شاه جهان د خوښې انځور و. په دی کې ښودل شوې، چې د خان جهان نه يې په ژوندو سرپرېکوي. خومغل تاريخ واي چې خان جهان او دده ملګري تر وروستيو شېبوجنګيدل او په اخر کې دی د مادهو سنګهه د تورې په ګوزار راپرېوتو او نورو پوځيانو ټوټې کړو. دده سر يې په نېزه ټومبلی برهان پور کې د شاه جهان مانۍ ته يوړو. د خان جهان لودي اود دريا خان سرونه د برهان پورد کلا په دروازه ځو ورځې ځړېدل چې نور باغيان ترې عبرت واخلي. د مغل دربار شاعر،

طالب کليم املي د دواړو د سرونو په راتللو يوه رباعي وويېله چې

این مژده فتح از پی هم زیبا بود

این کیف دوبالا چه نشاط افزا بود
از رفتن دریا سر پیرا هم رفت
گویا سر او حباب این دریا بود

ژباړه.

ددی زېري نه دا ورپسې زېرې ډېر ښکلی و، دغه دوچنده خوند زمونږ خوښي زياته کړه . د دريا نه وروسته د پيرا (پير محمد) سر هم ولاړو. داسی ښکاري چې د پيرا سر ددغه دريا يو بوړبوړکۍ و.

د خان جهان په مقابله کې د مظفر خان په لښکر کې افغانان اوراجپوت شامل و . بهادر خان روهيله، خان جهان کاکړ، رشيد خان انصاري(الله داد) ، احداد ، حبيب خان سور، مبارک خان نيازي، عثمان روهيله (د بهادر خان روهيله تره). د دلاور خان زامن، جلال خان او جمال خان .

د خان جهان د جنګيالو نه دېرش تنه په تېښته کې کاميابه شول او ځينې سرداران يې يو واری بيا د مغل باچا دربار ته حاضر شول. هغه کس چې د باچا نه يې د ټولو لپاره معافي وغوښتله بهادر خان روهيله و او هم ده د نورو پښتنو د پاڅون په ختمولو کې فعاله رول ولوبو. ده ته په راجوړي کې د ښه جنګ کولو لپاره شاه جهان جاګير ورکړو چې شل کاله ورسره و. د خان جهان د مړينې نه څو مياشتي وروسته د شاه جهان نازولې مليکه ممتاز الزماني (ارجمند بانو) دبرهان پور په کلا کې د ديارلسم ماشوم د زېږون پر وخت مړه شوه. باچا د هغی په غم کې دحکومت د کارونو نه لاس واخستو. د هغې مړې يې د تاپتي سيند پر غاړه د يوې مانۍ په باغ کې امانت خښ کړو او شپږ مياشتې وروسته په اګره کې يې دمرمروجوړګومبد لاندې خاورو ته وسپارلو. په راتلونکو شلو کالو کې دلته نوری ګومبدې ، جومات او سرايونه جوړ شول چې اوس يې خلک د تاج محل په نوم پېژني.

دکن ترهغه د شاه جهان لاس ته نه و ورغلی او ددی د نيولو لپاره ورته جنګيالي پکار و. بل خوا په کالپي کې اوس راجپوت ده ته خطر جوړ شول. ددی لپاره پښتنو ته اړتيا وه نو ډېريې بيرته په مغل پوځ کې ورګډ شول. بهادر خان روهيله يې کالپي ته ورواستوو چې راجپوت پرې ووهي.

د دريا خان زوې بهادر خان د پوټ نه څلور ميله لوېديځ کې د بهادر ګړهه په نوم يو کلې اباد کړو . پوټ کې اوس لږ پښتانه پاته دي. پخپله دا کلی کنډوالی لري خود ګنګا سيند سېلابونو ددی

ketabton.com - The Digital Library

پخوانی برجونه او کلا گانی ورانې کړی دی.

د خان جهان قتل په شاهجهان نامه کې

ketabton.com - The Digital Library

بهادر

د باره بستي پښتانه د بهادر خان او د دلېر خان په نومونو ياړي چې د دريا خان زامن و. دا دواړه وروڼه د مغلو په پوځ کې ، د کابل نه تر بنگال په بيلا بيلو جنگونو کې شامل و. په ۱۰۵۴ ه (۱۶۴۵ م) کې بهادر خان د ډېلي نه پينځه لکه روپۍ قنوج ته ورواستول خو دکانټ د ځنگل سره نږدې راجپوت قبايلو په دی کاروان حمله وکړه او پيسې يې لوټ کړی. بهادر خان د بدل اخستو لپاره دخپل ورور جلال خان په ملتيا، د وو زرو پوځيانو سره برېلي ته روان شو او د چنور په مېدان کې د قبايلو سره مخ شول. په يو سخت جنگ کې د مغلو يولس سوه او د راجپوت هندوانو ديارلس جنگيالي ووژل شول. شاه جهان غوښتل چې دی قبايلو ته سخته سزا ورکړي او هم دا وه چې په دی سيمه کې ددوي ټول کلي يې ترې ضبط کړل. هغه بهادر خان ته دا دنده په غاړه کړه چې په کانټ کې دباچا په نوم يو ښار جوړ کړي. دا سيمه د برېلي او د لکهنو تر منځ ده او بهادر خان پرې د شاه جهان پور ښار بنياد کېښودو. د راجپوت هندوانو نه نيول شوي څوارلس کلي بهادر خان او دده اولادونو ته په جاگيرکې ورکړی شوې، چې خپل کورونه پرې اباد کړي. د دلېر خان خپل نوم جلال خان و او دا لقب ورته شاه جهان د يو شاهي منصب سره ورکړی وچې نهه سوه پلي او پينځه سوه سپاره پکې شامل و.

بهادر خان د يوی کلا په جوړولو هم لاس پوری کړو خو هغه وخت د بلخ والي له مغلو د خپلواکۍ اعلان وکړو او بهادر خان ته امر وشو چې بلخ ته ولاړ شي. هغه د کلا جوړولوکارخپل ورور دلېر خان ته پرېښودو او په ۱۰۵۵ ه (۱۶۴۶م) کې د افغانستان لوري ته ولاړو.

د بلخ او د بدخشان والي نذر محمد ازبک و او کله چې مغل کورنۍ پخپلو کې په جنگ اخته و ، ده تر کابله پښې وغزولې. د شاه جهان د باچا کيدو وروسته ده تر باميان او غزني سيمې ونيولې او مغل صوبه دار هغه سره په جنگ کې د ځاني تاوان نه وروسته هند ته وتښتيدو. شاه جهان يو لوی لښکر د خپل زوی مراد بخش په مشري پېښور ته روان کړوچې د جنگي ډلوکوماندان يې

بهادر خان و. ده سره دده تره نېکنام هم مل وچې د دريا خان له مړينې وروسته په بازيد خېلو کې اوسيدو.

نذر محمدهم پخپلی کورنۍ کې د مخالفت سره مخ و او دده يو زوی د مغلو سره لاس يوکړی و. هم دا وه چې مغل پوځ د کابل له نيولو وروسته د پنجشېر د لارې بلخ ته روان شو. د ژمي په واوروکې وراندی تگ د هندی پوځ لپاره گران کاروا ودوي زيات وخت به د واورينو لارو په پاکولو تېريدو. نذر محمد دوي سره د جگړې پر ځای روغه وکړه اوشاه جهان ته خبر ورواستول شو. خوپه سيمه کې ازبک سردارانونذر محمد د ملاتړ ژمنه وکړه چې لس زره جنگيالي به ورسره شي. هم دا وه چې نذر محمد په پټه د بلخ نه ووتلو او په شبرغان کې يې مورچې نيولې. خو مغلو د دده ډلې دهری خوا نه راگېری کړی او د وړو وړو جنگونو نه وروسته نذر محمد، د ترکمانستان مرو ښار ته او زامن يې بخارا ته ووتل .

په دی برې، بهادر خان ته لس زريز منصب ورکړې شواو د خلعت نه علاوه شهزاده مراد بخش ورته دوه لکه روپۍ د بلخ د خزانې نه په انعام کې ورکړې. د بهادر خان وروږعنايت خان او تره نېکنام خان ته هم منصب او خلعتونه ورکړی شول. اوس مغل شهزاده مراد پلار ته پيغام ورواستوو چې دی نورد بلخ انتظام بهادر خان او نورو ته پرېږدي او پخپله اگری ته ورځي ځکه دی اوس ډېرستړی و. دا دهغه وخت د مغل شهزادگانو د حالت يوه بيلگه وه چې د اگرې او ډېلي د ارام او د عېش ژوندسره اوس عادت شوي و.

باچا ددی پيغام په اخستو په قهر شو. هغه پوهيدو چې نذر محمد به خپله سيمه نه پرېږدي او بېرته به راځي. زوی ته يې د نصيحت ليک او يو مشاور ورواستوو چې هغه دی په بلخ کې پاته وي. خو شهزاده مراد دا خبره ونه منله، بلخ يې بهادر خان ته وسپارلو او پخپله کابل ته وروخوځيدو، پلار ته يې وويل چې دی به شمالي سيمې له کابل اداره کوي. شاه جهان په دی خبر پخپله کابل ته ولاړو او څه موده يې ددی سيمې انتظام پخپل لاس کې واخستو. هغه په کابل کې د بابر باچا د قبر سره جوخت د يو جومات جوړولو امر وکړو او بېرته لاهور ته روان شو. باچا د بهادر خان په صلاحيت باور لرلو چې د ازبکانوسره لاس او گرېوان و. دوي د آمو نه پوری غاړی نه په مغلوچريکي حملې کولې. نذر محمد د مرو نه اصفهان ته ورغلو اود ايران باچا نه يې د مغلو پر ضد مرسته وغوښته. هغه ورته انکار وکړو نو دی بېرته مېمنې ته راورسيدو. بهادر خان اوس د نوي جنگ لپاره تياري

ketabton.com - The Digital Library

وکړه چې د دریو ځایونو نه د حملی سره مخ و. د نذر محمد زامنو، سبحان قلي او عبد العزیز د دوو بېلوځایونو نه په بلخ د یوی لوې حملی لپاره هوډ کړی و. بهادر خان د وسلی زېرمتون په خان اباد کې ساتلې و، ځکه په کندوز کې به زیاتی حملی کیدې. خو د مغلو په پوځ کې شامل ځینو ازبک سردارانودکلیف د لارې راتلونکوازبکانوسره لاسونه یوکړل او په شبرغان کې یې مغل ځواک ته لوې تاوان واړولو. نذر محمد په مېمنه کې ورته لښکر راټول کړی و. شاه جهان له دی خبر شو نو د مقابلی لپاره خپل بل زوې اورنګ زیب یې کابل ته ورولیږلو. دی لښکر سره توپونه او هاتیان (پیلان) هم و او کله چې بلخ ته ورسیدل نو جنګي پلان یې جوړ کړو. په راتلونکو وو ورځو کې د علي اباد او فېض اباد سره نږدې دواړو حریفانوپه یو بل حملې پیل کړې او ازبکانو د چریکي جنګ د لارې خپل زور وښودلوخودوې مرګ ژوبله ډېره وه. دشاه جهان په بادشاه نامه کې لیکلي دي چې پېنځه شپږ زره ازبکان او د مغلود پوځ پینځه شپږ سوه کسان په دی جنګ کې ووژل شول. دا شمېرې که هر څومره مبالغې ته نږدې وې خو د جنګ پایله د نذر محمد ماتې وه. هغه له دی ماتی وروسته اورنګ زېب ته یو لیک ورواستووچې پکې د شاه جهان نه یې بخښنه غوښتې وه. شاه جهان د بلخ په جنګ څلورکروړه (څلویښت میلینه) روپۍ لګولې وې چې پخوا یو جنګ کې هم ورته دومره مالي تاوان نه و شوې. بیا هم هغه د نذر محمد بخښنه وومنله او دی یې بلخ ته راوبللو. خونذر محمد ډاډمن نه و چې مغل به یې دومره په اسانه پرېږدي. فکر یې وکړو چې دا یوسازش و. خواست یې وکړو چې د مېمنې کلا دی لومړې ده ته خوشې کړې شي چې دی خپل خپلوان پکې مېشت کړي. اورنګ زیب ورته وویل چې بلخ ته راشه، چې دا ټوله سیمه ستا په لاس درشي. نذر محمد بیا هم ویریدو. خپل یواستاځې یې د مېمنې کلا ته ورواستوو چې هغه وخت د بهادر خان لښکر پکې مېشت و. د نذر محمد استاځې ورته د هغه عذر او د اورنګ زېب ژمنه وروړاندې کړل او دا چې کلا دی هغه ته پرېږدي. بهادر خان فکر وکړو چې روغه شوې ده او دا سیمه به هسې هم ازبکانو ته ورکول کیږي نو کلا یې ورته خوشې کړه. خو دا د نذر محمد چل او د بهادر خان ساده توب و چې په هغه یې باور وکړو. د ژمنې سره سم نذر محمد اورنګ زیب ته حاضر نه شو او د ناروغي بانه یې وکړه. اوس هوا سړه شوې وه او اورنګزیب غوښتل چې د واوری له وریدو وړاندې د بلخ نه کوچ وکړي. هغه د خپل لښکر ځینې برخې د غوربند د لارې روانی کړې خو ازبکانو

وربانـدی چریکې حملې پیل کړې. بهادرخان د داسی څلورو حملو په تمبولو کې بریالې شو. د غوربند سره نږدې هزاره پری ورمات شول او مغل پوځ ته یې تاوان واړو. اورنګ زیب په تادۍ له دی سیمې ووتلو او کابل کې یې دمه وکړه، خو بهادر خان د پاته لښکر سره په هزاره سیمه کې د واورو په طوفان کې راګېر شو. دوي د خزانې شل لکه روپۍ هم له ځانه سره ووړلې. ددوي څاروي او اسونه په طوفان کې مړه شول او ځاي خلکو هم وربانـدې ناتار ګډکړو. بهادر خان د سیمې خلکو نه د اسونو د پلورلو هڅه وکړه خو هیچا ورته څاروې نه ورکول. نږدې وه چې ددوي خزانه هم لوټ شوې واې، خو بهادر خان د روپوکسوړې د پوځې ډلو مشرانو ته وویشل چې په ځانونوپورې یې وتړې. دوي په پښو مزل وکړ او ډېر په تکلیف یې کابل ته ځان ورسوو. اورنګ زېب د هغه د راتلو انتظار هم ونکړو او پېښور ته یې پښې سپکې کړې وې. هلته په ډېلې کې د بلخ ددی ناکامه جنګ پړه ځینو درباریانو په بهادر خان واړوله.

بلخ ته د تلو نه وړاندې، بهادر خان له شاه جهان امراخیستې و چې په نوې ښار شاهجهان پور کې به د پښتونخوا خلک اوسیږي. کله چې دې هم د کابل نه پېښورته ورسیدو نو له دی ځایه نهه زره خلک کډې کولو ته تیار شول. بهادر خان غوښتل چې دی پخپله ددی قافلې مشري وکړي او تر پنجاب ورسره روان و. په لاره کې چا ورته د اګرې د دربار خبر راوړوچې باچا ترې ناراضه دی او په اړه یې شک من دې چې په بلخ کې یې سستي وکړه او جنګ یې ورته ونه ګټلو. د سزا په توګه شاه جهان په قنوج او کالپي کې د بهادر خان د جاګیر او پرګنو د ضبط امر هم کړې و. دده لپاره دا د اندېښنې وړ خبر و. د پښتنو د بدرګه کولوکارېې خپل تره نېکنام ته وسپارلو او د خپل سپیناوي لپاره په تادۍ اګرې ته روان شو.

هلته ده شاه جهان ته د جنګ حالات، د شواهدو سره بیان کړل خو هغه یې قانع نکړې شو. اورنګ زېب اوس هغه لوبه د پلار سره پیل کړې وه چې یو وخت شاه جهان د جهانګیر سره کوله. د ورونو او د هغوي پلـه ویانوپر ضد سازشونه اود پلار غوږونو ته غلط خبرونه رسول. بهادر خان د مېمنې د کلا په اړه د خپلې فېصلې دلایل او حالات باچا ته واورول. بیا د خپل ښه نیت او د تېرو خدمتونو د یادونې لپاره درېم ګړو او مشراو ته زارۍ وکړې او شپږو میاشتو کې دی جوګه شو چې شاه جهان قانع کړی. باچا ورته په قنوج او کالپي کې دده ضبط شوي جاګیر بېرته بحال کړو او د خلعت په ورکولو یې له دربار رخصت کړو.

ketabton.com - The Digital Library

د میرټ نه دوه دېرش میله ختځ په بهادرګړهه کې پخوا راجپوت اوسیدل او ددی نوم ګډهه تانتوا و. کله چې شاه جهان پر تخت کښېناستو نو بهادر خان ته یې دا سیمه د جاګیر په توګه ورکړی وه. دا یو شاړ او بی اباده ځاې و چې بهادر خان پکې د کلا په جوړولو لاس پورې کړې واو ددی د پورا کولو کار یې دلېر خان ته سپارلې و. دا ځاې یې بهادر ګړه نومولې و. د بلخ نه په راګرځیدوده ځو ورځې پخپلی نوي کلا کې تېرې کړې او بیا یې دا خپل ورور عنایت خان ته وسپارله. په بهادرګړهه کې اوسیدونکي پښتانه ،د عنایت خان د اولادونو نه دي چې هم دلته یې مقبره جوړه ده. عنایت خان پخپله هم د شپږو سوو عسکرو منصب دار او په بلخ کې یې په مېړانه ورته باچا منصب لوړ کړې و. عنایت خان د اورنګزیب په لښکرو کې ورسره مله و. دده سرکاري لقب دیوان عنایت خان و او ښاي ولوستې او هوښیار وځکه د دیوان عهده د وزیر سره برابر وي. دده د څلورو مېرمنو نه نهه اولادونه و او دده له مړینې ورووسته دده مشر زوې عالم خان د پلار میراث په ټولو مېندو برابر وویشلو. خو د هغه وروستۍ مېرمنه مړه وه او دهغې دریو زامنو ته یې پینځه بسوې زمکه د ګوزارې لپاره ورکړه. په دی ناانصافي هغوي اعتراض وکړو او یو ورور یې په مرموزو حالاتو کې مړ شو. پاتو دوو ورونو د خپلې برخې زمکه خرڅه کړه او په پوټ کې مېشت شول. بهادر خان اودده ورونو د خپلو اولادونو ودونه پخپلو کې کړي واو دا دود تر ډېره نورو کورنیو هم پاللو.

د شاهجهان پور ښار باون محله (دوه پنځوس محلتونه) په اتر پردېش ایالت کې نوم لري. دا محلې، د پښتنو د بېلا بېلو ټبرونو پر نوم اباد دي او ځینې نومونه یې اوس هم پاته دي. بهادر خان خپله کورنۍ نوی اباد شوي ښار شاه جهان پور ته یوړه او هلته یې د بهادر ګنج په نوم یو محلت اباد کړو. دلته د ودانیو سلسله په ۱۰۵۴ ه کې پیل شوه او د ۱۰۵۷ تر وروستیو پکې د پخو خښتو یو جومات او ورسره یو کوهې د اوبو لپاره جوړ شول. په جومات کې شیشه کارول شوې وه نوځکه عامو خلکوورته د کانچ (شیشې) مسجد نوم ورکړو. په دی یوه څلوریزه په فارسي ژبه لیکل شوې ده چې د جومات د جوړیدو نېټه (۱۰۵۷ ه) پکې څرګندیږي.

شد مرتب بدور شاهجهان......دروطن دلکشا بهادر خان
مسجدوچاه ساخت خواجه بلند....سال تاریخ نغز شد بجهان

بهادر خان پخپل جاګیر قنوج او کالپي کې سرایونه، باغونه، او

ښایسته ودانۍ جوړې کړې. په قنوج کې د د شیخ کبیر بالا مزار یې پوخ او د زیارت کوونکو لپاره یې دالان جوړکړو. ددی په ګومبده په یوه کتیبه دده نوم او ورسره لیکلې شعر تر اوسه لیدل کیږي. په اله اباد، لاهور، او زاړه ډېلي کې د بهادر پور نومې محلتونه ده اباد کړي و. بهادر خان د فارسي شعر هم ویېلو او د یو غزل مقطع یې داسې ده.

اې بهادردر جهان هر باغ داردمېوی.
مېوه باغ بهادر خنجروپیکان بود

(اې بهادر، په نړۍ کې ټول باغونه مېوې لري خو د بهادر د باغ مېوه خنجر او غشې لیندۍ و)

بهادر خان د یو څه مودې لپاره د بندېل کهنډ صوبه دار شو نو د سیمې انتظام ډېر په ښه توګه کاوو او هلته یې د ځاي خلکو غوښتنې په پام کې ونیولې. شاه جهان په دی راضي و ولې نه یې غوښتل چې هغه د خان جهان په شان اغېزه پیدا کړې. په شاه جهان پور کې د پښتنو ابادول په دربار کې د سازشونو نوي لړۍ پیل کړه. ځینو امیرانو د باچا پام دی ته راواړوو چې د روهېل کهنډ په شان پښتانه چې یو ځاې شول نو خپل حکومت به جوړ کړي. د ایران باچا په ۱۰۵۸ ه کې کندهار د مغلو نه بیا ونیولو نو شاه جهان خپل زوې اورنګزېب د یو لوې لښکر سره ورواستاو. بهادر خان هغه وخت په ملتان کې صوبه دار و او دې یې هلته هم ددی لپاره ساتلې و چې د کندهار د نیولو پر وخت د اورنګزېب ملاتړ وکړي. بهادر خان د خپلو ځواکونو سره کندهار ته ولاړواو د کلاد نیولو لپاره یې د مورچو په کنستلولاس پورې کړ. د رجب په نولسمه نېټه په ۱۰۵۹ ه (۱۶۵۰ م) ناڅاپه دې د زړه له بندیدو مړ شو. دده ملګرو یې مړې شاهجهان پورته یوړو او هم هلته په بهادر ګنج کې یې خښ کړو چې مقبره یې اوس هم شته. بهادر خان د څلور څلوېښتو کالو و او پخپل منصب ورته د کال پینځویشت لکه روپۍ معاش ورکړې کیدو.

اورنګ زیب له خوا تر ډېرو هڅو هم د کندهار دمغلو لاس ته ورنغلو او اخر شاهجهان چې هغه وخت په کابل کې و، د محاصرې د ختمولو امر وکړو. کله چې دې بېرته ډېلي ته ولاړو نو د بهادر خان زامن او خپلوان یې دربار ته راوبلل. د بهادر خان ټولې زمکې او جاګیرونه یې د هغه وارثانو ته ورکړل اوهاتیان (پیلان)یې ترې واخیستل چې شمېره یې د سلو نه زیاته وه. دده مشر زوې دلاور خان هغه وخت د پینځلسو کالو و. ده ته یې د یو زر عسکرو او پینځه سوه سپارو منصب او نورو ته یویشت اسونه

ketabton.com - The Digital Library

او پنځوس زره روپۍ نغدې د تسليت په توگه ورکړې. دده لس زامن وچې تر ټولو کشر عزيز خان نوميدو. دده مشرې زوې دلاور خان په کابل کې د پينځويشتو کالو په عمر کې مړ شو. نور زامن يې د اورنگزېب په پوځ کې شامل و او عزيز خان د نوي کالو په عمر کې مړ شوې و. عزيز خان ته د مغلو واکمنو له خوا، بهادر روهيله او چغتاي، خطاب ورکړې شوي و. دده له اولادونو ځينې اوس هم په شاهجهان پور کې ژوند کوي.

دلېرخان

د ميلادي کال ۱۶۵۷ د سپرلي هوا توده شوې وه چې شاه جهان د تشي په ناروغۍ اخته شو. دده مشر زوې، داراشکوه يو عالم او دين دارکس خو په دربار کې يې ايراني شيعه گانو تر اغېز لاندې و. بل زوې، شجاع الملک د بنگال حاکم ، دريم اورنگزېب د دکن اوتر ټولو کشر مراد بخش د گجرات سيمه په لاس کې لرله. هم هاغسې چې توقع يې کيده. د باچا په څلورو زامنو کې واک ته د رسيدوسيالي پيل شوه. شجاع او مراد، دواړو په خپلوصوبوکې ځانونه د هند واکمن اعلان کړ. اورنگ زېب په دکن کې په ښکاره د واک اعلان نه وکړې خو په پټه يې د مشر ورور دارا شکوه پر ضد فعاليت پيل کړو.

څه موده وروسته، شاه جهان بېرته روغ شو نو د دارا شکوه په مشوره، خپلو دوو زامنو ته د سزا ورکولو لپاره يې لښکر جوړکړو. دلېر خان او نور سرداران چې دکن ته يې وراستولي و، بېرته اگرې ته راوبلل او د داراشکوه زوې، سلېمان شکوه په مشرۍ دا لښکر بنارس ته ورسيدو. هلته دوړاندې نه شجاع د گنگا پر غاړه ورته خېمې لگولي وی. د سلېمان شکوه مشاور، راجه جې سنگه خبر و چې شجاع د عېش او ارام خوښوونکي ونو د يو ناڅاپي حملې مشوره يې ورکړه. د حملې پر وخت شجاع پخپلې کېډۍ کې ويده واو تر څو چې د جنگ لپاره يې ځان جوړو، دده پوځ ماته خوړلې وه. هغه وارخطا په يوې کشتۍ کې کښېناستو او پټنې ته وتښتيدو. دده پوځ او توپ خانه د مال خزانې سره سلېمان شکوه لاس ته ورغلل. ددی بريالي توب لپاره د دلېر خان منصب درې زره پلې او درې زره سپارو ته ورزيات شو.

د دلېر خان خپل نوم جلال خان واو د پلار(دريا خان) د مړينې پر وخت دې د يولسو يا دولسو کالو و. ده د خپل ورور بهادر خان تر سيوري لاندې جنگي مهارت او زدکړې تر سره کړې. په ۱۶۳۷ م کې دی خپل ورور بهادرخان له خواد شاه اباد، برېلي ، رام پور اوپه انوله کې د راجپوت او د پښتنو سره د جنگونو لپاره وروا‌ستول شو او شاه جهان ورته نهو سوو پلو او د پينځو سوه

ketabton.com - The Digital Library

سپرو لـومړې منـصب ورکـړی و. کلـه چې بهـادر خـان پـه بلـخ کـې بوخـت و،نـو د شـاه جهـان پـور د ابادولوکـار جـلال خـان پخپلـه غـاړه اخستي و. د بلخ د پېښې نـه وروسته کله چې باچا په قنوج او کالپي کې د بهادر خان جاگير ضبط کړونو د جلال خان منصب لوړاو د دلېر خان د خطاب سره يې ددی زمکو فوجدار وټاکلو.

شاه جهان د دکن د نورو ښارونو د نيولولپاره اورنگزېب د هغه سيمي فوجدار وټاکلو نودکومکي پوځ په سر کې دلېر خان و. د شجاع د ناکام بغاوت نه وروسته، اورنگزېب خپل زوی معظم په دکن کې پرېښودو او په گجرات کې د شهزاده مراد سره يو ځای اگری ته نږدې شول. ددوی د مقابلې لپاره داراشکوه پخپله متې راونغښتې، خو هغه په پوځي ډگر کې کمزوری و. د ښار نه څو ميله بهر په سخت جنگ کې داراشکوه ماته وخوړه او د ډېلي په لوري وتښتيدو. په دی جنگ کې ددلېر خان کشر ورور يوسف خان هم ووژل شو.

اورنگ زيب د اگري ښار ونيولو، شاهجهان، خپله مشره خور جهان ارا او د کورنی نور غړي په کلاکي بندي کړل او پخپله د مشر ورور سره جنگ لپاره ډېلي ته ولاړو. د داراشکوه زوی سلېمان شکوه هغه وخت د پټنې نه اگری په لوري روان و چې په لاره کې يې د پلار د ماتې خبر تر لاسه کړو. ده د راجه جې سنگه نه پوښتنه وکړه چې اوس څه وکړي. هغه ورته وويل چې پلار ته ورشه خو پخپله ورسره د تلو نه يې ډډه وکړه اوڅرگنده يې کړه چې دې به د واک په دی جنگ کې د اورنگزېب ملـه وي. سلېمان په دی ناهيلي شو او له دلېر خان يې وپوښتل چې څه وکړي. هغه ورته وويل چې بېرته اله اباد او له هغه ځايه د گنگا د سيند نه پوري غاړه، دده د ورور اباد کړی ښار شاهجهان اباد ته ورشي. هلته هر څومره کسان چې غواړي په پوځ کې به ورسره شامل شي. خو دلېر خان وربانـدې دا شرط هم کېښودو چې هر څه به دده په خوښه کوي. شهزاده دده شرط وومنلو او په بله ورځ اله اباد ته د ورتلو اراده وکړه.

کله چې راجه جې سنگه ددی نه خبر شو نو دلېر خان يې راوبللو. هغه دده نږدې ملگری او په عمر کې تری مشر و. ده ته يې د مغل کورنی د چلن او دده د فېصلې تاوانونه ورپه گوته کړل چې اخر به دده د کورنی په تباهی پای ته رسيدل. دلېر خان يې اړکړو چې د کمزوري شهزاده پرځای تکړه اورنگ زېب ته پټ من ووسي. په بله ورځ سهار سلېمان شکوه ورته د اله اباد ته د تلو وويل نو دلېر خان تری معذرت وکړواو د خپلوقواو سره هم هلته

پاته شو.

بيا د جې سنگه نه هم دري څلور ورځې وړاندې دلېر خان د متهرا سره نږدې د اورنگ زېب کېمپ ته ځان ورسوو او سريې ورته ټيټ کړو. اورنگزېب د سوغاتونوپه بدرگه دده منصب ورلوړکړو چې "پنج هزاري" شو. هغه ته يې لومړی دنده دا وسپارله چې شهزاده مراد (چې هغه وخت د اورنگزېب ملـه) و، ونيسي او د سليم گړه کلا کې دې بندي کړي. دلېر خان هم دغسې وکړل او په انعام کې اورنگ زېب د لکهنو فوجدار وټاکلو. دده زوی جمال خان يې نايب صوبه داراو ورته يو زريز منصب ورکړو.

داراشکوه د ډېلي نه لاهور ته ورغلې او هلته د يو پوځ په راټولولوبوخت شو. دده زوی سلېمان شکوه د سهارن پور نه لاهور ته د تلو لپاره لارې لټولې او اورنگزېب دده د مخ نيوې لپاره پخپله پنجاب ته روان شو. ده ته نجوميانو ويېلي و چې د ۱۰۶۸ هجري، د ذيقعد د يوې جمعې ورځ پر شاهي تخت د کښېناستو لپاره مبارکه ورځ وه. خو اورنگ زېب سره وخت نـه و. په ډېلي کې دده د پلار په نوم نوې ښار شاه جهان اباد او ددی کلا اوس جوړ و (داسيمه اوس پرانې ډېلي او لال کلا نوميږي) اورنگ زېب په دی کلا کې په شاهي تخت کښېناستو او د نوي حکومت اعلان يې وکړو خوميلمستيا او جشن يې وځنډول. د نورو سردارانو سره دلېر خان ته يې هم په دی موقع منصب اوامتيازات ورکړل. ده خپل يو لښکر دسلېمان شکوه د مخ نيوې لپاره سهارن پور کې د جمنا سيند غاړې ته ورواستول. خو سلېمان د اورنگ زېب لـه وېرې، د کشمير غرونو ته ووتلو اوپه سرې نگر کې تم شو. اخوا دارا شکوه د لاهور نه دجنگ لپاره روان شوی و خوپه مقابل کې د لوی لښکر حال په اوريدو خپل بل زوی سپهرشکوه يې ځان سره کړو او ملتان ته ولاړو. ده سره اوس د کور مېرمنې او نور غړي هم ملـه و او لکه د کډوالوخپل ژوند د ژغورلو په غم کې و. اورنگ زيب لاهور ته ورسيدو او هلته يې هم د خپل واک اعلان وکړو. لـه دی ځايه هغه دارا شکوه پسې ملتان په لوري روان شو خو خبر شو چې هغه سکهر ته تللی و.

په دی وخت کې د اورنگ زېب بل ورور شجاع د بنگال نه بيا سر راپورته کړونو اورنگ زېب د ملتان نه په تادۍ لاهور او ورپسې ډېلي ته ولاړو. داراشکوه پسې يې د خپلو تکړه سردارانو په مشري يوه لښکر روان کړو چې دلېر خان هم پکې و. دوی په سکهر کې خبر شول چې داراشکوه د خپل کورغړي هم هلته

ketabton.com - The Digital Library

پرېښي او پخپله د معمولي خزانې سره تهټه ته وتلې و. له هغه ځايه ده گجرات ته مخه کړه او دلېر خان په دی وخت کې د اورنگزېب پيغام تر لاسه کړو چې نور ورپسې ورانديږ مه ځئ.

شجاع او د اورنگ زېب تر منځ په اله اباد کې سخت جنگ ووشو اوشجاع يوځل بيا له مېدانه وتښتيدو. د دلېر خان لښکر په روپ بانس کې د باچا سره مخامخ شواو تر اجمېر ورسره ولاړل. تر هغې داراشکوه د راجپوتانه د هندوانو په مرسته او د گجرات د صوبه دار شاهنواز خان په ملتيا دويشت زروکسانوجنگي لښکر تيار کړی او په اجمېر کې يې خېمې ټک وهلې وې. دده سره د راجپوت جنگيالو نه علاوه لوی شمېر ايراني سرداران مله و. هغه خپله توپ خانه د اجمير په غونډۍ لگولي وه چې ښکته د اورنگ زېب په لښکر يې گولې ورولې. د اورنگزيب په لښکر کې يوسل او ځليرويشتو سردارانو کې د يو نه علاوه نور ټول پښتانه و. درې ورځې سخت جنگ روان واو د دلېر خان سره، د بهادر خان زامن همت خان، رنمست خان اودده نور ورېرونه مله و. باچا د فشار سره مخ و، خپل ټول سرداران يې راوبلل اوددوي غېرت يې را ننگوو.

په بله ورځ تود جنگ ونښتو او د دواړو غاړو مېړنې ووژل شول . دلېر خان په لاس د يوغشي ټپ وخوړو،خو اخر جنگ يې وگټلو. دارا شکوه د شپې په تياروکې د خپل زوی سپهر شکوه سره گجرات ته وتښتيدو. اورنگ زېب د باره بستي د پښتنو منصبونه لوړ کړل او دلېر خان ته يې پخپله پنځوس زره روپۍ انعام ورکړې. ددی برې نه وروسته اورنگ زېب دډېلې په کلا کې د خپل باچا کيدو جشن جوړ کړو او په دواړو لاسونو يې سره، سپين او ملغلرې خلکو ته وويشل. د مغل سلطنت پلاز د اگرې نه ډېلي ته کډه وکړه او شاه جهان د خپلې لور سره د کلا د يوې کړکۍ نه د تاج محل په ليدو د ژوند پاته کلونه تېرکړل.

اوس نوي باچا ته لومړی مخالفت په کور کې ودريدو. د اورنگ زېب زوی سلطان محمد چې د اله اباد نه پلار د شجاع سره جنگ له لېږلې و، خپل تره ته واوړيدو او هغه ورله خپله لور په نکاح کړه. شاهي لښکر دشهزاده د اتاليق تر ځارنې بې سالاره پاته و. اورنگ زېب دلېر خان راوبللو چې ددی پوځ کومانده پخپله غاړه واخلي. د برساتونو په موسم کې د دواړو غاړو پوځونو کله په يو ځای او کله بل کې د کشتيو پلونه جوړول او اکمالات يې يوې او بلې خوا وړل. د شجاع د مرستې لپاره د ده مشر زوی زېن الدين د تازه کومک سره مله شو. د وړو وړو جگړو لړۍ روانه

وه چې يوه ورځ شهزاده سلطان محمد د خپلې مېرمنې سره د خسر (تره) له کېمپ د شپې راوتلو او په کشتۍ کې بېرته د خپل پوځ کېمپ ته راغلو. شجاع هغه وخت خپل کشر زوی بلند اختر ورپسې ولېږلو. د سيندونو اوبه ختلې وې او د غشو او توپو نه زيات جنگيالي په اوبو کې لاهو کيدل. هم دغسې يوې جگړې پر وخت د دلېر خان زوی فتح خان د يو زرو کسانو سره د سيندپه اوبو کې لاهو شو. د باغي شهزاده حال هم بد و او سر تندې يې نه لگيدو. اخر په بده ورځ له ټانډه وتلو او جهانگير نگر ته يې مخه کړه. خو د اورنگزېب لښکر ورپسې و، تر څو دی د بنگال له خاورې ووتلو اوپه سمندر کې يو ټاپو ته ولاړو. له دی وروسته دا شهزاده د خپلې کورنۍ سره تري تم شو.

داسې ښاي چې اورنگزېب چې کله شهزاده و نو د پښتنو سره يې زړه سوي لرله. په يو ليک کې دې د شاه جهان په هغه فېصله حېرانتيا څرگندوي چې دده له خوا د يو پښتون افسر د منصب لوړلو مخالفت و. هم دا وه چې پخپل پوځ کې يې لوی شمېر پښتانه واخستل. دلېر خان د سپه سالار معظم خان سره د اورنگزېب لپاره زمکې نيولې او د هغه په امر بهار نه وروسته اسام لوري ته يې ورواستول. د اسام په لښکر کې رشيد خان (الله داد) هم شامل و. د کوچ بهار په گڼو ځنگلونو کې يې د پوځ د ورتلو لپاره لارې جوړولې او د پيلانو په زور لوی او زړې ونې يې له بېخه ويستلې. دلته زمکه د بارانونو له کبله نرمه او هر ځای ختې او ځنگلي بوټو ورته مخه نيوله. د اسام د راجه لرغوني کلا، د برهم پټر سيند پر غاړه يوې غونډۍ جوړه وه او هغې ته رسيدل يو ناممکن کار بريښېدو. په کلا کې پينځلس زره پوځ د توپخانې سره مېشت و او په سيند کې درې نيم سوه کشتۍ د دفاع لپاره ولاړې وې. د دی ځای خلکو کله چريکي جنگ کوو اوکله د ځينو سيمو راجگانو ورسره د جنگ پرځای روغه وکړه. د جمدهر نومې کلا ډېره پخه او چارچاپېره ترې د اوبو خندق جوړ و. دلېر خان په يو پيل سپور له دی خندق تېر شو او په پينځو غشو ټپي شو خو د کلا د دروازې په ماتولو کې بريالې شو او مغل پوځ چې زياته برخه يې پښتانه و، کلا ته ننوتو. د پوځ مشر خان خانان (معظم خان) په دی برې دومره خوشاله و چې دلېر خان ته يې غېږه ورکړه. ددی ځای راجه خپل مال ، کورنۍ او د سلو پيلانو سره وتښتيدو او اسام په مغل واکدارۍ کې شامل شو. خو د بارانونو او د اوبو په زيات والي دلته په پوځ کې د اسهال او د ملاريا وبا گډه کړه. پخپله خان خانان هم ناروغه شواو څو ورځې پخپلې خېمې کې پروت و. د

ketabton.com - The Digital Library

اسام خپاره جنګیالو له دی ګټه واخسته خودده پوځ ته د لوی زیان د اړولو جوګه نه و. د اسام راجه د صلح لپاره خبرې اترې پیل کړې او اخر د مغلو د شرایطو په منلو یي روغه وکړه چي یوه پکي مغلو ته ځلور زره جنګیالو لښکر ورکول و. ددوو راجه ګانو یوه یوه لور د باچا په نکاح کي ، شل زره توله (دوه نیم زره کیلو) سره زر، یو لک او شل زره توله (دولس نیم زره کیلو) سپین ، سره یي وروا‌ستوي. ددی نه علاوه، پینځلس پیلان سپه سالار، او پینځه یي دلبر خان ته وروسپارل. په یو کال کي دننه درې لکه توله (شپږ دېرش زره کیلو) سپین زراو نوي پیلان په شاهي خزانه کي داخل کړي. بیا هر کال پینځلس پیلان دي ورته استوي. ددی نه علاوه د راجه ځلور زامن به د شاهي پوځ سره د ضمانت په توګه په بنګال کي پاته وي. ددی هر څه ډیلي ته د اوړلو دنده د دلبر خان په غاړه شوه. خان خانان یو واري بیا ناروغه شو او د بېرته تګ پر وخت په لاره کې مړ شو.

په دکن کي مرهټو اوس د سیوا جي تر مشرۍ لاندې د خپلواکۍ جنګ پیل کړی و او دده د ماتولو لپاره جي سنګه د څوارلسو زرو لښکر سره روان شوی و. دلبر خان ته هم ددی پوځ د ملتیا وویل شول او ده لا خپلي کورنۍ سره هم نه و لیدلي چي دکن ته روان شو. د دکن په پونه کي ده ته د لومړنیو دستو کومانده ورکړې شوه او دی د یوې خطرناکه درې نه دغشو او ګولیو په باران کي د لښکر سره بره غره ته وختلو. د غره د پاڅه جوړ دوه کلا ګان یي محاصره کړل او خپل دوه وربرونه مظفر خان او غېرت خان (د بهادر خان زامن) یي د دواړو کلا ګانو په منځ کي د ډلګیو په مشري ودرول. په کلاګانو د توپو ډزې کیدې او د یوې کلا برج راپرېوتو نو دلبر خان ورباندې وختلواو مغل بیرغ یي پرې ولګولو. د سیواجي جنګیالو په مېړانه جنګ وکړو خو اخر روغي ته اړ شول. هغه پخپله جي سنګه په خدمت کي بې وسلې حاضر شو او کلا خوشي کولو ته یوه ورځ وخت وغوښتو. راجه جي سنګه ، د مرهټو مشر دلبر خان ته بوتلو او د هغه په وړاندې د روغي شرایط وومنل شول. په یوه کلا کي هغه وخت وو زره کسان چي ښځي او ماشومان هم و، دوي بهر راوتل نو دلبر خان سیواجي د لاس نه نیولي، راجه جي سنګه ته راوستلو اود خپل لوري نه یي ورته سوغاتونه ورکړل. سیواجي د کلا کنجیاني د سپارلو پر وخت وویل ، " د داسي پوځیانو سره جنګ عبث دی چي اورنګ زیب پرې سرلوړی دی. " ددی بري په انعام کي اورنګ دلبر خان د وو زرو عسکرومنصب دار کړو. ددی نه علاوه هم

ورته نور سوغاتونه چي یو پیل د سپینو زرو په ساز سمبال و ورکړل.

د مرهټو نه وروسته، اورنګزیب د بیجاپور(دکن) د واکمن علي عادل شاه ته پام وکړوچي په پټه یې د مرهټو ملاتړاو د مغلو سره د جنګ لپاره یې ورته پیسي ورکړې وې. خو په بیجاپور کي عادل شاه په کلا کي ځان بند کړې اوددی سیمي ټول د اوبو سرچینو کي خاورې او زهر ژن بوټي اچولي و چي دښمن زیات وخت هلته پاته نشي. دلبر خان له ځان سره درانه توپونه نه و راوړي او په چټکۍ د نږدې سیند ته ولاړل او هلته یې قیام وکړو.

د څو جنګونو نه وروسته د نورو سیمو د زمیندارانو نه د مالیې اود جنګ د نه کولو په بدل کي د تاوان او پیسو راټولو کار په کامیابۍ سره وکړل. د شاهي امر سره سم، دې به یو سیمي راجه ته پیغام وراستوو او له هغه به یې سره زر، پیلان یا اسونه واخیستل او سرکاري اسناد به یې ورکړل . د دلبر خان دا تګ لاره د هغو پښتنو د رااړولو لپاره یو اغیز من ګام و چي په دکن کي د مسلمان ریاستونو سره مله و. په دی وخت کي د بیجا پور نه لوی شمېر پښتانه سرداران د اورنګ زیب په څواک کي د ګډون لپاره واوختل او د دکن سیمي د واک تولـه نا انډول شوه. خو اورنګ زیب ته په دی وخت کي د پښور یوسفزو پاڅون کړي و او هغه خپل زوی سلطان معظم د دکن نه لیرې او د افغان سیمو ته د تلو امر وکړو.

د دکن د جګړې سالار د ګجرات ناظم خان جهان بهادر کوکلتاش ته وسپارلو. ده د دفاعي جنګ پلوي کوله او باچا ته یې وړاندیز وکړو چي د مرهټو د راتګ یا د حملو پر لارو دی پوځیان ودرول شي او هر وختي چي دوي حمله کوله، هم هغه ځای به مات کړې شي. دلبر خان دا وړاندیز خوښ نه کړو ځکه هغه د مرهټو څواک ماتول غوښتل او سپه سالار ته یې وویل چي په دفاعي جنګ به مرهټه نور هم پیاوړي شي. خو دده نظر ته چا درناوی ونکړو . ددی په پایله کي مرهټه هغو سیمو ته نه ورتلل، چي مغلوپکې کمین نیولی و، بلکه د غرونو او درو نه نویو لارو ته وتل او د مغلو د واک په سیمو کي به یې لوټ مار وکړو او وتښتیدل. ورپسي جنګونو کي مغلودېر زیان ومونډلو .

اورنګ زیب هغه وخت پخپله په حسن ابدال کي و او د دکن د جنګ لپاره یې فرمانونه لیږل. دلبر خان ته یې د سالهیر د کلا نیولو وویل چي مرهټو د مغل صوبه دار نه اخستي و. خو ددی کلا په محاصره کي د دلبر خان ډېر ملګري د ناروغۍ د لاسه مړه شول و اخر د باچا په امر محاصره پای ته ورسیده. دی یي له دکن

ketabton.com - The Digital Library

راوبللو او د ملتان صوبه دار يې وټاکلو. خو څه موده وروسته خپل دويم زوی محمد اعظم يې ملتان ته او دلېر خان بېرته دکن ته ورواستول شول. ده څو مياشتې په دکن کې په چريکي جنگونو د مرهټو سره مقابله کوله او د فوجدار په حيث يې له باچا ،په گولکنده د حملې امر واخيستو چې ددې والي قطب شاه د مرهټو مرسته کوله. په دی حمله کې دلېر خان په پيل سپور و چې د اور په يو غشي دده گرېوان وسوځيدو او د بتکې په اوبو يې دا اور مړ کړو. دده محافظ چې شا ته ناست و ووژل شو. د بيجا پور واکمن پخپل مرگ مړ شو نو دده دوه اولادونه زوی او لور ، دلېر پخپلې سرپرستۍ کې واخستل او وروسته هغه شهزادگۍ د اورنگزېب زوی ته يې واستوله. په گولکنده کې يې يو وزير وټاکلو خو د باچا دا خبره خوښه نشوه او خپل زوی معظم يې يو واری بيا د دکن فوجدار وټاکلو.

د بيجا پور مسلمان واکمن، سيواجي ته خواست وکړو چې دده مرستې ته ورشي او د مغلو نه يې خلاص کړي. هغه د يو لوی لښکر سره روان و،خو په لاره خبر شو چې دده زوی سمبها جي ، چې پلار دده په حرکاتو ترې ناراضه و او د پناله په کلاکې بندي کړی و له هغه ځايه تښتېدلې او دلېر خان سره يې پناه وړې وه.

دلېر خان د سمبها درناوی وکړو، او د اعزاز په ورکولو يې يوه خېمه کې وساتلو. اورنگزېب ته يې پيغام ورواستوو چې که حکم وي نو زوی ته د مرستی په ورکولو د پلار سره يې وجنگوو ځکه دې د دننه حال نه خبر و او ډېر مرهټه به د سيوا جي نه زمونږ لوري ته راواړوي. باچا په دی وړانديز خط راښکلو او هغه ته يې امر وکړو چې دسمبها په پښو کې بېړۍ واچوه او ما ته يې د بندي په توگه راوليږه. دلېر خان سمبها ته د ژوند ضمانت ورکړی او خپل لوز ماتول يې نه غوښتل. سمبها ته يې داسې حالات جوړ کړل چې دې له خېمې وتښتيدو او بېرته پلار ته ولاړو. دلېر د بيجاپور کلا محاصره کړې وه او مرهټو د همير راو په مشري ددوی د محاصرې د ماتولو لپاره حملې پيل کړې. په دی سخت جنگ کې هغه د منگل سير کلا په نيولو کې بريالی شو.

د اورنگ زېب د هندو ضد پاليسۍ ډېر راجپوت دده دښمن کړل او دوی په اودې پور کې پاڅون وکړو. باچا لومړی خپل زوی او ورپسې پخپله اودې پور ته ولاړو. محمد اعظم يې له بنگال او معظم يې له دکن راوبلل. دده وراره شهزاده اکبر د راجپوت هندوانو سره لاس يوکړو چې د تره په ضد پاڅون وکړي. خو اورنگزېب د لوی خطر نه راووتلو او اکبر ايران ته وتښتيدو. د راجپوت بغاوت

مشر د اودې پور رانا راج سنگه له باچا بښنه وغوښته او د دلېر خان په سفارش رانا وبښل شو. سيواجي د برهان پور ښار د ورانولو وروسته په لاره کې مړ شو نو د اورنگ زېب پام د پښتنو قوت ته شو. د خپل يو زوی په بغاوت هغه ته خبرونه رسيدل چې اعظم هم دده په مخالفت کې لاس پښې وهلې.

دلېرخان يې له دکن راوبللو او هلته يې يو واری بياخان خانان معظم بېگ کوکلتاش وټاکلوچې په پټه يې د مرهټو سره لاره وه. باچا د خپل زوی معظم سره برهان دکن کې اورنگ اباد ته ولاړو. دلېر خان هم هلته راورسيدونو باچا دخپل بل زوی اعظم پسې پيغام ورواستو چې د دلېر خان په ملتيا د بيجا پور نيولو لپاره اورنگ اباد ته راشي. د اعظم د راتلو انتظار کيدو چې د وړوکي اختر په دريمه ورځ ۱۰۹۴ هجري (۱۶۸۵ م) کې دلېر خان ناڅاپه پخپل خېمې کې په مرموزو حالاتو کې مړ شو.

دده د مړينې په اړه شکونه راودريدل. لومړی دا اوازه گډه شوه چې اعظم له ده سره د شپې په خېمه کې ليدلی و او معظم ددی خبر پلار ته ورکړونو دلېر خان پخپله زهر وخوړل. بله دا چې باچاته به يې نيغه خبره کوله چې يو ډول خودسري يې څرگندوله نو ځکه يې وژلو. بل بيان داسې دی چې ده به يودرمل خوړل او يوه شپه دده وراره ورته د درملو پر ځای زهر ورکړي و. يو تاريخ وای چې اورنگ زيب د دلېر خان نه په وېره و ځکه دده زوی معظم (چې وروسته د شاه عالم په نوم د هند باچا شو) د پلار پر ضد بغاوت لپاره له دلېرمرسته غوښتې وه خو هغه انکار کړی و او په دی خبره ددوي تر منځ اړيکې خړې شوې . دلېر چې څه وخت باچا ته دا خبره وليکله نو هم هغه وخت ورته خپل زوی هم ليک ورواستاو چې دا افغان د بغاوت اور ته لمنه وهي. باچا په دی وخت کې تشويش کې شو. هر څه که و، دا يو حقيقت و چې د دلېر خان پخپل مرگ نه و مړ شوی. دده مړينه يوه معمه ده خو دده د شخصيېت کيسې تر اوسه ژوندي پاته دي.

دده مړی يې له اورنگ اباد د هردوي شاه اباد ضلع ته راوړل شو او دلته په هاغه مقبره کې يې خښ کړو چې پخپل ژوند کې يې جوړه کړې وه. دده عمر څلور يا پينځه شپيته کاله واو په قبر يې دا شعر ليکلی دی.

جلال داشت زروز ازل چو صدق ضمير
دلېر خان شده ز الطاف شاه عالمگير

اورنگ زيب له خوا په شاه ابادکې د انگۍ کهېړه سيمه ، دلېر خان ته د جاگير په توگه ورکړې شوې وه چې ده پرې کورونه اباد

ketabton.com - The Digital Library

کړل. کله چې ده په شاه اباد کې د یو لوې جامع جومات په جوړولو لاس پورې کړو نو ددی نه په لږه فاصله، د هندوانو یو مندر هم جوړ کړو چې سنګهټ په نوم شهرت لري. دلته د اشنان لپاره یو پوخ تالاب دده مقبرې سره جوخت جوړ دې. ددی تالاب د ډکولو لپاره دلېر خان د دکن د نربده سیند نه چې د هندوانو لپاره سپېڅلي سیند دې، په ډېر مصرف اوبه راغوښتې وی. تالاب تر اوسه د نربده په نوم یادیږي او ددی پر غاړه هر کال یوه لویه مېله کیږي . د شاهي زمکو نه علاوه دلېر خان سره خپله زمکه هم وه چې وروسته د لکهنو نواب سعادت علي خان دده له اولادونو په زوره واخیسته.

د دلېر خان وو زامن و چې، کمال الدین، فتح معمور، چاند خان، دلدار ، الهه دیې خان، فتح خان، جمال خان، او درې لوڼه حسنه بې بي ، مستوره، او د درېمې نوم معلوم نه دې. دده له اولادونو ځینې تر اوسه په شاه اباد کې پاته دي.

داورنګ زېب حکومت په هند کې د غورځو پرزو دوره وه چې دهغه د مړینې نه وروسته هم روانه وه. د یوې اوبلې سیمې سرداران به د پېسو په اخستوکله یوې او کله بلې غاړې ته واوختل. د منصب خاوندانو باچا ته د رشوت په ورکولو د خطر ځایونو نه ځان بدل کړو.

په دکن کې جنګ وغزیدو او کله به مرهټود پېسوپه بدل کې روغه وکړه او کله مغلو. د هغه وخت یو سردار باچا ته وویل، ما ته د پینځو زرو لښکر راکړه چې دکن درته ونیسم. اورنګزېب ورته وویل، ددی لپاره زه باید پخپله د پینځو زرو پټ من لښکر ولرم چې له تا ځان وژغورم. یو بل سردار ته چا په دکن کې وویل، چې دومره موده وشوه په دکن کې جنګ کوئ، ولې دا سېمې نه نیسئ، نو هغه ورته په ځواب کې وویل، که دا مو ونیولې نو بیا به مو اورنګزېب کندهار ته ورواستوي چې هغه ورته ونیسو. پخپله اورنګ زېب یو وارې په ډاګه دا خبره وکړه چې دې په دکن کې پخپله ناست دې ځکه دده په غېر موجودګۍ کې یو سردار هم فعالیت نه کوي. هم دا وه چې اورنګزېب خپله پلازمېنه له ډېلي دکن ته یوړه او هم هلته د اتو اتیاو کالو په عمر کې مړ شو. د هغسی جنګونو لړی تر اوسه روانه ده او هغه څوک چې د یوې یا بلې غاړې په لښکر کې په توده وینه جنګیږي، زیات وخت د دلېر خان په څېر په مرموزو حالاتو کې مري.

د باره بستي اوسني پښتانه

عارف محمد خان د باره بستي د ټولو پخواني کلي " بسي" اوسیدونکې دې. دده مشران داود زي او د پېښور سره نږدې دګیدړۍ دکلي نه ورغلي و. د پېښور سره نږدې د چارسدې په لاره دداودزو، یو لږ کلي اوس هم شته. بسي د ګنګا په شمال ختیځ کې د سیند نه وویشت میله لرې دې. لکه چې وړاندی مو وویل، دا کلې شېخ عیسا خان ته د شېر شاه سوري له خوا ورکړې شوې و. د بسي، لوې مېلمستون، بازاراو جومات اوس نړیدلي او زیاتو خلکو ترې کډه کړې ده. د عارف خان کورنۍ دده د تعلیم لپاره ډېلي ته کډه وکړه. د خپلوانو په اړه یې وویل چې تر اوسه پخپلو پخوانیو روایاتو ټینګ ولاړ دي. تر شلمې پېړۍ دوي د ښونځوتعلیم ته په ښه سترګه نه کتل. هغه خلک چې پخپلواولادونو یې سبق ویېلو، مجبوره و چې نورو ښارونو ته ورشي. هم دا ده چې دده کورنۍ ډېلي کې د اوسیدو فېصله وکړه . هغه کلي چې پخوا د یوې کورنۍ د خلکو کورونه پکې جوړ و، په ښاریو بدل شوي دي. د باره بستي د دولسوکلیو پرځاې دلته نولس ضلع (اولسوالۍ) دي.

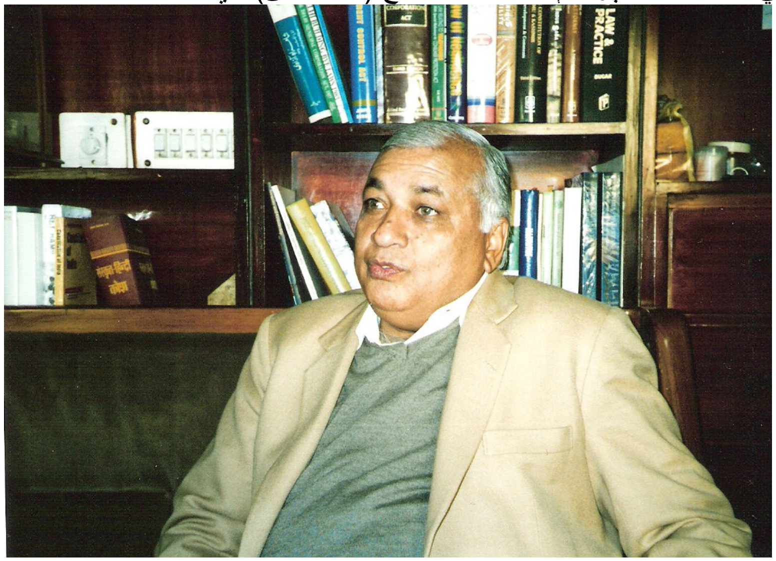

ketabton.com - The Digital Library

شاهد خان د بگراسي اوسیدونکي او مشر ورور یې مظفر خان نومیږي. دا کلي شیخ عمر خان بازیدخېل اباد کړې و چې مغل باچا جهانگیر پر وخت دلته راغلی و. بگراسي کې دپښتنو دا کورنۍ په دریو برخو وېشلې ده او هم په دې ترتیب بگراسي هم وېشلې ده. لوېدیځه برخه یې د شیخ عمر د لمسي په نوم حسېن خېل نومیږي، دوېمه یې " بیچ والې" یعني، منځنۍ نومیږي او درېم یې " گړهي والې" (د گړۍ اوسیدونکي) دي. دشاهدخان پلرنۍ کور هم هلته دې خو د تیرو څو کالو راهسې دی په ډېلي کې ژوند کوي. ده یو څه موده د حکومت نوکري کوله خو اوس کور ناست دي او د افغاني جرگې په نوم یې یوه ټولنه جوړه کړې ده. دې د خپل نوم سره د خان پر ځای د افغان ټکې کاروي او علت یې داښیې، چې د خان توری غېر پښتنو هم د خپل نوم سره کارول پیل کړي دي. په دې خبره یې ډېر خفگان څرگند کړو چې د پښتنو پېژندگلوي به په دې نوم کېده خو اوس هر څوک ځان ته خان وای.

د باره بستي د پښتنو د خوي خصلت په اړه یې وویل دوی ډېر غاوره خلک دي . داسې فکر کوي چې اوس هم حاکمان دي. دوی د نورو قامونو د خلکو سره خپلوي، نه خوښوي، پخپل پښتونوالی ډېر ویاړي، ژر په قهر شي او که بل څوک ورسره ښه چلن ونکړي نو دا نشي زغملی. ده د خپل مور کیسه وکړه چې په ډېلي کې یوه ورځ په کوڅه کې ترکاري خرڅونکې نه یې سودا کوله. په څه خبره دوی بحث پیل کړو. ناڅاپه دبقال له خولی ښکنځله راوتله . د شاهد خان مور ورته په مخ څو کلکې څپېړې ورکړې او د هغې ورځې راهیسې هغه بقال ددوی کوڅې ته نه راځي. یو وخت ددی ځای پښتانه دومره غاورو چې یواځې سیدان به ورسره په کرسۍ کېناستې شول او نورو ته به یې ټیټې چوکۍ یا پر زمکه ځای ورکوو. شاهد خان وای، چې د واده پر وخت د هند دود دې چې د هلک کورنۍ دناوې له کوره د جهېز غوښتنه کیږي، خو پښتانه دا یو عېب گڼي. وای چې په باره بستي کې پښتانه خپلو لونو ته هم د پلار په جایداد کې برخه ورکوي.

بگراسي او ددی شاو خوا سیمه کې پوخ سړک او برېښنا نشته او ددی علت ښای داوي چې خلک خپله خپلواکي د لاسه ورکول نه غواړي. په دی کلو کې دوي اوس هم لکه د پخوانو زمکه والو ژوند کوي. کورونه یې حجری لري چې پکې سړي کښېني اودکلي شخړی پخپله هواروي. زیات تره سړي ټوله ورځ په حجره کې تیروي او ماښام خپلوکورونو ته ځي. د ورځې هم هغه سړې په کورکې وي چې ناروغه وي. د کور ښځې د مېلمنو لپاره چاې ډوډۍ پخوي. شاهد خان راته وویل چې په هندوستان کې د زرعي اصلاحاتواغېز د باره بستي په خلکو نه دی شوي ځکه ددوي د کلي زمکه لا پخوا په وړو وړو برخو وېشل شوې وه.

په باره بستي کې امونه ډېر کیږي. د مېوې د پخیدو پر وخت، له دی ځایه په زرگونو لارۍ اوس د ډېلي بازار ته ورځي .

د بگراسي یو بل اوسیدونکې اقبال احمد خان دی . ده سره سل اېکړه زمکه ده چې وربانديې د امونو باغونه دي . یو بل ورور سرفراز خان سره یې دا زمکه شریکه ده. ده وویل، ځینې پښتانه اوس هم د گنگا پر غاړه ښکارله ورځي چې واړه ځناورپکې موندل کیږي . اقبال خان وای زه پخپلی کورنۍ کې لومړې کس ووم چې دېرش کاله پخوا مې د حکومت نوکري وکړه . اوس تقاعد شوې او په ډېلي کې ژوند کووم. دی د بگراسي د نواب کورنۍ نه دې او د خان پور هغه پخوانۍ کلا چې اوس په نړیدو ده. ور ته په میراث پاته ده خو دی اوس دومره توان نه لري چې هغه بېرته جوړ

ketabton.com - The Digital Library

کړي . ځکه خو هر کال په بارانونو کې ددی کلا یو دېوال یا چت راپرېوځي نودې ټرېکټر یا ټرالي په کرایه کړي، د غورځېدلو دېوالونو تیرې رابار کړې او ډېلې ته یې راوړي . دلته هغه د نوي کور په دېوالونو کې دغه تیږې او خټه کاروي. د اقبال خان کورنۍ ځینې اثار سمبال ایښي دي چې پکې د سیپ(صدف) رکابۍ او کتابونه شامل دي.

د باره بستي یو بل پخواني کلي، چندیانه د بگراسي نه درې میله لوېدیځ کې دې. دا کلي د شیخ عیسا زوې خضر خان اباد کړې و. بیا د خضر خان لمسي حسن دلته یوه گړۍ (کلا) جوړه کړه چې اوس هم د حسن گړۍ په نوم کنډوالې یې پاته دي. محمد صادق خان په چندیانه کې زمکې لري او واي چې دلته څلور محلتونه، حسن خېل، فتح خېل، یحیا خېل او کوټ واله (کلا لرونکې) نومیږي. دی په حسن خېلو کې وسیږي چې د باره بستي تر ټولو زیات شمېر وگړي پکې مېشت دي.

قېصر جهان د چندیانې اوسیدونکې ده، خو په بگراسي کې واده ده. واي، څو کاله پخوا هم کله چې د کور ښځې به بهر وتلی نو جامو د پاځه به یې سر نه تر پښو یوه سپینه چپنه اغوستې وه چې ورته تلک یا سرگاه واي. اوس ددی رواج کم شوې دې او یواځې سپین سرې مېرمنې یې په سروي. خو د واده پر وخت کله چې جینۍ د پلار له کوره روانیږي نو هم هاغسې یوه سپینه لوپټه یا څادروربانډی غوړوي. دا شپړ میټره څادر " سلیرگۍ " نومیږي. او نن سبا ښه گلکاري وربانډي شوي وي. د ناوې لپاره د سپینو زرو په گډون ، د غاړې لونگین هرو مرو جوړیږي. که هر څومره هغه د سرو زرو گاڼې ولري خو په دی لونگین کې سپین زرکارول شوی وي.

قېصر جهان راته د خپلې مشرې لورد واده عکسونه راښکاره کړل چې لونگینو امېل یې په غاړه و. د واده پر وخت د شاه زلمي د کمیس پرتوگ د پاځه واسکټ ضرور وي او په ځینو ځایونو کې پټکې (لونگۍ) هم په سروي. ناوې ته آرسي (د سرو زرو گوته چې شیشه پکې لگیدلې وي) هم ورکړې کیده خو اوس یې رواج ختم دي. د واده په څلورمه ورځ د ناوې د کور ښځې د ناوې د راوستلو لپاره د هغی خسرگنۍ کور ته ورځي. په دی وخت کې چهوارې(وچه خرما) او نوره مېوه وېشل کیږي. د هغې لور نسیم راته وویل " په دی وخت کې خلکو داسی چور گډکړی وي چې د یو بل د لاس نه چهوارې تښتوي او منډې ترړې وهي. د نکاح پر وخت دوي کونځلې او چیني (بورا) په مېلمنو

ویشي چې د پېښورد ودونو یو پخواني دود دې.

دوي دکویژدنې، واده او د ماشوم پر زیږیدو ډزی کوي. د جینۍ په زیږیدو یوه او د هلک لپاره دوه هواي ډزې کیږي. د مېلمنو لپاره د غوښي ښوروا پخوي چې د خمیره ډوډۍ سره یې خوري. دا ډوډۍ زیات وخت په تبخي یې پخېږي. لکه د نورو ځایونو دا ښوروا او ډوډۍ په یو لوې طشت یا خانک کې خوړل کیږي او دی خواړو ته " سرید" واي. په باره بستي کې په خاصو موقعو لکه اختر برات کې یو ډول خواړه چې " غړي" ورته واي ،هم خوري . خمیره ډوډۍ په یوه کاسه کې ماته کړي د پاځه پری ایشېدلی شیدې چې پکې سوچا ژېړ غوړي او خواږه گډ شوي وي، واړوي بیا دا ډوډۍ په شودو کې ښه مېده کړي او په لاس یې خوري.

" بنولیا" یو بل خواړه دي . کله چې نوې پنبه (پاغونده) راشنه شي نو دا راټولوي او په اوبو کې یې خیشته کړي. له دی راوتلي شیری کې د پخولو پر وخت وریژې او شیدې د خوارو سره گډ کړي.

د یو بل دود په اړه قېصر جهان راته وویل چې که د ښځې مشر زوې مشر اولاد لور وي نو دا د خپلی نیا سره د لور په توگه اوسیږي. ددې مور هم خپله لمسۍ (غزاله) لکه د لور په شان ساتلی او لویه کړې اوواي، " زه د مور یوه لور وومه نو ځکه غزاله داسی ده لکه زما خور" . هغه نور ورونه خوېندي هم لرې خو د غزالی د سبق او د هغی د واده ټول لگښت د قېصر جهان مور پورا کړو. هغه واي پښتانه یواځې زمکه وال دي . په چندیانه کې نور ټول خلک د پښتنو زمکه والو په کورونو او یا په زمکو د کارونو لپاره اباد شوي دي. د هغوي په کورکې د هری کارکوونکي خپل مسلک معلوم وي. د نایېې کار پخلې او د نورو ټولو خدمت گارانو نگرانې کول و ، مهترانې (صفاي کوونکې) کار ځاې جاروکول ، پاک کاري او خزلی بهر وړل دي. چمیار هغومزدورانو ته واي چې غنم او نوره غله د خوراک لپاره پاکوي ، مصالحې ټکوي، ترکاري پرېکوي او کالي مینځي. که په کور کې غوا یا مېښه وي نو دا چمیار ساتي اود خانانو او ددوي مېلمنو ته بېوزې هم خوزوي. دا کار هغه وخت کیدو چې بریښنا به نه وه. گواله، گوالن. شېدې او له دی جوړ توکي لکه پنیر، ماسته او کوچ ورته راوړل. بهشتي د ورځې د استعمال اوبه کورونو ته راوړل خو اوس په کورونو کې نلکې لگیدلي دي. واده یا په خاصو موقعو اوس هم ډوډۍ بهر په حجره یا په مېدان کې پخوي او دا ډوډۍ

ketabton.com - The Digital Library

پخول او وېشول د "خان سامان" پر غاړه وي. په عامه توګه يوه پورا کورنۍ د يوې خان دکورنۍ په خدمت کې بوخت وي اودوي ته د کال وريژې ، غنم او نور د خواړو شيان ورکړی کيږي.

د باره بستي يو بل کلي خان پور نوميږي. او شيخ رکن الدين ته جهانګير باچا له خوا ورکړې شوې و. خو کلې د هغه ورور يوسف خان اباد کړو. ددی کلي لويه کلا اوس په کنډ والو بدله ده او په ميراث کې اقبال خان ته رسيدلې ده چې پورته يې زکر شوې دې. خان پور يوه لويه سيمه ده او پکې واړه واړه بې شميره کلي جوړ شوي دي. د مغلو د واک په وروستيو کلونو کې دلته د جاټ " جټانو " حملې ډېرې کيدې . د هرې حملې پر وخت به د ټول کلي خلکو ورته مورچې ونيولې او دوي به يې وزغلول. دلته د امونو د باغونو په منځ کې يوه هديره د " باغ ګنج شهيدان " په نوم اوس هم شته چې د هغو جګړو مړي پکې خښ دي. ددی کلي د خلکو مېړانه په سندرو کې وستايل شوه. د انګرېزانو پر وخت ددی کلي وروستې مشر عبد الطيف خان په څلورو جرمونو تورن شو. يو جرم يې دا و چې ده مغل باچا بهادر شاه ظفر ته د خپل ملاتړ ليک ورليږلې و. دوېم دا چې د انګرېز په خزانه کې يې د زمکو ماليه ناوخته استولې وه، درېم دا چې په يو جنګ کې د انګريز مخالف د هندوانو ټهاکر بهيم سنګهه چې ده نيولې و، پخپله خوښه ورخوشې کړې و. څلورم دا چې د انګرېز د پوځ نه يوه فراري، حوالدار رحيم خان ته يې د څو ورځو لپاره ځان سره پناه ورکړې وه.

ددی جرمونو په سزا کې عبد الطيف خان يې تورو اوبو ته ورواستولواو دده ټولې زمکې يې ضبط کړې. دده کورنۍ يې درپه دره کړه. وروسته دا نهه کلي يو بل کس سيد مير خان ته د سردار بهادر د خطاب سره ورکړې شول. دی د ميرټ اوسيدونکې خو مشران يې د پغمان نه هند ته ورغلي و. د ۱۸۵۷ م د پاڅون پر وخت سېد ميرد انګرېزانو سره ډېره مرسته کړې وه نو دا زمکې د هغې خدمتونو يو انعام و.

د خان پورپه زاړه کلي کې د يو محلت خلک د يوکور غړی وي. د محلت د جوړښت نقشه د اس د نعل په شکل وي چې په دی نيمه دايره کې د تلو راتلو يواځينۍ لاره به يوه لويه دروازه وه. د دروازې دواړو غاړو ته به د دربان د ودريدو يا د کښېناستو لوړ ځايونه لکه د دکانچې جوړ و او هم دلته به حجره هم وه. چې سړي به پکې هر وخت ناست و . ښځوته په دی محلت کې د يو کور نه بل ته د تلو راتلو پورا ازادي وه او دوي بې له پردی پکې ګرځيدی شوی. د محلت په کوڅو کې که څوک ښځه روانه وه او

سړې ورته مخې ته راغلل نو سړې به مخ دېوال ته کړوچې ښځه تېره شي. په ځينو ځايونو کې دا دود اوس هم پاته دی. د خانانو ښځې به په ډولۍ يا چوپان او ورسته بيا په ټانګه (ګاډي)کې بهر تللی چې شا وخوا به ورته پردی تړلی وي. خو زيات وخت ښځې به د خپل محلت نه بهر نشوی وتلې . چمياران او نورو ملازمانو ښځې به د کارونو لپاره بهر وتلې . د وخت په تيرېدو کله چې د کلو خلک يو بل سره خپلوې پيل کړې نو د ښځو بهر وتل هم زيات شول.

دمحلتونو د داسی جوړښت يوه ګټه دا وه چې هيڅوک به محلت ته بی له اجازې يا بی له شناخت نشو ورتلې . د خطر يا جنګ پر وخت سړي به د وسلو سره ددی کلا ډول محلت چاپېره ودرېدل. د محلت د لوې دروازې نه بهر په حجره کې جرګی کيدې او اوس هم کيږي . د محلت مشر چې محله دار ورته واي په جرګه کې ضرور ګډون کوي. د جرګی د رابللو حاجت د زمکې د شخړو ، د ودونو او يا کوم سياسي بدلون پر وخت کيږي. اقبال احمد خان ويل ، نن سبا زمونږ جرګی يواځې د زمکې او د کورونو د لانجو د غوڅولو لپاره رابلل کيږي. خوکله ناکله په کلی کې اوسيدونکي د نورو قامونو خلک هم خپلې شخړې دی جرګوته وړاندی کوي.

په بګراسي کې د پښتنو کورونه د سلو شاو خوا دي خو اوس دنورو قامونو خلکو هم پکې کورونه جوړ کړي دي چې شمېره يې ښاي له پښتنو هومره وي. دلته د اس د سپرلي او د پټکي تړل اوس هم رواج لري اويو وخت د اسونو ساتل عام و او ددی سيمې يو مهم کاروبارګڼل کيدو. اوس هيڅوک دادنده نه کوي او څو کورنيو، يو،دوه اسونه د واده ښادې لپاره ساتلي دي. اوس ښځې په ډولۍ يا تانګه کې نه بلکه په موټرو کې ځي راځي . ځينې ښځې اوس هم هغه سپينه بورقه په سروي چې پېښور کې به يې رواج و. د هند د وېش نه وړاندې خلکو پېښور ته تګ راتګ ډېر کاو.

صادق خان راته وويل چې ددوي کچه (خام) کورونو کې د لرګي چتونه و او په دېوالونو به يې کاګل کوو. په هر کور کې غوا ، مېښې ساتل کيدې او ځينو کورونو به خپل رتهه لرلو. رتهه د لرګي جوړ هغه ګاډې وي چې يو يا دوه غوايان يې راکاږي. د ښکار غوښې به کباب کيدې خو اوس د حکومت له خوا په ښکار بنديز دې. دلته په هر پخلي کې غوښه ارو مرو وي. ان تر دې چې دال هم د غوښې سره پخوي. ددی ټولو خلکو د خبرو نه داسې

ketabton.com - The Digital Library

معلومیري چې په هند کې د پرمختګ په لار دباره بستي پښتانه هم اړ شوي دي چې پخواني روایاتو ته مخه ښه ووای. خو د مشرانو د برم او عظمت هیرول ورته ګران دي.

ليکلي سرچيني

۱. افغان امرا او مغل. ۱۷۰۷،۱۵۲۶م. ریتا جوشي وکاس اداره ډیلي. ۱۹۸۵ م چاپ. ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۳،۱۳۲، مخونه

۲. مغل امرا. محمد اطهر علی. ژباړه ، امین الدین. فیکټ بک لاهور. نېټه ناڅرګنده. مخونه ، ۲۷، ۲۸، ۱۱۴،۱۰۷، ۱۱۵

۳. تاریخ خان جهاني و مخزن افغاني. خواجه نعمت الله هروي. ژباړه د ډاکټر محمد بشیر حسېن. اردو ساینس بورډ لاهور. دوېم چاپ، ۲۰۰۴ م. مخونه ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۸، ۳۵۰، ۳۵۵، ۳۶۷، ۴۰۵،

۴. یادګار سلف. یعني تاریخ باره بستی افغانان. محمد عبېدالله خان. ۱۹۳۹ م . ناشر. حجن سردار فاطمه خانم.میرټ. دوېم چاپ ۱۹۹۸م ډیلي. مخونه، ۴۷_۱۶۸، ۱۷۸، ۱۸۲،۲۲۲، ۱۸۶،۳۶۹، ۳۷۰ ، ۳۷۴،۳۷۵.

۵. اکبرنامه. ایس . ایم برک. ژباړه، مسعود مفتي. علم و عرفان خپروني. لاهور۲۰۰۶ م. مخونه، ۱۲۴،۱۱۶

۶. شاه جهان نامه. ملا محمد صالح کمبوه. ژباړه، ممتاز لیاقت. سنګ میل چاپ لاهور. ۱۴۰ نه تر ۱۴۷

مرکي

۱. عارف محمد خان. د هند د هواي لیکو پخواني وزیر

۲. شاهد خان . د باره بستي د افغان جرګي استاځی

۳. محمد صادق خان. د چندهیاني اوسېدونکی.

۴. نسیم اختر د بګراسي اوسیدونکي و په ډیلي کې د جامعه ملیه اسلامیه محاصله

۵. اقبال خان

۶. د باره بستي یو شمېر اوسیدونکي.

مننه ، د جواهر لال پوهنتون د یو شمېر محاصلینو، عایشه سنبل، مشکور محمد ، د ال انډیا ریډیوممتاز ولي، پوهنمله رحیمه او دېبو ګل

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English